

Til krig for FN

Den norske deltakelsen i den militære intervensjonen i Libya i 2011

Christine Holmsen Brude

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie
Humanistisk fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

12.05.2017

Til krig for FN

Den norske deltakelsen i den militære intervensjonen i Libya i 2011

© Forfatter

År: 2017

Tittel: Til krig for FN: Den norske deltakelsen i den militære intervensjonen i Libya i 2011

Forfatter: Christine Holmsen Brude

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

Etter den kalde krigens slutt endret både internasjonal og norsk sikkerhetspolitikk seg. Nye NATO fokuserte på konflikter utenfor Europa, og Norge støttet opp om dette. Politisk satset Norge enda større på engasjementspolitikken, noe som innbefattet både fredsarbeid, bistandsarbeid, og støtte til FN. Også forsvaret ble en integrert del av engasjementspolitikken. Norske militære bidrag ble sendt til en rekke forskjellige land. Da norske styrker bidro i militære operasjoner var de sjeldent blant de offensive. Utover 90-tallet endret dette seg, og med deltakelsen i Afghanistan fra 2001 slapp norske kampfly de første bombene siden andre verdenskrig. Det norske forsvaret gikk gjennom en omleggingsprosess, der det ble satset på å utvikle kapasiteter som var ettertraktet i internasjonale operasjoner.

I februar 2011 startet et opprør i Libya. Myndighetene i landet slo hardt ned på protestantene og det utviklet seg til en borgerkrig. 17. mars vedtok FN resolusjon 1973 som innførte flyforbudssone og oppfordret til en militær aksjon for å beskytte sivile i Libya. Fram til da hadde den norske regjeringen vært advarende mot en militær aksjon i Libya. Likevel bestemte den i rekordfart at Norge skulle bidra i den internasjonale operasjonen med seks kampfly. Å støtte opp om FNs Sikkerhetsråd sine vedtak er i tråd med norsk utenrikspolitikk, men bidraget var uvanlig offensivt. Hvorfor valgte den norske regjeringen å bidra i den militære operasjonen, og hvorfor så offensivt?

Norge, og den norske regjeringen, hadde vært aktive pådriverer for at prinsippet om å beskytte sivile skulle være en oppgave for FN, og hadde sterke interesser og ønsker om en FN-ledet verden. Det betydde ikke bare å støtte FNs resolusjoner, men også å følge de opp i praksis.

Forord

Jeg vil benytte denne anledningen til å takke mine veiledere Hilde Henriksen Waage og Marte Heian-Engdal. De gode og ærlige tilbakemeldingene jeg har fått har vært uvurderlige. Jeg vil også takke dere for organiseringen av Midtøsten gruppa. En stor takk til alle studenter som kommenterte og leste kapitlene mine. Jeg vil også takke Knut Vikør for hans innspill om Libysk historie.

Oslo, 03.05.2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Norsk utenrikspolitikk	2
1.2	FN etter den kalde krigen	3
1.3	Norsk utenrikspolitikk etter den kalde krigen	5
1.4	Teoretiske perspektiver: Småstater i internasjonale operasjoner	8
1.5	Litteratur	9
1.6	Kilder og metode	11
2	Libya.....	15
2.1	Gaddafis Libya	16
2.2	Misnøye i Libya.....	17
2.3	Islamisme og militant motstand.....	18
2.4	Libyas forhold til andre stater.....	20
2.5	Relasjonene bedres	22
2.6	La økonomiske reformer forholdene til rette for regimets fall i Libya?.....	24
2.7	Fraksjoner i den libyske ledelsen.....	25
2.8	De arabiske opprørene	27
3	Opprør i Libya og resolusjon i FN	29
3.1	Opprør i den arabiske verden.....	29
3.2	Opprøret i Libya	30
3.3	Utviklingen i FN.....	33
3.4	Arbeidet fram mot resolusjon 1970	41
3.5	Debatt i Stortinget.....	50
4	Militær intervensjon	53
4.1	Resolusjon 1973	53
4.2	Møte i Sikkerhetsrådet 17. mars	55
	Utydelig resolusjon?.....	60
4.3	Hvordan ble resolusjon 1973 mottatt i Norge, og hvorfor bestemte regjeringen seg for å delta i denne aksjonen?	67
4.4	Fredsmeklingen fortsetter	77
5	Utviklingen videre.....	80
5.1	En gummiresolusjon?	82

5.2	Reaksjoner i Norge	84
6	Konklusjon:	103
6.1	1.1 Hvorfor ble FNs resolusjon 1973 vedtatt?.....	103
6.2	Hva bestod den norske regjeringens standpunkt av? Hvordan ble det utviklet?	104
	Litteratur og kilder	111

1 Innledning

I desember 2010 satte en grønnsakhandler i Tunisia fyr på seg selv i protest, og startet slik en bølge av opprør i den arabiske verden. Etter nyttår spredde opprør seg til flere land i Nord-Afrika og Midtøsten. Opprørerne krevde blant annet demokrati og regimeendring. Libya hadde en særegen form for styresett under oberst Muammar Gaddafi, som hadde sittet med makten siden et kupp i 1969. Styresettet var bygget opp med ulike folkekomiteer og revolusjonære organer. Det ble kalt direktedemokrati, men var veldig langt fra noe som lignet på et demokrati. De viktigste avgjørelsene ble tatt av Gaddafi og hans klikk. Politisk organisering utenfor myndighetenes organer var ulovlig. I februar 2011 startet demonstrasjoner i Libya. Opprinnelig krevde demonstrantene å få utlevert kroppene til familiemedlemmer som hadde blitt massakrert i et fengselsopprør i 1996. Demonstrasjonene ble slått hardt ned på av myndighetene. Likevel spredte de seg over landet, og opprørere med våpen tok kontroll over flere byer. Men så snudde vinden. De libyske myndighetene gjenerobret de fleste byene vest i landet. Regjeringshæren var i midten av mars på vei til byen Benghazi, opprørernes hovedbase, hvor også en alternativ regjering, National Transitional Council (NTC) hadde blitt opprettet.¹

Det var frykt for hva som ville skje med beboerne i Benghazi dersom regjeringsstyrkene tok over byen. Noen libyske politikere som hadde desertert appellerte til FN om hjelp fra verdenssamfunnet. FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 1973, som tillot militær intervensjon for å beskytte sivile i Libya. En så bred enighet om dette i FN er uvanlig. Gaddafis regime har hatt et svært dårlig forhold til både vestlige og ikke-vestlige land. Da libyske politikere etterspurte hjelp, og arabiske land støttet opp om dette, muliggjorde det en bredere enighet enn vanlig om en militær intervensjon. Et militært oppdrag ble organisert av en koalisjon av villige, deretter tok NATO over.

I utgangspunktet hadde den norske regjeringen gjennom utenriksminister Jonas Gahr Støre vært skeptisk til en militær intervensjon i Libya.² Da et FN-vedtak om militær intervensjon ble vedtatt 17. mars 2011, ble det unison enighet blant norske politikere om at det var riktig å bidra i aksjonen. Alle partiene på Stortinget var enige. De tre partilederne avtalte det norske

¹ "Ntc Libya," <http://ntclibya.org/>.

² Stortinget, *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10*, 16.03.2011 2011, 2951.

bidraget til den internasjonale militære intervensjonen på mobiltelefon uten å ta det opp i Stortinget.³ Enigheten var iøynefallende. I mars 2011 slapp det norske militæret for første gang bomber over et afrikansk land.

Det var lite offisiell behandling av saken, likevel ble beslutningen akseptert i rekordfart. Hva var det alle var så enige om at de nesten ikke trengte å snakke om det? Hvorfor ble FNs resolusjon 1973 vedtatt? Hvorfor valgte Norge å delta i NATOs militære operasjon i Libya?

Den norske innsatsen i NATO-styrken må ses i lys av norsk utenrikspolitikk, forholdet til NATO, FN og utviklingen av prinsippet om «ansvar for å beskytte» i FN.

1.1 Norsk utenrikspolitikk

Etter de grusomme erfaringene fra første og andre verdenskrig ble det innført internasjonale lover for å hindre stater i å utfordre andre staters suverenitet. I følge FN-pakten, som ble signert etter andre verdenskrig, var det ikke lov å gå til militært angrep på en annen stat, med mindre det er i selvforsvar.⁴ Sikkerhetsrådet i FN var og er den eneste institusjonen som kan avgjøre om det er lovlig i henhold til internasjonal lov å gå til krig mot en stat. USA, Storbritannia, Sovjetunionen, Frankrike og Kina fikk vetorett og permanente plasser i Sikkerhetsrådet.⁵

Også den norske utenrikspolitikken endret seg. Andre verdenskrig hadde vist at Norge kunne bli okkupert. Det var en sterk oppslutning om FN i Norge, og det ble stor enighet om at stormaktene måtte ta ansvar for en fredelig verdensorden. Derfor måtte de også få en privilegert posisjon i FN. Norge var blant de få småstatene som støttet stormaktenes vetorett.⁶ Norge omfavnet også nøytralitet og krigens folkerett, samt prinsipper som skulle ivareta nøytrale stater som Norge. Det utviklet seg til en internasjonal rettsorden, som gjerne kalles FN-linjen.⁷

³ Per Anders Johansen, "Tok Beslutningen Om Kampfly På Telefon," *Aftenposten* (2011), <http://www.aftenposten.no/norge/Tok-beslutningen-om-kampfly-pa-telefon-578956b.html>.

⁴ Chelsea O'Donnell, "The Development of the Responsibility to Protect: An Examination of the Debate over the Legality of Humanitarian Intervention," *Duke Journal of Comparative & International Law* 24, no. 3 (2014): 560.

⁵ Elida Rønnaug Hole Wirkola, "Reform of the Un Security Council and Veto Player Theory," (2010), 18. "Charter of the United Nations," ed. UN (1945), Chapter V.

⁶ Even Lange, Helge Pharo, and Øyvind Østerud, *Vendepunkter I Norsk Utenrikspolitikk : Nye Internasjonale Vilkår Etter Den Kalde Krigen*, Samtidshistoriske Temaer (Oslo: Unipub, 2009), 17.

⁷ Tamnes Rolf, "Et Lite Land I Stormaktspolitikken," *Internasjonal Politikk*, no. 03 (2015): 384-85.

Folkeretten garanterte likevel ikke beskyttelse på samme måte som en militær stormakt kunne gjøre. Dette førte til tilslutningen til Atlanterhavspakten i 1949, noe som la grunnlaget for Nato-linjen i norsk sikkerhetspolitikk.⁸ Som en liten stat med store ressurser til havs var det tverrpolitisk enighet om at Norge var avhengige av en internasjonal orden. Den internasjonale orden som eksisterer i dag har vokst frem etter stormakters initiativ, spesielt USA. Denne ordenen består av en rekke konvensjoner og organisasjoner. Spesielt viktig for Norge er FN og NATO. Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk har derfor styrking av disse organisasjonene som grunnmur.

1.2 FN etter den kalde krigen

Under den kalde krigen autoriserte Sikkerhetsrådet bruk av makt kun to ganger, i Korea i 1950 og Rhodesia, dagens Zimbabwe, i 1966. Etter den kalde krigens slutt endret internasjonale relasjoner seg. Det nye miljøet var dominert av vestlig politisk og militær makt. Sikkerhetsrådet godkjente 25 operasjoner som andre parter utførte de to tiårene etter 1990. Det overveldende flertallet ble utført av vestlige stater og/eller organisasjoner.⁹ Kapittel VII i FN-pakten dreier seg om hvordan FN skal takle aggresjon og trusler mot freden i verden.¹⁰ Etter den kalde krigens slutt startet Sikkerhetsrådet å utvide tolkningen av kapittel VII til å inkludere humanitære kriser innenfor stater. En ny tolkning oppstod, en tolkning som fokuserte på det internasjonale samfunnets ansvar for å beskytte borgere i alle stater dersom myndighetene i den enkelte stat ikke var i stand til det.

Ansvar for å beskytte

En viktig faktor for oppslutningen for det internasjonale samfunns «ansvar for å beskytte» var massakrene i Rwanda i 1994. I Rwanda stod FN på sidelinjen mens massakrer på mellom 800 000 til en million mennesker pågikk. Det var ikke innenfor FNs mandat å gripe inn. Hendelsene i Rwanda ble et symbol på hvordan det kunne gå når det internasjonale samfunnet ikke brøt inn med sterke nok midler. Året etter, 11. juli 1995 i Srebrenica i det tidligere Jugoslavia, ble det også utført massakrer i et FN-beskyttet område. Mellom 7000 og 8000

⁸ Ibid., 385.

⁹ Aidan Hehir and Robert W. Murray, *Libya, the Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013), 165.

¹⁰ "Charter of the United Nations," Chapter VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression.

bosniske muslimer ble massakrert av bosnisk-serbiske militærstyrker. Dette til tross for at Srebrenica var en «trygg sone» under FN.¹¹ Disse hendelsene førte til at debatten om hvorvidt staters suverenitet skulle være viktigere enn å stoppe overgrep på sivile, blusset opp. Som svar på at FN ikke hadde tilstrekkelige fullmakter til å handle i Rwanda og Kosovo, ble flere ulike initiativer tatt. FN tok i 1998 initiativ til utformingen av en politikk for beskyttelse av sivile. Kofi Annan, FNs daværende generalsekretær, var sentral i dette arbeidet. «Protection of Civilians», eller «PoC» ble et begrep innenfor FNs fredsoperasjoner.¹² Videre ble Francis Deng utnevnt til FNs spesialrepresentant for internt fordrevne (1992-2004). Deng drev arbeid i FN for å få på plass et regelverk for «Ansvar for å beskytte». Det fikk enstemmig støtte i FNs generalforsamling i 2005.¹³ Det innebar forslag til en rekke tiltak som skulle beskytte enkeltmennesker fra overgrep, med militær humanitær intervensjon som siste utvei, og da kun etter godkjenning fra FNs sikkerhetsråd.

Kritikk av «ansvaret for å beskytte»

Doktrinen om «beskyttelse av sivile» har fått kritikk for å undergrave staters suverenitet og å være et instrument for vestlige interesser ifølge Jon Harald Sande Lie og Benjamin de Carvalho, seniorforskere hos NUPI.¹⁴ Det er problematisk at det ikke har vært utarbeidet klare kriterier for bruken av militærmakt og under hvilke konkrete situasjoner det skal settes i verk.¹⁵ Uklarheten omkring kriteriene for en slik intervensjon gjør debatten mer komplisert. Det er ikke faste regler på hva slags overgrep det skal reageres på, noe som legger veien åpen for å hevde at disse avgjørelsene er politisk motiverte.

Aidan Hehir, med doktorgrad fra universitetet i Limerick, og Robert Murray, med doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Alberta, mener at spørsmålet «Hva får vi ut av det? Er det i vår nasjonale interesse» er et avgjørende spørsmål når stater beslutter om beskyttelse av sivile skal bli satt ut i praksis. Hehir trekker frem hvor forskjellig tilfellene i Libya og Bahrain ble behandlet. Sikkerhetsstyrkene i Bahrain ble anklaget for å bruke vold, torturere og drepe fredelige demonstranter. USAs forhold til saudifamilien trekkes inn som en faktor for at dette

¹¹ Dag Leraand and Petter H. F. Lindqvist, "Norsk Innsats I Fredsoperasjoner - Mellom Fn Og Nato?," *Internasjonal Politikk* 72, no. 02 (2015): 300.

¹² Lie Jon Harald Sande and Carvalho Benjamin de, "Beskyttelse Av Sivile (Poc) Og Ansvar for Å Beskytte (R2p): Konseptuelle Og Historiske Betragtninger," *ibid.* 69, no. 01 (2011): 110.

¹³ *Ibid.*, 112.

¹⁴ *Ibid.*, 113.

¹⁵ *Ibid.*

ble behandlet politisk og som årsak til at vestlige respons på opprør i Midtøsten og Nord-Afrika har vært inkonsistent.¹⁶

Den store økningen i militære operasjoner etter den kalde krigens slutt kan også ses på som en endring i utenrikspolitikken til vestlige stater. De har villighet og kapasitet til å bruke makt for å nå utenrikspolitiske mål, og bruker sin innflytelse i Sikkerhetsrådet for å oppnå det.¹⁷

1.3 Norsk utenrikspolitikk etter den kalde krigen

I Norge representerte den kalde krigens slutt et utenrikspolitisk vendepunkt. Den endrede situasjonen i verden skapte nye muligheter for norsk engasjementspolitikk. Norge fikk en høyere profil utenrikspolitisk og et aktivt engasjement i hele verden.¹⁸ Handlingsrommet for norske fredsmeklere ble utvidet.¹⁹ Norge hadde ikke hatt muligheter til å ta mye plass i dette arbeidet under den kalde krigen, men etter den kalde krigens slutt la Norge ned betydelig arbeid i fredsmekling, støtte til FN og i å bli oppfattet som en moralsk fredsnasjon. Blant annet var Oslo-avtalen fra 1993 et gjennombrudd for Norges nye sterke stilling som fredsnasjon. Innsatsen ga Norge tilgang til internasjonale beslutningstakere, blant annet i USA, og det førte til at Norges betydning økte, noe som kunne brukes til å fremme Norges formål og interesser.²⁰ Even Lange, professor i historie ved UiO, Helge Pharo, professor i historie ved UiO og Øyvind Østerud, professor i statsvitenskap, peker på at selv om fredspolitikken har røtter tilbake i tid, så var det likevel et vendepunkt at politikken ble utøvd så aktivt. Freds og bistandspolitikken ble mer samordnet, og forsvaret ble integrert i engasjementspolitikken.²¹

Mange forventet at etter den kalde krigens slutt så ville de store maktblokkene slutte å legge ned veto og blokkere tiltak i FN, og dermed at FN kunne spille en større rolle som tilrettelegger for en ny verdensorden. Norge støttet dette.²² Samtidig førte FN's mislykkete operasjoner i Somalia, på Balkan og i Rwanda til debatt om ansvaret for å beskytte sivile, men også til en manglende tro på at FN evnet å utføre slike oppdrag. På 1980 og 1990-tallet utplasserte Norge årlig ca. 1000 offiserer og soldater i FN-operasjoner. Det siste tiåret har det

¹⁶ Hehir and Murray, 44-45.

¹⁷ Ibid., 167.

¹⁸ Lange, Pharo, and Østerud, 25.

¹⁹ Ibid., Waage:160.

²⁰ Ibid., Waage:208.

²¹ Ibid., 10-11.

²² Ibid., Hansen:83.

sunket til ca. 60-70 personer, med noen unntak.²³ Ambisjonene om en FN-ledet verden er avhengig av at noen sørger for at reglene og lovene som er vedtatt blir satt ut i livet. Den manglende tilliten til FNs evne til bruk av militærmakt i internasjonale operasjoner har ført til en arbeidsdeling der FN står for mandatet, mens regionale organisasjoner stiller med de nødvendige styrkene.²⁴ Det er i større grad NATO som tar seg av det militære, ofte på oppdrag fra FNs sikkerhetsråd. Også utviklingen i Norges FN-politikk speiler den internasjonale. Etter 1995 har norske tropper hovedsakelig i internasjonale operasjoner vært under NATO-kommando. Utviklingen etter 1989 generelt sett har vært at Norge har vært med i flere væpnede konflikter, ofte i regi av NATO.²⁵

Forsvarsalliansen NATO har vært en viktig del av norsk strategisk tenkning i perioden etter andre verdenskrig. Med tanke på den viktige rollen NATO og NATO-medlemskapet spilte i den operative delen av Libya operasjonen, så er det nødvendig å si noen ord også om Norge som NATO-land her.

Norge og nye NATO

Etter den kalde krigens slutt og borgerkrigen i Jugoslavia på 1990-tallet endret NATO seg. Det var usikkerhet rundt hva NATOs nye rolle skulle være. Å forsvare de allierte mot angrep var ikke lenger så relevant. Det førte til at andre saker ble fokusert på. Konflikthåndtering også utenfor de tradisjonelle ansvarsområdene ble viktig.²⁶ I 1999 ble dette vedtatt på NATOs toppmøte i Washington. Fokuset gikk fra Europa til å bli mer globalt, og fra å være defensivt til mer offensiv.²⁷ I de internasjonale operasjonene er ikke medlemslandene pålagt av NATO å stille opp, slik de ifølge pakten er dersom et av NATO-landene blir angrepet.²⁸ Norge valgte etter litt om og men å støtte de amerikanske målsettingene, og ga sin støtte til nye NATO.²⁹

Norske militære intervensjoner

Norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner er ikke noe nytt. Siden den kalde krigens slutt har Norge deltatt i en rekke militære internasjonale operasjoner. Blant de større

²³ Tormod Heier, Anders Kjølberg, and Carsten F. Rønnefeldt, *Norge I Internasjonale Operasjoner : Militærmakt Mellom Idealer Og Realpolitikk* (Oslo: Universitetsforl., 2014), 143.

²⁴ Lange, Pharo, and Østerud, Hansen, 86-87.

²⁵ Ibid., Høiback og Olsen: 28.

²⁶ Ibid., Melby:124.

²⁷ Ibid., Melby:126.

²⁸ Heier, Kjølberg, and Rønnefeldt, 134.

²⁹ Lange, Pharo, and Østerud, Melby:120.

kan nevnes Somalia, (FN-ledelse, 1992-94) Bosnia-Hercegovina, (FN-ledelse, deretter NATO 1992-96) luftangrep mot Jugoslavia i Kosovokrigen, (NATO-ledelse, 1999) Afghanistan, (amerikansk ledelse, deretter NATO, 2002-) Irak (koalisjon, 2003) og i 2011 i Libya (USA-ledet; deretter NATO). I løpet av denne tiden har både NATO og Norges rolle endret seg betydelig.

Under operasjonen i Kosovo i 1999 var første gang norske kampfly ble brukt i kamp utenfor Norge etter andre verdenskrig. Ingen norske bomber ble sluppet. På dette tidspunktet var forsvaret under oppgradering og hadde ikke trening eller utstyr til å benytte presisjonsstyrte våpen. Denne konflikten utfordret den tidligere tanken om at NATOs hovedoppgave var forsvaret av egne staters territorium.³⁰ Operasjonen var under NATOs ledelse, og hadde tverrpolitisk støtte. Begrunnelsen for operasjonen var humanitær, og til tross for at den ikke hadde FN-mandat, støttet også SV den. I Afghanistan slapp Norge for første gang bomber. Totalt ble trolig sju bomber sluppet totalt av norske bombefly i Afghanistan.³¹ Norge vegret seg mot å delta i de offensive delene av operasjonen.

FN fastslår internasjonale regler og lover. Noen må følge dette opp, og de militære operasjonene har i økt grad blitt foretatt av NATO. Det er i Norges interesse at lovene følges opp, og størstedelen av Norges bidrag til internasjonale operasjoner siden 1995 har gått til NATO.³² NATOs rolle som den militære garantisten for internasjonal sikkerhet kan gi NATO forrang overfor FN i norsk politikk.³³ Det er sannsynlig at NATO vil prioriteres fremfor FN i situasjoner der Norge skal delta i internasjonale operasjoner. «Det er gjennom NATO Norge får garantier for bistand hvis landet skulle bli truet eller utsatt for angrep. [...] Dette tilsier at NATO-forpliktelsene gis forrang hvis det skulle oppstå konflikt mellom ulike hensyn.»³⁴ Innenfor norsk politikk er det likevel større tverrpolitisk enighet om å delta i militære angrep

³⁰ Heier, Kjølberg, and Rønnefeldt, 181-82.

³¹ Dag Henriksen, "Suksess Uten Innflytelse?: Norges Erfaringer Fra Operasjonene over Libya," *Norwegian experiences from its operations over Libya. Success without influence?* 71, no. 1 (2013): 30. («Det har ikke vært mulig å få verifisert dette tallet fra FOH, Forsvaret sentralt eller Forsvarsdepartementet. Siste detasjementssjef i Libya og skvadronsjef ved 338-skvadronen på Ørland sier at tallet syv sannsynligvis er riktig, men at heller ikke han kan verifisere tallet 100 % (Sandnes 2012b). Sjefen for den norske etterretningstjenesten hevder tallet er «fire skarpe våpen» (Grandhagen 2012). Jeg bruker tallet fra det norske kampflymiljøet. Miljøet er lite og transparent innad i miljøet, og internt er det kjent hvor mange og hvem som har sluppet dem.» Fra referansen.)

³² Lange, Pharo, and Østerud, Hansen, 88.

³³ Leraand and Lindqvist, 306.

³⁴ "Bruk Av Norske Styrker I Utlandet," ed. Forsvarsdepartementet, Stortingsmelding nr 46 (1993-94), 10.

som FNs sikkerhetsråd har godkjent. Soria Moria-erklæringen fra 2005 understreket at Norge ikke kunne delta i operasjoner som ikke var forankret i FN.³⁵

1.4 Teoretiske perspektiver: Småstater i internasjonale operasjoner

Ifølge Annika Hansen, med doktorgrad i statsvitenskap fra UiO, nå arbeidende ved International Institute for Strategic Studies (IISS), London, har deltakelse i internasjonale operasjoner blitt viktig i norsk forsvar og sikkerhet etter den kalde krigen.³⁶ Hun lister opp fire hovedkomponenter i norsk engasjementspolitikk: utviklingshjelp, nødhjelp, freds- og forsoningsarbeid og fredsoperasjoner. Norge har foretrukket operasjoner som er lite risikofylte.³⁷ Etter den kalde krigen har engasjementspolitikken blitt styrket, og også norsk militærpolitikk har blitt tilpasset engasjementspolitikken. Småstater som Norge påvirker i liten grad hvor og hvorfor militære intervensjoner blir iverksatt. Hvorfor vil de da bidra?

Et lite land har interesse av en sterk internasjonal rettsorden. En slik rettsorden kan hindre utøvelse av rå militærmakt internasjonalt og fungere som en beskyttelse av småstater generelt sett.³⁸ Dette er en viktig grunn for at Norge har arbeidet for å styrke FN.

Ifølge Anders Kjølberg, pensjonert forsker fra Forsvarets forskningsinstitutt, og Tore Nyhamar, forsker ved forsvarets forskningsinstitutt, deltar småstater i internasjonale operasjoner for å fremme egne interesser, men disse interessene er ikke nødvendigvis knyttet til selve operasjonen. En grunnleggende tese er at mens stormakter bruker våpenmakt direkte for å nå sine mål, må småstaters militære innsats forstås i en bredere institusjonell sammenheng.³⁹ Småstatene kan ha interesse av å styrke NATO eller sin egen posisjon i NATO. Det kan være fordi de selv har sikkerhetsutfordringer der de ønsker å få støtte eller fordi de pleier forholdet til visse institusjoner eller stater. Det er gjerne innenrikspolitiske

³⁵ Lange, Pharo, and Østerud, Hansen:102.

³⁶ Ibid., Hansen:77.

³⁷ Ibid., 81.

³⁸ Hilde Henriksen Waage, "Peacemaking Is a Risky Business": Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96, vol. 1/2004, Prio Report (Trykt Utg.) (Oslo: International Peace Research Institute, 2004), 3.

³⁹ Anders Kjølberg and Tore Nyhamar, "Småstater I Internasjonale Operasjoner ; Muligheter Og Begrensninger," *Norsk militært tidsskrift* (2012): 20.

hensyn og forholdet til alliansen eller institusjonen som er det viktigste for utformingen av småstatens retningslinjer for innsatsen i selve innsatslandet.⁴⁰

Vestlige småstater kan stille militære kapasiteter på et så høyt nivå at de er attraktive i en internasjonal militær operasjon. USA står for tre-fjerdedeler av NATOs militærutgifter og i en situasjon med økende økonomiske begrensninger forventer USA at de allierte bidrar mer.⁴¹ Denne forventningen kan også åpne for at småstater kan få større betydning og prestisje dersom de påtar seg mer ansvar. Norge har et militærbudsjett på størrelse med Spania og Nederland, og kan dermed bidra mer enn landets størrelse skulle tilsi.⁴²

1.5 Litteratur

Terje Tvedt, professor i globalhistorie, skrev artikkelen «Tausheten om Libya» i 2015. Han startet en offentlig debatt som førte til at flere fremtredende politikere har uttalt seg, deriblant lederen av Arbeiderpartiet og utenriksminister under Libya-aksjonen i 2011, Jonas Gahr Støre og daværende nestleder i SV og 2. nestleder i Utenriks- og forsvarskomiteen og parlamentarisk leder for SVs gruppe i Stortinget, Bård Vegar Solhjell. Teksten til Tvedt stiller viktige spørsmål om intervensjonen i Libya, men foretar ikke en historisk analyse av den militære intervensjonen i lys av norsk utenrikspolitikk og forholdet til FN og NATO. Ståle Wik, PhD-stipendiat ved Universitetet i Oslo, har skrevet en uautorisert biografi om Jonas Gahr Støre, *Seierherren* som kom ut i 2014. Der kommer det frem at Støre var involvert i meklingsforsøk mellom den libyske regjeringen og opprørere. Anonyme intervjuobjekter fortalte at det var Stoltenberg som var pådriver for norsk militær deltakelse i Libya-krigen.

Den norske deltakelsen i Libya har vært tema i flere masteroppgaver ved Forsvarets høgskole, blant annet i major Paal Henriksruds «En historie om hvordan beskyttelse av sivile bidro til regimeendring» og Remi Høynings «En fredsdue med bomber under vingene? Motiver for norsk bruk av militærmakt over Libya», begge utgitt i 2012. Deretter kom Kjell Harald Solbakks «Libya-operasjonen. Hvorfor valgte Norge F-16 som sitt styrkebidrag» våren 2013.

Den norske deltakelsen har også vært tema i masteroppgaver i statsvitenskap:

Våren 2015 skrev Eivind Skaug Gulbrandsen sin masteroppgave «En realistisk idealist?»

⁴⁰ Kjell Inge Bjerga and Torunn Laugen Haaland, "Development of Military Doctrine: The Particular Case of Small States," *Journal of Strategic Studies* 33, no. 4 (2010): 530.

⁴¹ Kjølberg and Nyhamar, 21.

⁴² Ola Bøe-Hansen, Tormod Heier, and Janne Haaland Matlary, *Strategisk Suksess? : Norsk Maktbruk I Libya Og Afghanistan* (Oslo: Universitetsforl., 2013), 112.

Norges deltakelse i de militære operasjonene i Adenbukta og Libya» ved UiO. Deretter kom Karoline Juliana Villas «Kampfly for fred. Institusjonelle syn på norske bidrag i Libyakrigen» våren 2016. Disse oppgavene fokuserer først og fremst på om den militære aksjonen var i samsvar med mandatet, samspillet mellom realpolitikk og idealisme, den militære delen og institusjonelle syn på deltakelsen. Denne oppgaven fokuserer på hvorfor regjeringen valgte å delta i aksjonen. Hovedfokuset ligger på FN-resolusjonen, hvorfor den ble vedtatt og hvordan og hvorfor Norge fulgte den opp på den måten som Norge valgte å gjøre.

Mitt bidrag vil være historiefaglig og en viktig bok i så måte er *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk: nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen* (2009), som er redigert av professorene i historie Even Lange og Helge Pharo samt professor i statsvitenskap Øyvind Østerud. Den tar for seg endringer i norsk utenrikspolitikk når det gjelder NATO, stormaktspolitikk, vilkårene for en ny rolle i Midtøsten og internasjonale operasjoner. Boken har en rekke bidragsyttere, John Andres Olsen, Harald Høibach, Annika S. Hansen, Svein Melby, Hilde Henriksen Waage, Helge Blakkisrud og Rolf Tamnes.

Boken *Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Libya og Afghanistan* (2013) av Ola Bøe-Hansen, hovedlærer ved forsvarets høgskole og Tormod Heier, oberstløytnant i Hæren og med doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og professor i statsvitenskap Janne Haaland Matlary har blant annet tatt for seg den norske beslutningsprosessen og hvordan norske styrker deltok i operasjonene i Libya og Afghanistan.

Libya

Førsteamanuensis i statsvitenskap ved Dartmouth College, Dirk Vandewalle skrev boken *A history on modern Libya* (2012), som er viktig for å forstå libysk historie. I denne skriver Vandewalle om politisk apati i Libya og at opprøret var et opprør for mer demokrati og liberalisering. Hans analyse baserer seg på at Libya som stat hadde store mangler. Libya fungerte som en distribuerende enhet. Det betyr at i stedet for å forhandle med ulike grupper i samfunnet for å få legitimitet, delte ut libyske myndigheter ut penger i stedet. Det førte til at Libya var en svært svak og sårbar stat.

Det har blitt utgitt flere bøker som tar for seg revolusjonen i Libya. En av disse er *The libyan revolution and it's aftermath*, (2015). Redaktørene av boken er Brian McQuinn, forsker ved Universitet i Oxford og Peter Cole, tidligere analytiker hos International Crisis Group og konsulent om ikke-statlige væpnede grupper hos UNSMIL (The United Nations Support

Mission for Libya) som ble opprettet i september 2011 for å støtte de nye myndighetene NTC (National Transitional Council).⁴³ Den handler om revolusjonen, regimets fall og hva som skjedde etterpå i Libya. Den tar for seg utviklingen på bakken i Libya, med utgangspunkt i en rekke forskjellige bidragsytere med felterfaring, som har intervjuet aktører kort tid etter viktige hendelser. Også boken *The 2011 Libyan Uprisings and the Struggle for the Post-Qadhafi Future* handler om opprøret i Libya. Boken er skrevet av Jason Pack, forsker på libysk historie ved universitetet i Cambridge. Den analyserer opprøret gjennom et historisk perspektiv, blant annet ved å fokusere på regionale og lokale skiller og stammetilhørighet. Kjetil K. Fosshagen, førsteamanuensis ved Høgskulen på Vestlandet, har skrevet om de arabiske opprørene i boken *Arab Spring: Uprisings, Powers, Interventions* (2014). Den tar blant annet for seg hvordan utenlandsk innblanding har påvirket opprør og regimeendring, og hvordan øvre klasser har tatt over opprør i den arabiske verden, og endret retningen på dem.

1.6 Kilder og metode

Jeg har ikke fått innsyn i dokumenter fra UD om den militære intervensjonen og vurderinger rundt dette. Jeg har fått innsyn i dokumenter om forholdet mellom Norge og Libya, uten at dette forholdet kan forklare Norges bidrag i den militære intervensjonen. Dokumenter som omhandler intervensjonen har jeg ikke fått innsyn i. Å foreta analysen uten viktige dokumenter betyr at jeg må forholde meg til offentlige dokumenter og utspill i media, stortingsdebatter og intervjuer. Alt dette er offentlig. Det er sannsynlig at vurderinger av flere faktorer er gjort i hemmelige dokumenter. Blant annet ble bidraget til Libya diskutert på et møte på Jens Stoltenbergs kontor før avgjørelsen. Jeg har ikke tilgang til dokumenter derifra, heller ikke fra det ekstraordinære møte i UD 18. mars. Jeg kan ikke se bort ifra muligheten for at hemmelige dokumenter vil fortelle en annen historie enn den jeg kan fortelle basert i all hovedsak på offentlige kilder.

Jeg har gått gjennom Stortingets debatter, forslag og spørsmål om intervensjonen. Jeg søkte på alle dokumenter på stortinget.no som kommer opp når man søker på «Libya» i 2011. Det var 73 saker, av disse var kun 5 saker direkte relevant for min problemstilling. Dette var spørsmål og svar fra FrPs Karin S. Woldseth til utenriksminister Jonas Gahr Støre om hva Norge gjorde for å få Libya ut av FNs menneskerettighetsråd, muntlig spørretime onsdag 23. mars, redegjørelse av statsministeren om situasjonen i Libya og Norges deltakelse i den

⁴³ United Nations, "Unsmil Mission Background/Mandate," (unmissions.org2011).

internasjonale koalisjonsstyrken 29. mars, redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om situasjonen i Libya og norsk innsats 9. mai.

Jeg har også gått igjennom alle saker på Regjeringen.no der «Libya» nevnes i 2011. Det var totalt 33 treff på Libya i 2011. Disse sakene viste i stor grad at Norge la seg på samme linje som EU når det gjaldt Libya.

NATO/FN

Jeg har gått gjennom debatter, vedtak og dokumenter i tidsrommet før intervensjonen. Jeg har gått gjennom resolusjonene i FN om Libya, samt pressemeldinger og andre dokumenter om Libya, samt NATOs uttalelser og beslutninger. Også i disse organene mangler dokumenter og møtereferater fra viktige møter der beslutninger har blitt tatt. For eksempel er det god tilgang til uttalelser og avgjørelser om Libya vedtatt på møter i FN, men uten at møtereferat er lagt ut. Det betyr at det er lett å finne informasjon om avgjørelsene som er tatt, men ikke om hvordan avgjørelsene har blitt tatt, drivkreftene og konfliktene bak.

Jeg har brukt norske og internasjonale avisartikler for å vise hva slags informasjon om Libya som var i mediene, og politikernes uttalelser og reaksjoner. Jeg har også gått igjennom NRK Dagsrevyens sendinger, fra 16. mars 2011 til 30. mars 2011, og NRK Dagsnytt fra 17. mars 2011 til 30. mars 2011. Nyhetene media presenterte er viktige for å sette politikernes avgjørelser i en kontekst og se hva slags informasjon som var offentlig, samt å få et innblikk i hva slags stemning det var da avgjørelsene rundt den norske deltakelsen i Libya-aksjonen ble fattet. Politikerne uttaler seg til media på en slik måte at dem selv og deres synspunkter skal fremstå best mulig. De kan velge ut hvilke begrunnelser som egner seg best for å få støtte i offentligheten. Derfor kan en analyse som baserer seg kun på politikernes uttalelser bli skeiv. Men likevel, når en partileder uttaler seg om en viktig sak, er det grunn til å tro at uttalelsen har dekning i partiet. Det er også fattet vedtak i partier, og det har blitt diskutert på Stortinget. Jeg har derfor tolket uttalelsene og vedtakene opp mot hverandre. Disse har ofte gått hånd i hånd og styrket hverandres troverdighet.

Jeg har sendt forespørsler om intervju til en rekke politiske beslutningstakere samt sentrale personer i forvaltningen. Jeg har sendt forespørsel til de daværende lederne av regjeringspartiene SV og Sp, Kristin Halvorsen og Liv Signe Navarsete, samt daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre (Ap). Av opposisjonspolitikere har jeg sendt forespørsel til Trine Skei Grande, på grunn av hennes uttalelser i media og engasjement i stortingsdebatten. Av de involverte i meklingen mellom myndighetene og opprørerne i Libya

har jeg sendt forespørsel til Henrik Thune, Jon Hanssen-Bauer og Geir O. Pedersen, som var sentrale personer i dette arbeidet. I tillegg har jeg spurt Jan Egeland, som var NUPI direktør og med på ekstraordinært møte om Libya i UD, samt den norske ambassadøren til USA Wegger Strømmen, på grunn av hans kjennskap til meklingen. Ingen har ønsket å stille til intervju. Jeg fikk svar fra Egeland og Halvorsen om at jeg kunne sende et skriftlig intervju som de kunne se på dersom de fikk tid. Det har jeg gjort, men jeg har ikke fått svar.

En faktor som har vanskeliggjort denne undersøkelsen er at viktige møter der det ble avgjort å delta i intervensjonen ikke er offentlige. En annen faktor som har gjort det vanskelig å skrive denne oppgaven er den manglende debatten i forkant av intervensjonen. Politikerne ble først samlet til møte i Stortinget etter intervensjonen, og viktige innlegg i debatten har først kommet flere år etterpå. En utfordring det er viktig å være klar over er at det er lett å bruke ettertidens kunnskaper til å analysere fortiden og å overse at fortidens avgjørelser ble tatt på bakgrunn av de opplysningene som fantes da. Det har derfor vært viktig for meg å arbeide kronologisk med å sette politikernes avgjørelser i samtidens kontekst og være bevisst hvilke opplysninger som fantes på de tidspunktene de ulike beslutningene ble tatt.

Det var flere redegjørelser og/eller spørretimer om intervensjonen i Stortinget. Enigheten blant stortingspolitikere om intervensjonen har likevel ført til at få motforestillinger og kritiske innspill har blitt debattert. Enigheten på Stortinget om intervensjonen hang også sammen med en generell konsensus i utenrikspolitikken. Et problem er at det snakkes lite om norske interesser, makt og økonomiske forhold. Politikerne uttalte seg i stor grad om ideelle forklaringsmodeller, men lite om interesse og maktpolitikk.

En av utfordringene ved å vurdere de ulike årsakene til intervensjonen, er at visse begrunnelser er mer akseptert og populære. Ved å studere politikeres taler, debatter og innspill i media vil noen komponenter løftes frem, andre vil ikke bli tillagt vekt. Å basere seg kun på offentlig informasjon vil derfor lett føre til en skjev framstilling. Gjennom en historiefaglig analyse ønsker jeg å sette avgjørelsene og retorikken inn i et historisk perspektiv. Norges deltakelse i internasjonale operasjoner har tradisjonelt tendert mot å holde seg unna den mest offensive krigføringen. Fra midten av 1990-tallet har utviklingen gått mot mer offensiv krigføring.⁴⁴ Videre har forsvaret blitt tilpasset å spille en offensiv rolle i internasjonale operasjoner. Offensiv militærmakt har blitt mer akseptert som et

⁴⁴ Paal Henriksrud, Norsk Deltagelse I Operasjonene over Libya 2011 : En Historie Om Hvordan Beskyttelse Av Sivile Bidro Til Regimeendring, (Oslo: Forsvarets høyskole, 2012). 9.

utenrikspolitisk virkemiddel. Denne utviklingen kulminerte i Libya-aksjonen. Aktørene, de viktige politiske beslutningstakerne, må derfor ses i sammenheng med strukturene. Forholdet mellom disse må deretter analyseres.

Avgrensning

Oppgaven fokuserer på årsakene til den norske deltakelsen i den internasjonale militære operasjonen i Libya i 2011. Tidsmessig fokuserer oppgaven på tiden fra det libyske opprøret startet i februar 2011 til de norske kampflyene ble trukket ut av Libya 31. juli 2011. Det har likevel vært nødvendig å innlemme debatter, vedtak og uttalelser fra norske beslutningstakere i tiden helt fram til 2017 for å ha størst mulighet til å finne ut hva beslutningstakerne har vurdert og hvorfor de bestemte at Norge skulle delta i intervensjonen.

Fokuset i oppgaven har ligget på politiske beslutningstakere. Regjeringens standpunkt når det gjaldt en militær aksjon i Libya endret seg da FN-resolusjonen ble vedtatt. Fordi FN-vedtaket var avgjørende for norsk deltakelse, har jeg fokusert på hvorfor resolusjonen ble vedtatt i FN, og hvorfor den norske regjeringen valgte å bidra i aksjonen på den måten de gjorde. Norges forhold til Libya var av mindre viktighet for valget om å bidra i aksjonen. Jeg har også valgt å følge situasjonen i Libya gjennom oppgaven. Dette har vært mangelvare i norske masteroppgaver. Selv om det er norsk utenrikspolitikk og forhold til internasjonale institusjoner og stater som er årsaken til intervensjonen, så er det i Libya kamphandlingene foregikk, og for å vurdere deltakelsen i intervensjonen, er det nødvendig med informasjon også om Libya.

Selv om oppgaven fokuserer på den norske avgjørelsen og deltakelsen så har det vært nødvendig å gå inn på både forholdene i Libya, samt prosessen i FN, som førte til at resolusjon 1973 ble vedtatt. Den norske avgjørelsen var basert på FN-mandatet som igjen var basert på andre staters arbeid og initiativ. Derfor har det vært nødvendig å beskrive og debattere årsakene til andre staters deltakelse. Likevel har dette arbeidet vært begrenset. Spesielt når det gjelder Den arabiske liga er kildematerialet sparsomt. Dette har vært både av tidsmessige hensyn, og fordi materialet om dette på engelsk/norsk er svært lite.

2 Libya

Libya var historisk sett delt opp i tre regioner, Tripolitania i vest, Fazzan i sør og Kyrenaika i øst. Regionene har vært skilt fra hverandre gjennom lange avstander med ørken, og alle har sine egne byer eller sentrer. Det har vært lite samhandling og nasjonalfølelse, og mye motstand mot sentralisering.

Fra 1837 var Libya under osmansk styre. I 1911 okkuperte Italia landet. I den østlige delen Kyrenaika, ledet Sanussiordenen, en muslimsk sufi orden, motstanden mot italienerne frem til 1931 da bevegelsen ble knust. Da hadde Sanussiordenen hatt myndighet i Kyrenaika fra 1921 til 1927. Etter mange år med krig og blodig undertrykkelse, klarte til slutt Italia å legge hele Libya under seg. De italienske myndighetene oppfordret italienerne til å flytte til Libya for å få bukt med overbefolkningen. I 1941 bodde det ca. 110 000 italienerne i Libya.⁴⁵ Italienske bosettere fikk tildelt den gode jorden, og libyere ble nesten fullstendig ekskludert fra det økonomiske og politiske liv og fra administrasjonen av Libya.⁴⁶ Men Italia beholdt ikke Libya lenge. I forbindelse med nederlaget i andre verdenskrig krevde Storbritannia, Frankrike, USA og Sovjetunionen i 1947 at Italias eierskap over Libya måtte ta slutt. I 1949 ble det signert et forslag som gikk ut på å gi Frankrike, England og Italia styrerett over Libya i 10 år. Forslaget ville gi Frankrike styrerett over Fazzan, England over Kyrenaika, og Italia over Tripolitania. I Kyrenaika og Tripolitania brøt det ut voldelige demonstrasjoner.⁴⁷ Også andre arabiske land og Sovjetunionen protesterte.⁴⁸ I Libya vokste nasjonale strømninger på denne tiden. I Tripolitania ønsket de politiske lederne en samling av Libya. Ledere i Kyrenaika var åpne for en samling, men de hadde gjort det klart at en samling kun ville være aktuelt under et Sanussi kongedømme.⁴⁹ Det var ikke gitt at Libya skulle bli et samlet land. Forslaget om å gi styrerett over Libyas regioner til kolonistene gjorde sitt for å forene de ulike regionene om et felles mål: uavhengighet fra kolonistene. Det påvirket lederne fra Tripolitania til å akseptere kravet om at Libya skulle samles under Sanussiledelse. Også USA ønsket et fritt Libya. Dette var under den kalde krigen, og USA hadde etablert en militærbase i Libya, Wheelus basen, som var viktig for militær kontroll over Middelhavet. Dersom Libya ble administrert som et

⁴⁵ Dirk Vandewalle, *A History of Modern Libya*, 2nd ed. ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 34.

⁴⁶ Ibid., 33.

⁴⁷ Jonathan Bearman, *Qadhafi's Libya* (London: Zed, 1986), 21.

⁴⁸ Vandewalle, 38.

⁴⁹ Ibid.

mandatområde underlagt FNs jurisdiksjon kunne militærbasene i Libya bli gjenstand for avstemning i FN. Da kunne Sovjetunionen legge ned veto mot militærbasen.⁵⁰ USA mente derfor at et fritt Libya ville tjene deres interesser bedre. Planen for å gi Italia, Frankrike og Storbritannia styrerett over Libya ble avvist i FN. I 1951 ble Libya en selvstendig stat, med Muhammad Idris, lederen for Sanussi ordenen, som konge. Libya signerte avtaler om militærbaser med både USA og Storbritannia.⁵¹ Libya var på denne tiden et svært fattig land, og utleie av militærbasene, samt bistand, spesielt fra USA, var svært viktige inntektskilder.⁵²

Da det ble funnet olje i Libya på 1950-tallet økte Libyas inntekter betydelig. Med dette økte også korrupsjonen. Flere korrupsjonsskandaler rystet de politiske myndighetene. Utviklingen av oljeøkonomien medførte også at vestlige stater spilte en synlig og viktig rolle, med investeringer og ekspertise. I denne perioden blomstret panarabismen på det arabiske kontinentet, noe som også påvirket Libya, spesielt Tripoli. Folk så med misnøye på utenlandske staters makt og påvirkning i Libya, og på det provestlige kongedømmet. Det var antibritiske og antiamerikanske demonstrasjoner i Benghazi og Tripoli i 1967, i forbindelse med seksdagerskrigen. Protestene ble tolket som misnøye med regimets provestlige politikk.⁵³ Utenfor Kyrenaika hadde kongedømme lite legitimitet.⁵⁴ Den økte korrupsjonen og oppblomstringen av arabisk nasjonalisme skapte politisk uro, og en opposisjon til kongedømmet.

2.1 Gaddafis Libya

I 1969 tok Muammar al-Gaddafi og militærklikken «De frie offiserer» makten i Libya gjennom et ublodig militærkupp. Like etter kuppet krevde den nye ledelsen evakuering av de utenlandske militærbasene i landet.⁵⁵ Den fulgte opp med nasjonalisering av jorda til de italienske bosetterne og medlemmer av Sanussi kongefamilien, samt høyere skatt og strengere krav til oljeselskapene som opererte i Libya. Oljeindustrien hadde utviklet seg svært raskt. I 1970 stod oljen for nesten 99 % av Libyas inntekter, og å sørge for at inntektene fra oljen kom befolkningen til gode ble et viktig punkt for de nye myndighetene. Oljegiganten British Petroleum ble nasjonalisert i 1971. Nasjonalisering av både amerikanske og britiske

⁵⁰ Bearman, 21-22.

⁵¹ Vandewalle, 39.

⁵² Ibid., 44-45.

⁵³ Ibid., 69.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Bearman, 77.

oljeinteresser fortsatte på 1970-tallet.⁵⁶ Tiltakene ga den nye ledelsen legitimitet.⁵⁷ Men samtidig forbød myndighetene politiske partier utenfor det politiske apparatet de bygde.⁵⁸ De som protesterte mot revolusjonen eller organiserte seg mot den, ble slått hardt ned på. Innenrikspolitikken fikk etter hvert et sosialistisk preg, med stor grad av statlig styring og utbygging av velferdstjenester. De massive oljeinntektene gjorde Gaddafi i stand til å utvikle og innføre sitt eget syn på et rettferdig samfunn. Staten utviklet seg til å bli svært omfattende. Styresettet var et eget system, et uttalt direktedemokrati som ble styrt gjennom folkekomiteer og revolusjonære organer. Systemet var basert på Gaddafis ideer om at staten og politiske representanter var til hinder for folkets direkte makt over eget liv. I realiteten fortsatte Gaddafi som øverste beslutningstaker. Selv om systemet uttalt var et direktedemokrati, var det en uformell struktur som hadde den faktiske makten. Gaddafi og hans innerste sirkel ble støttet og forsvart mot politisk opposisjon av sikkerhetssektoren og revolusjonære komiteer, og beholdt makten over de viktigste samfunnsinstitusjonene, som voldsapparatet og økonomien.⁵⁹

2.2 Misnøye i Libya

Gaddafis klan Qadhafah var fra det sentrale Libya, men var ikke en stor eller betydningsfull klan. Gaddafiregimet hadde knyttet seg nært til andre klaner. En viktig støttespiller var Warfallah klanen, en stor og mektig klan. Men etter at medlemmer fra Warfallah stod bak et kuppforsøk på Gaddafi i 1993 endret Gaddafi klanpolitikken. Fra å være et samarbeid mellom flere klaner befestet Gaddafi sin egen klans makt. Alle klanene måtte sverge troskap til Gaddafi. Regimet ble et dynasti.⁶⁰ At et familiedynasti satt med den politiske makten, slik som i Libya, førte til politisk distanse og desillusjonering.⁶¹ Det fremkalte misnøye fra alle menneskene som ble holdt utenfor maktens sirkler. Det hadde også betydning for skillene mellom de ulike regionene i Libya. Da Gaddafi tok makten mistet stammene i Kyrenaika i den østlige delen av Libya sin politiske innflytelse, noe som siden den gang hadde vært en

⁵⁶ Vandewalle, 129.

⁵⁷ Ibid., 87, 90.

⁵⁸ Ibid., 79.

⁵⁹ Ibid., 117-18. James L. Gelvin, *The Arab Uprisings : What Everyone Needs to Know*, 2nd ed. ed. (Oxford: Oxford University Press, 2015), 90.

⁶⁰ Larbi Sadiki, "Libya's Arab Spring: The Long Road from Revolution to Democracy," *International Studies* 49 (2012): 302.

⁶¹ Ibid., 299.

kime til stor misnøye.⁶² Myndighetene fortsatte ytterligere å marginalisere regionen, noe som igjen førte til økt misnøye i de østlige delene av landet.⁶³ I tillegg til dette var den østlige regionen kjent for konservative islamske holdninger, og Gaddafis ideer, spesielt hans kvinnepolitikk, stod i sterkt motsetning til de rådende oppfatningene der.⁶⁴ Mye av motstanden mot regimet kom fra øst, og myndighetene i Libya neglisjerte dette området.⁶⁵ Dette ble gjort for å svekke opposisjonen.⁶⁶ I tillegg hadde Libya en berberbefolkning som også ble diskriminert.⁶⁷ Det undertrykkende rettssystemet førte også til betydelig folkelig misnøye.⁶⁸ Ikke minst vakte det sinne da vaktene i Abu Slim fengselet i 1996 slo ned et fangeopprør og drepte 1300 fanger. Myndighetene lovet kompensasjon til familiene, men det ble aldri utbetalt noe. Omtrent samtidig ble det oppdaget en skandale der over 400 barn på et sykehus i Benghazi hadde blitt smittet med HIV.⁶⁹ Disse hendelsene førte til demonstrasjoner og misnøye. Mange av fengselsfangene i Abu Slim var også fra Benghazi, og disse hendelsene ble viktige samlingspunkter for motstand mot regimet. Det var likevel lite organisert opposisjon mot myndighetene. Dette hang sammen med at systemet i Libya ikke tillot sosial eller politisk handling utenfor systemet.⁷⁰

2.3 Islamisme og militant motstand

I Nord-Afrika hadde forskjellige islamistiske bevegelser vokst fram siden 1970-tallet. Islamistene var i sterk opposisjon til myndighetene i sine respektive land. I Libya var Kyrenaika det området hvor politisk islam hadde stått sterkt og der de opposisjonelle hadde hatt sin base helt siden Gaddafis kupp i 1969. Det oppstod en rekke militante celler på 1970- og 80-tallet hovedsakelig i de østlige byene Benghazi, Derna og Ajdabia.⁷¹ Det er imidlertid vanskelig å beskrive disse islamistiske gruppene, og å fastslå i hvilken grad de var en trussel

⁶² George Joffé, "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects," *The Journal of North African Studies* 16, no. 4 (2011): 522.

⁶³ Alison Pargeter, "Localism and Radicalization in North Africa : Local Factors and the Development of Political Islam in Morocco, Tunisia and Libya," *International affairs (Cambridge : trykt utg.)*. 1035.

⁶⁴ Ibid., 1039.

⁶⁵ Vandewalle, 204.

⁶⁶ Pargeter, 1036.

⁶⁷ Joffé, 522.

⁶⁸ Vandewalle, 122.

⁶⁹ Joffé, 523.

⁷⁰ Ibid., 514,21.

⁷¹ Pargeter, 1031.

mot regimet og hvor mange de var.⁷² Men Kyrenaika har vært baseområdet for flere militante islamistiske bevegelser, som har stått bak voldelige sammenstøt og attentatforsøk på Gaddafi.⁷³

Sommeren 1995 kom det til voldelige sammenstøt mellom representanter for myndighetene og islamister i Benghazi. Flere titalls mennesker døde på hver side. Gruppen MIG (Militant Islamic Group) startet etter dette en to år lang kampanje og jihad mot regimet med base øst i landet. De tok også ansvaret for et mislykket attentatforsøk på Gaddafi i februar 1996, og for en rekke andre voldshandlinger.⁷⁴ Også Libyan Islamic Group tok ansvaret for voldshandlinger i denne perioden. I juli 1996 befrikk islamister 30 militante islamister fra Abu Slim fengselet i Tripoli. Flere døde på begge sider i konflikten.⁷⁵ I 1998 var det igjen et drapsforsøk på Gaddafi, i Sidi Khalifa som ligger ca. 30 km øst for Benghazi, et annet område kjent for islamister. Både IMM (Islamic Martyrs Movement) og MIG tok ansvar for angrepet. Dette førte til at islamister i Benghaziområdet ble slått hardt ned på. Cirka 300 ble arrestert, og det ble utplassert mye militært personell i området. Myndighetene truet også med å stenge av elektrisitet og vann. I 1999 hadde myndighetenes politikk med hard undertrykkelse av de islamistiske bevegelsene ført til at islamistene ikke lenger ble betraktet som noen trussel mot regimet.⁷⁶

I 2006 var det demonstrasjoner i Benghazi, og den italienske ambassaden ble satt fyr på. 11 ble rapportert drept. Dette hang sammen med protestene mot karikaturtegnene av Profeten Muhammad, som ble publisert i Danmark fire måneder tidligere. Protestene spredde seg som ild i tørt gress i hele Midtøsten. Demonstrantene i Benghazi sa de var sinte fordi den italienske ministeren Calderoli gikk med en T-skjorte med en av karikaturene.⁷⁷ Alt i alt var den østlige delen av Libya et senter for opposisjon mot myndighetene og Gaddafi, og var over flere tiår også et senter for islamistiske bevegelser. Det styrket ytterligere motsetningene mellom myndighetene med base i det sentrale og vestlige Libya og befolkningen i øst.

⁷² Yehudit Ronen, "Qadhafi and Militant Islamism: Unprecedented Conflict," *Middle Eastern Studies* 38, no. 4 (2002): 12.

⁷³ *Ibid.*, 7.

Ray Takeyh, "Qadhafi and the Challenge of Militant Islam," *The Washington Quarterly* 21, no. 3 (1998): 138.

⁷⁴ *Ibid.*, 7-8.

⁷⁵ *Ibid.*, 9.

⁷⁶ *Ibid.*, 10-11.

⁷⁷ "In Libya, 11 Reportedly Die in Cartoon Protests," (2006), <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/africa/02/17/libya.cartoons/>.

2.4 Libyas forhold til andre stater

Internasjonalt var Libya lenge en pariastat, en stat som ble sett på med mistenksomhet og mistillit. Det var flere årsaker til dette. Utenrikspolitisk førte ledelsen i Libya en militant antiimperialistisk politikk og støttet blant annet palestinske gruppers væpnede kamp mot Israel, Den irske republikanske armés (IRA) væpnede kamp mot Storbritannia, og mange andre opprørsgrupper i verden, fra El Salvador til Filippinene.⁷⁸ Gaddafi var en pan-arabisk leder, noe som innebar at han ønsket å samle det arabiske folket for å styrke dets innflytelse og uavhengighet. Med seg selv og Libya i spissen for dette ville Gaddafi øke egen innflytelse. Han gjorde en rekke forsøk på unioner og allianser for å oppnå dette, blant annet med Egypt og Syria. Forsøkene var mislykket. Gaddafis panarabiske visjoner ble i liten grad delt av andre arabiske ledere. Den panarabiske bølgen hadde for lengst lagt seg etter det arabiske nederlaget mot Israel i 1967, og den egyptiske lederen Gamal Nassers død i 1970. Gaddafi så likevel for seg en samlet arabisk verden som stod mot Israel, USA og andre vestlige makter. Spesielt mente han at araberne ikke forsvarte palestinerne rettigheter godt nok overfor Israel. Imidlertid førte Gaddafis engasjement til en rekke problemer med arabiske ledere. Libyas støtte til PLO og den palestinske frigjøringsorganisasjonen Abu Nidal forverret forholdet mellom Libanon og Libya. I 1978 forsvant en ledende libanesisk sjia-lærd i Libya. Musa al-Sadr var en svært kjent og populær samlingsfigur i Libanon, og saken påvirket forholdet mellom statene i hele perioden mens Gaddafi satt med makten.⁷⁹ I 1977 førte Gaddafis konflikt med den egyptiske lederen Anwar Sadat til trefninger langs grensen, og nesten krig. I 1980 brøt Saudi-Arabia diplomatiske relasjoner med Libya etter opprivende debatter om oljepolitikk.⁸⁰ I 1981 krevde Libya også eierskap over Aouzou-stripen, som var innenfor Chads territorium, og forsøkte å destabilisere Tunisia.⁸¹ De libyske myndighetenes politikk skapte kontrovers i flere arabiske og afrikanske land.

Da Reagan administrasjonen tok over for president Carter i USA startet et nytt og mer fiendtlige kapittel i relasjonene mellom USA og Libya. Med begrunnelsen at Libya destabiliserte lokale regimer og promoterte internasjonal terrorisme stengte USA ned Libyas

⁷⁸ Bearman, 255.

⁷⁹ Jean Aziz, "Who Kidnapped Hannibal Gadhafi, and Why?," *Al monitor*, 22.12. 2015, Under opprøret i Libya i 2011 flyktet deler av Gaddafis familie, og sønnen Hannibal fikk asyl i Syria. På et besøk til Libanon i 15 ble han kidnappet og overlevert til libanesiske sikkerhetsmyndigheter for utspørring om al-Sadrs forsvinning.

⁸⁰ Vandewalle, 129.

⁸¹ Ibid.

folkekontor (tilsvarende ambassade) i Washington i 1981.⁸² Samme år skjøt USA ned to libyske fly i Sirtegulven, som Libya anså som sitt territorium, men som USA hevdet var internasjonalt farvann. Etter dette forverret relasjonene seg stadig utover 1980-tallet, med økte innføringer av embargoer og restriksjoner. Utenriksminister Alexander Haig under president Ronald Reagan kalte Gaddafi en «kreft som må fjernes», og Reagan kalte han «en gal hund».⁸³ På 1980-tallet sank inntektene i Libya på grunn av lavere oljepriser samtidig som USA stadig innførte flere sanksjoner og begrensninger på handel.

Samtidig ble også forholdet til flere arabiske land forverret. At Gaddafi valgte å støtte Iran i krigen mellom Iran og Irak på 80-tallet opprørte golfmonarkiene Saudi-Arabia, Kuwait og Bahrain. Gaddafi representerte også en panarabisk ledelse, som stod i opposisjon til de tradisjonelle kongedømmene. Qatars forhold til Det muslimske brorskap stod også i veien for et vennskapelig forhold mellom Libya og Qatar. Gaddafi var svært fiendtlig innstilt til Det muslimske brorskap, og nektet organisasjonen å operere i Libya. Gaddafi lagde i årevis støy for Den arabiske liga, fordømte dens beslutninger og en rekke av statslederne av de arabiske landene. De forente arabiske emirater var et unntak, forholdet var bedre, og kongefamilien der hadde familieband som knyttet dem til Gaddafis regime. Gaddafi og familien besøkte De forente arabiske emirater flere ganger. Begge landene var også svært negative til Det muslimske brorskap.⁸⁴

Fra midten av 1980-tallet forverret forholdet til vestlige land seg ytterligere. Etter at arbeidere på et libysk folkekontor skjøt og drepte en engelsk politikvinne i 1984 brøt Storbritannia alle diplomatiske bånd med Libya. USAs bombing av Tripoli og Benghazi i 1986 ble et viktig vendepunkt. Bakgrunnen var at en bombe ble sprengt på et vesttysk diskotek der amerikanske soldater frekventerte. Libya ble mistenkt for hendelsen.⁸⁵ Myndighetene i Libya stod da ovenfor massive økonomiske sanksjoner, samtidig som de ble bombet av verdens mektigste stat.⁸⁶ Skytingen av den engelske politikvinnen i 1984 var medvirkende til at Storbritannia lot

⁸² Ibid., 131.

⁸³ Maximilian Forte, *Slouching Towards Sirte Nato's War on Libya and Africa* (Baraka Books, 2012), 70.

⁸⁴ Ahmed Meiloud, "Foreign Actors and the Libyan Civil War," *Middle East Eye* (2014), <http://www.middleeasteye.net/essays/foreign-actors-and-libyan-civil-war-878614656>.

⁸⁵ I ettertid har en libyer som arbeidet på det libyske folkekontoret (ambassaden) blitt dømt, sammen med to palestinske menn og en tysk kvinne. Om Libyas myndigheter var involvert er usikkert, men Gaddafi hadde oppfordret til angrep på amerikanske interesser to uker før hendelsen.

⁸⁶ Vandewalle, 98-99.

amerikanerne bruke baser på engelsk jord til å angripe Libya i 1986. I 1986 utviste Storbritannia libyske studenter og piloter og Libya svarte med å utvise briter.⁸⁷

Libyas forhold til omverden skulle imidlertid bli ytterligere forverret. I 1988 sprengtes en bombe på et PanAm fly over Lockerbie i Skottland. Både besetningen og passasjerene døde, totalt 259 mennesker, hvorav 180 amerikanere og 41 briter. To libyske tjenestemenn ble tiltalt for å stå bak. Også forholdet til Frankrike ble forverret av en lignende hendelse. I 1989 sprengte en bombe et fransk UTA-fly og drepte alle de 170 passasjerene. Seks libyere ble kjent skyldige.

Libya nektet å utlevere de mistenkte for Lockerbiesaken, og som en konsekvens av dette innførte FN sanksjoner mot landet i 1992.⁸⁸ Disse varte til 1999, og skulle vise seg å gjøre mye større økonomisk skade enn de amerikanske sanksjonene hadde gjort.⁸⁹ FNs sanksjoner var også et vendepunkt i Gaddafis forhold til den arabiske verden. De arabiske landenes nøytrale respons til sanksjonene mot Libya var dråpen som fikk begeret til å renne over for Gaddafi. Etter å ha ført en politikk for arabisk samling i årevis kunngjorde Gaddafi at han ikke lenger kunne tolerere de andre arabiske landenes passivitet til Israel spørsmålet, og til situasjonen i regionen, med amerikansk tilstedeværelse. Han involverte seg i økt grad med Afrika i stedet for den arabiske verden.⁹⁰

2.5 Relasjonene bedres

I april 1999 overleverte Libya de siktede for Lockerbie bombingene til Nederland. FN-sanksjonene ble opphevet, noe som bedret den økonomiske situasjonen i landet.⁹¹ Likevel var det svært viktig for Libya at også amerikanske sanksjoner ble hevet, da amerikansk ekspertise var viktig for utviklingen av oljesektoren i landet. Libya var attraktivt for oljeselskaper, men den politiske situasjonen med sanksjoner og ustabile forhold for næringslivet stod i veien for utviklingen. Regimet i Libya startet derfor en kampanje i 1999 for å løse disse politiske problemene. Det endte blant annet med at det ga opp utviklingen av

⁸⁷ Yehudit Ronen, "Libya's Conflict with Britain: Analysis of a Diplomatic Rupture," *Middle Eastern Studies* 42, no. 2 (2006): 276.

⁸⁸ Vandewalle, 150.

⁸⁹ *Ibid.*, 153.

⁹⁰ *Ibid.*, 137.

⁹¹ *Ibid.*, 158.

masseødeleggelsesvåpen.⁹² Da USA okkuperte Irak i 2003 med begrunnelsen at landet hadde masseødeleggelsesvåpen, reagerte den libyske ledelsen raskt. Bare to uker etter invasjonen skrev Libya under på en avtale om å oppgi utviklingen av masseødeleggelsesvåpen. Libya påtok seg ansvaret for, og inngikk avtale om å betale erstatning til de pårørende til ofrene etter Lockerbie og det franske UTA flyet. I 2004 hevet USA sanksjonene og etablerte diplomatiske relasjoner med Libya.⁹³ Likevel var forholdet mellom USA og Libya anspent.⁹⁴ Også forholdet til Storbritannia ble normalisert på 2000-tallet. Den britiske statsministeren Tony Blair dro på sitt første statsbesøk til Libya i 2003 og promoterte i de følgende årene avtaler mellom Storbritannia og Libya. Blair fortsatte forbindelsen med Gaddafi også etter at han gikk av som statsminister.⁹⁵ Han var en viktig bidragsyter for å normalisere forholdet til Libya.

Likevel var ikke skandalene over. I 2004 ble det avslørt et plot for å drepe Prins Abdullah (nå konge) i Saudi-Arabia, og Libya fikk skylden. Dette forverret forholdet mellom de to statene ytterligere. Gaddafi og kong Abdullah hadde flere ganger på arabiske toppmøter skjelt hverandre ut foran åpent kamera.⁹⁶

I 2008 var den amerikanske utenriksministeren Condoleezza Rice på besøk i Libya, som første amerikanske utenriksminister på 55 år. Samtidig samarbeidet USA og Libya for første gang på lenge på et område hvor de to landene hadde felles interesser: mot islamistisk terrorisme. Libya hadde på dette tidspunkt sluttet å støtte militante opprørsgrupper og forsøkt å få på plass handelsavtaler og samarbeid med vestlige land. Samtidig fortsatte Gaddafi en politikk for økt innflytelse på det afrikanske kontinentet. Forholdet mellom Libya og USA fortsatte å være preget av mistenksomhet.⁹⁷

De omfattende sanksjonene og den internasjonale isoleringen av Libya førte ikke i seg selv til regimets kollaps. Tvert imot styrket det Gaddafis posisjon. Men embargoen hadde bidratt til kaos i pengesystemet, noe som hadde ført til en markant klasseforskjell mellom den delen av befolkningen som hadde adgang til utenlandsk valuta og den som ikke hadde det. Men det fantes et sosialt sikkerhetsnett for de som ikke hadde det. Sanksjonene hadde likevel bidratt til et skrikende behov for utvikling. Det var liten tvil om at Gaddafi anstrengte seg for å bli

⁹² Ibid., 176.

⁹³ Ibid., 182.

⁹⁴ Forte, 26-27.

⁹⁵ Ethan Daniel Chorin, *Exit Gaddafi : The Hidden History of the Libyan Revolution* (London: Saqi, 2012), 136.

⁹⁶ Bruce Maddy-Weitzman, "The Arab League Comes Alive," *Middle East Quarterly* 19, no. 3 (2012): 73.

⁹⁷ Forte, 47.

akseptert av verdenssamfunnet og USA fra slutten av 1990-tallet og utover 2000-tallet for å få utviklingen i Libya på spor igjen. Den omfattende staten, en ensrettet økonomi kun basert på olje, det store behovet for utvikling av økonomien, og sanksjoner som holdt dette igjen, førte til et stort behov for å bli tatt inn igjen i varmen. For å få til dette iverksatte libyske myndigheter økonomiske reformer.

2.6 La økonomiske reformer forholdene til rette for regimets fall i Libya?

Den amerikanske diplomaten Ethan Chorin åpner boken «Exit Gaddafi» ved å sitere et utdrag fra en libysk fortelling, som i det skjulte skal ha vært knyttet til Gaddafi: En sultan forberedte seg til en katastrofe ved å ta visse forhåndsregler. Forhåndsreglene førte til at kongedømmet hans ble reddet, men Sultanen selv døde i katastrofen. Det blir fremstilt som et bilde på at Gaddafi måtte samarbeide med Vesten for at Libya skulle overleve, men dette samarbeidet og den medfølgende liberaliseringen av økonomien førte til hans fall.⁹⁸

Myndighetene i Libya iverksatte flere runder med økonomiske reformer i Libya. Første runde var fra 1987-1990, andre fra 1990-1993. Den første runden reduserte statens rolle i økonomien, oppmuntret private initiativer og kuttet statlige utgifter. Subsidier ble kuttet og statsmonopoler opphevet. Etter 1990 ble ytterligere tiltak iverksatt fram til ca. 1993. Disse tiltakene rakk ikke så langt som det kunne se ut til og mange av tiltakene ble aldri iverksatt.⁹⁹ Den første fasen møtte lite motstand i og med at liberalisering av handel og slutten på importreguleringer tjente småentreprenører og konsumenter. Bare deler av tiltakene i den andre runden ble iverksatt. Dersom tiltakene hadde blitt fullført kunne de ha skadet både regimets støttespillere, som teknokratene i LNOC (libysk statlig oljeselskap) og andre statlige institusjoner. En slutt på lønnspolitikken og subsidiene ville også ha ført til lavere levestandard for vanlige libyere.¹⁰⁰ Det var altså mange grupper som ville tape på dyptgripende økonomisk liberalisering, inkludert grupper som var nært knyttet til regimet. Regimet hindret derfor reformene i å få fullt spillerom. I januar 2002 kunngjorde myndighetene i Libya ytterligere åpning av økonomien.¹⁰¹ Dette gikk hånd i hånd med tilnærmingen til Vesten i denne perioden. Den siste reformperioden varte fra 2003 til 2010.

⁹⁸ Chorin, 1-2.

⁹⁹ Vandewalle, 161-62.

¹⁰⁰ Ibid., 165.

¹⁰¹ Ibid., 183.

Reformene innebar mer utenlandsk kapital og investeringer, parabolantenner, og utdannede libyere som bodde i utlandet returnerte. En enorm økning i levestandard hos den urbane middelklassen førte til økte forventninger.¹⁰² I 2010 vurderte FN at levestandarden i Libya var høyest i Afrika, og rangerte landet som nummer fem av landene i Midtøsten og Nord-Afrika.¹⁰³ Den libyske ledelsen var splittet i synet på liberaliseringskampanjene. En fraksjon ønsket et mer vestligvennlig styresett, med liberalisering, bedre relasjoner med vesten, og en grunnlov. En annen fraksjon ønsket å bevare systemet slik det var, med folkekongresser, revolusjonære kongresser, og statlig styring.¹⁰⁴ Splittelsen i den politiske ledelsen var en viktig faktor i den videre revolusjonære situasjonen i Libya.

2.7 Fraksjoner i den libyske ledelsen

I juni 2003 ble Shukri Ghanem utnevnt til statsminister. Som en kjent reformist og Harvard-utdannet økonom var det et tydelig signal om at reformer ville innføres og prioriteres.¹⁰⁵ I 2004 ble NES (National Economic Strategy) startet opp. Det var et treårig program for å finne andre industrier enn olje som Libya kunne utvikle. NES ble en arena der reformister ble trent opp, og en reformagenda fikk plass til å utvikle seg. NES startet treningsprogrammer for lovende libyske ledere, og kom til å forme det som ble en kjernegruppe i opprørsledelsen i starten av opprøret i Libya. NES skapte videre tre organer, The National Competitiveness Council, The Libyan Economic Development Board og Libyan Human Assets Office. Saif Al-Islam (Gaddafis sønn) tok aktivt del i arbeidet. Yusuf Sawani, som satt i NES sin styringskomite fra 2005, hevdet at hensikten med Saifs engasjement i de nye reformenhetene var å frata Gaddafis revolusjonære komiteer makt. Saif al-Islam hadde stått i spissen for politiske reformer som blant annet ville avskaffet systemet med revolusjonære komiteer, i bytte mot et mer vestlig system. Dette førte til hard kritikk fra de revolusjonære komiteene og andre konservative elementer i Libya. U.S National Democratic Institute (NDI) trente opp libyske reformaktivister i programmer utenfor Libya og bekreftet i en rapport i 2006 at det fantes på den ene siden en reformbevegelse i Libya som blant annet ville ha bedre forhold til Vesten og liberalisering av økonomien, og på den andre siden en konservativ gruppe som

¹⁰² Jason Pack, *The 2011 Libyan Uprisings and the Struggle for the Post-Qadhafi Future* (New York, US: Palgrave Macmillan, 2013), 4.

¹⁰³ United Nations, "Human Development Report 2010," (United Nations Development Programme, 2010).

¹⁰⁴ Forte, 65.

¹⁰⁵ Chorin, 93.

ville beholde systemet slik det var. Rapporten kommenterte at ingen av disse fraksjonene var interessert i regimeendring.¹⁰⁶

I reformperioden utover 2000-tallet dro mange eksillibyere tilbake til landet, men ifølge Ethan Chorin var det ofte med blandede følelser. På den ene siden ville de tjene penger, på den andre siden fryktet de at reformene ville sikre regimets videre stabilitet.¹⁰⁷ Mange motstandere av Gaddafi reagerte derfor negativt på de økonomiske reformene som ble satt i verk.¹⁰⁸ Likevel returnerte en rekke libyere til landet. Mahmoud Jibril, som seinere skulle bli midlertidig statsminister for den nye libyske regjeringen som oppstod under opprøret, NTC (National Transitional Council), var en av de som dro tilbake til Libya. Han ble invitert av Saif Al-Islam for å hjelpe til med å gjennomføre reformer.¹⁰⁹ Fra 2007 til 2011 var han leder av Libyan Economic Development Board (NEDB), et utøvende organ opprettet av NES.¹¹⁰ I 2006 ble statsminister Shukri Ghanem byttet ut. I stedet ble den konservative Baghdadi Mahmudi innsatt, noe som var et stort tilbakeslag for reformistene. I 2007 ble en komite formet som skulle lage en skisse til en grunnlov. Denne ble avvist av folkekongressen.¹¹¹ Fraksjonenes forskjellige syn på utviklingen førte til konflikter innad i regimet. Til tross for at Saif framstod som en ny leder, som skulle etterfølge sin far, hadde han begrenset innflytelse hos faren.¹¹²

Maktkampen fortsatte mellom «den gamle garde» revolusjonstilhengerne, og reformistene, med Saif i spissen, men det var vanskelig å vurdere hvor Gaddafi selv stod. Utskiftingen av statsminister Ghanem var dårlig nytt for reformtilhengere og det fantes heller ikke noen synlig utfordring mot regimet i 2010.¹¹³ Men splittelsen hos myndighetene viste seg å være svært viktig da opprøret i Libya startet. Flere av de reformvennlige politikerne hoppet av og ble med i den alternative regjeringen (NTC). Det gjaldt som nevnt Mahmoud Jibril som ble midlertidig statsminister og utenriksminister i NTC, og Mustafa Abdul Jalil, tidligere libysk justisminister, som ble formann for NTC.¹¹⁴ Deler av den reformistiske fraksjonen så sitt snitt

¹⁰⁶ Forte, 65.

¹⁰⁷ Chorin, 95.

¹⁰⁸ Ibid., 107.

¹⁰⁹ Forte, 66.

¹¹⁰ Chorin, 124.

¹¹¹ Forte, 64.

¹¹² Chorin, 127.

¹¹³ Det kongelige Utenriksdepartement, "Oversiktsrapport Januar 2010 Alger Til Ud 27.01.2010," (2010).

¹¹⁴ Forte, 22.

til å danne en ny regjering, frie fra Gaddafi. Men det skulle vise seg at de ikke klarte å kontrollere de ulike militsene og opprørsgruppene i landet.

2.8 De arabiske opprørene

Årsakene til den arabiske våren var både økonomiske og politiske. Det hadde blitt gjennomført liberaliseringsprosjekter i mange arabiske og nordafrikanske land. Liberaliseringen førte til at den gamle ordenen visnet, mens privatisering og fattigdom økte. Bønder og lavere middelklasse ble fattigere.¹¹⁵ Forholdene ble drastisk forverret etter den globale finanskrisen. Særlig nådde mat og energipriser en topp i andre halvdel av 2010. Dette hadde en dramatisk effekt, særlig for de delene av befolkningen som allerede var fattige. I januar 2011 målte FNs mat- og jordbruksorganisasjon sin indeks det høyeste nivået på matpriser siden organisasjonen startet å måle i 1990.¹¹⁶

Selv om dette var en viktig bakgrunn for opprørene, så er det ikke forklaring nok. Da krisen først var et faktum var det myndighetenes undertrykkelse og manglende aksept for folkelig politisk deltakelse som ble motoren for opprørene.¹¹⁷ Mange av de arabiske landene ble styrt av regjeringer som hadde hatt makten i flere tiår. Men den teknologiske utviklingen førte til at ved overgangen til 2000-tallet hadde regimene mistet mye av sitt tidligere informasjonsmonopol. Regjeringenes gamle løfter om støtte til palestinerne, sosial fordeling og nasjonalisme hadde bleknet. De hadde ikke levert. Befolkningen krevde endringer, blant annet sosiale reformer, liberalt demokrati og frihet.¹¹⁸

En viktig del av bakgrunnen for opprørene var de nypatrimonialske styresettene.¹¹⁹ Det betegner politiske systemer i Midtøsten og Nord-Afrika der statene ikke bygger opp institusjoner ved politiske forhandlinger, men ved å bytte politisk støtte mot utdeling av økonomiske midler, posisjoner og lignende. I demonstrasjonene under de arabiske opprørene var det krav om mer demokrati og mulighet for politisk deltakelse. Opprørene bestod av flere sosiale lag. Selv om økt fattigdom var en viktig årsak, dominerte øvre middelklasse

¹¹⁵ Kjetil K. Fosshagen, *Arab Spring : Uprisings, Powers, Interventions*, vol. vol. 14, Critical Interventions: A Forum for Social Analysis (New York: Berghahn Books, 2014), 7-8.

¹¹⁶ Joffé, 509.

¹¹⁷ Ibid., 508.

¹¹⁸ Michael Sakbani, "The Revolutions of the Arab Spring: Are Democracy, Development and Modernity at the Gates?," *Contemporary Arab Affairs* 4, no. 2 (2011): 129.

¹¹⁹ Joffé, 507.

opprørene. Den ville fjerne de gamle elitene for å få større tilgang til markedet og andre goder.¹²⁰

¹²⁰ Fosshagen, vol. 14, 6.

3 Opprør i Libya og resolusjon i FN

I februar 2011 startet et opprør i Libya, som det internasjonale samfunnet reagerte på med forskjellige virkemidler.

Hvorfor var det opprør i Libya?

Hvilke handlinger ble vurdert og innført av FN og NATO?

Hva var Norges reaksjoner på det som skjedde?

3.1 Opprør i den arabiske verden

Vinteren 2011 var det demonstrasjoner i hele den arabiske verden, for mer demokrati, mindre korrupsjon og bedre sosiale forhold.¹²¹ Opprørene startet 17. desember 2010 da den tunisiske grønnaksesselgeren Mohammad Bouazizi satte fyr på seg selv utenfor det lokale myndighetskontoret i Sidi Bouzid i Tunisia. En politikvinne hadde konfiskert varene hans og ydmyket han offentlig. Protester startet og 27. desember nådde de hovedstaden. Tunisias daværende statsleder Zine el-Abidine Ben Ali svarte med å love befolkningen flere jobber og valg men det hjalp ikke på protestene. Hæren nektet å angripe demonstranter og 14. januar flyktet Ben Ali fra landet.¹²² Det var overraskende at opptøyene startet i Tunisia, mener Lisa Anderson, med doktorgrad i statsvitenskap fra Colombia universitet. Tunisia var det landet i den arabiske verden med best utdanningssystem, størst middelklasse og sterkest fagbevegelse.¹²³

En og en halv uke etter startet protester i Egypt. En bevegelse som kalte seg 6. april bevegelsen okkuperte Tahrirtorget i Kairo. Streiker og protester spredde seg og 11. februar avsatte den egyptiske hæren presidenten Hosni Mubarak. Folk startet også å protestere i Algerie og Yemen, Bahrain, Jordan, Saudi Arabia og Marokko.¹²⁴ Opprørene inspirerte og spredte seg over landegrensene. Det var demonstrasjoner i hele Nord-Afrika, men det fikk forskjellige konsekvenser i de ulike landene. I Algerie var myndighetene raske med å kutte prisene og skatten på matvarer og opprøret stilnet. Også i Marokko lovet myndighetene endringer, og situasjonen roet seg ned.

¹²¹ Knut S. Vikør, *Maghreb - Nordafrika Etter 1800*, 2. utg. ed., Utsyn & Innsikt (Oslo: Samlaget, 2011), 128.

¹²² Gelvin, 27.

¹²³ Lisa Anderson, "Demystifying the Arab Spring: Parsing the Differences between Tunisia, Egypt, and Libya," *Foreign Affairs* 90, no. 3 (2011): 3.

¹²⁴ Gelvin, 27.

3.2 Opprøret i Libya

Gjennom internett hadde det blitt spredd meldinger om en libysk «day of rage» inspirert av nabolandene. Det skulle være den 17. februar, i referanse til demonstrasjonene i 2006. Dagen var også knyttet til protestene til familiene til fanger som ble massakrert i Abu Slim fengselet i 1996. Særlig i Benghazi spredde nyheten om opprørsdagen seg. 15. februar arresterte myndighetene to kjente protestanter. Den ene var menneskerettighetsadvokaten Fathi Terbil.¹²⁵ Han representerte familiene til fangene som ble massakrert i Abu Slim og arbeidet for at myndighetene skulle levere ut likene til familiene. Den andre var en kjent forfatter, Idris al-Mismari. Arrestasjonene førte til demonstrasjoner de følgende dagene.¹²⁶

På denne tiden var regionen i fyr og flamme. Opprør hadde allerede spredd seg og veltet flere regimer. Det påvirket både demonstrantene og myndighetene i Libya. For eksempel var Ben Ali en alliert av Gaddafi, som uttalte i ettertid «There is none better than Zine [El Abidine Ben Ali] to govern Tunisia.»¹²⁷ Myndighetene i Libya slo hardt ned på demonstrantene. Demonstrasjonene ble møtt med tåregass og batonger, og myndighetene arresterte folk som planla nye demonstrasjoner.¹²⁸ FNs menneskerettighetsråd, som etter opprøret undersøkte eventuelle brudd på menneskerettighetene i Libya ga ut en rapport som sa at myndighetene brukte makt mot demonstrantene de første dagene av demonstrasjonen, i de fleste tilfeller mens demonstrasjonene var fredelige. Deretter hadde også demonstrantene tatt i bruk voldelige metoder, blant annet brenning og plyndring av politistasjoner og ran av våpen.¹²⁹ Protestene spredde seg, og det kom rapporter om drepte og skadde i demonstrasjoner i flere libyske byer. BBC rapporterte allerede 16. februar om en demonstrasjon med kanskje 2000 mennesker i Benghazi, som hadde kastet stein og bensinbomber samt satt fyr på biler. Det var muligens tilfeller der det ble brukt vold også de første dagene i demonstrasjonene. Det ble konfrontasjoner mellom demonstranter som var mot myndighetene og de som støttet myndighetene. Politiet skøyt med gummikuler og brøt opp demonstrasjoner med vannkanoner. Også i Zentan, i Tripolitania (vest) og Al Bayda i

¹²⁵ Vandewalle, 204.

¹²⁶ Pack, 45.

¹²⁷ "Libya Leader Regrets Ben Ali's Fall," (2011), <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/01/2011117244693773.html>.

¹²⁸ Human Rights Watch, "Libya: Arrests, Assaults in Advance of Planned Protests," (2011), <https://www.hrw.org/news/2011/02/16/libya-arrests-assaults-advance-planned-protests>.

¹²⁹ UN Human Rights Council, "Report of the International Commission of Inquiry to Investigate All Alleged Violations of International Human Rights Law in the Libyan Arab Jamahiriya*," Seventeenth session A/HRC/17/44, no. Agenda item 4 Human rights situation that require the Council's attention (2011): 37-40.

Kyrenaika (øst) satt demonstrantene fyr på politistasjoner og områder som tilhørte sikkerhetspersonell.¹³⁰ Opprøret spredte seg videre blant annet til Zawiya (vest, ikke langt fra hovedstaden Tripoli) og Misrata (mellom Tripoli og Sirte). Opprørerne vant Benghazi, Misrata og Zawiya på en uke.¹³¹ Flere hundre ble drept av sikkerhetsstyrker.¹³² I Benghazi, den største byen i øst, gjorde noen hæravdelinger mytteri under ledelse av Abdual-Fattah Yunis, Libyas innenriksminister som var fra Kyrenaika.¹³³ De tok over våpenlagre og militærkaserner. Regimevennlige i byen ble drept eller kastet ut. I andre mindre byer flyktet regjeringsstyrkene, og dermed fikk opprørerne kontroll over flere byer.¹³⁴ Særlig i øst fikk opprørerne raskt kontroll, men også i noen byer i vest.

Situasjonen i Libya fikk oppmerksomhet i en rekke medier og fra en rekke politikere.¹³⁵ Norske medier fulgte utviklingen i Libya. 16. februar stod det i VG at libyere krevde Gaddafis avgang.¹³⁶ Samme dag meldte de at myndighetene i Libya ville løslate medlemmer av en forbudt islamistisk gruppe.¹³⁷ Løslatelsen kan tolkes som at myndighetene forsøkte å roe ned demonstrasjonen ved å frigjøre fanger. 17. februar ble det rapportert i media at det var flere drept øst i Libya, i Benghazi og Al-Bayda.¹³⁸ Samme dag ble det rapportert at demonstrantene i Zentan satte fyr på blant annet politistasjonen og tinghuset. Det var samtidig demonstrasjoner til støtte for Gaddafi.¹³⁹

Antall drepte

Det ble rapportert, blant annet fra libysk liga for menneskerettigheter (LLHR) at det libyske regimet brukte leiesoldater fra Chad, Niger, Zimbabwe og folk rundt den tidligere diktatoren Charles Taylor.¹⁴⁰ FNs rapport undersøkte påstandene, og slo fast at utenlandske statsborgere

¹³⁰ Frank Gardner, "Libya Protests: Second City Benghazi Hit by Violence," *BBC News* (2011), <http://www.bbc.com/news/world-africa-12477275>.

¹³¹ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 113.

¹³² Vikør.

¹³³ Pack, 45.

¹³⁴ Vikør, 130.

¹³⁵ Mohammed Jamjoom Tim Lister, Jenifer Fenton and Mitra Mobasherat "Protests Spread to Libya," *CNN* (2011), <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/02/16/muslim.world.unrest/>; Gardner.

¹³⁶ "Libyere Krever Gaddafis Avgang," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/midtoesten/libyere-krrever-gaddafis-avgang/a/10038448/>.

¹³⁷ "- Libya Vil Løslate Islamister," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya-vil-loeslate-islamister/a/10038442/>.

¹³⁸ "- Seks Drept I Libya," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/seks-drept-i-libya/a/10014091/>.

¹³⁹ Kristine Hirsti, "Uroen Sprer Seg I Libya," *NRK* (2011), <http://www.nrk.no/urix/uroen-sprer-seg-i-libya-1.7512499>

¹⁴⁰ Forte, 246-47.

har tatt del i konflikten, men at det er uklart om disse var leiesoldater. Den slo også fast at begrepet «leiesoldater» ofte ble brukt om folk med mørk hud som tok del i konflikten, og at dette hadde ført til overgrep på afrikanere fra Afrika sør for Sahara i Libya.¹⁴¹

LLHR var en av hovedkildene for en rekke av påstandene som ble fremmet før intervensjonen i Libya. LLHR var en organisasjon som ble opprettet av en gruppe libyere i eksil i 1989. Postboksen ble oppgitt å være i Sveits, og de som opprettet organisasjonen var Soliman Bouchuiguir, Hussein Raiani, Mohammad Zayyan, and Mansour Kikhia. Bouchuiguir representerte organisasjonen fra oppstarten og frem til 2011. Det var en organisasjon av eksillibyere med base i europeiske land og USA. LLHR var knyttet til International Federation of Human Rights (FIDH). 21. februar starta Bouchuiguir en underskriftskampanje i samarbeid med UN Watch og National Endowment for Democracy (NED), den ble signert av over 70 NGOs.¹⁴² Ifølge Bouchuiguir hadde LLHR og NTC (National Transitional Council) flere overlappende medlemskap.¹⁴³ LLHR var en del av diasporaen som påvirket for regimeendring i Libya.

20. februar anslo Human Right Watch at 233 mennesker var blitt drept de fire dagene fra 17. februar.¹⁴⁴ Det ble rapportert i media 21. februar at myndighetene i Libya brukte flyvåpenet til å bombe og skyte på demonstranter.¹⁴⁵ Samme dag rapporterte Washington Post at myndighetene i Libya skjøt på demonstrantene fra militære helikoptre.¹⁴⁶ Det ble hevdet at hovedstaden Tripoli ble bombet, men dette ble ikke verifisert.¹⁴⁷ Samme dag holdt sønnen til Gaddafi, Saif al-Islam en tale adressert til innbyggerne i Libya. Han uttalte blant annet «regimet vil kjempe til siste bloddråpe».¹⁴⁸ Saif hadde vært en reformvennlig stemme i Libya, og denne talen ble derfor tolket som et nederlag av reformvennlige protestanter som hadde håpet på ytterligere endring. Talen kan ha desillusjonert store grupper av det libyske folket og eskalert situasjonen ytterligere. Det var tydelig at Libya stod overfor et opprør, og at de libyske myndighetene ikke hadde noen intensjon om å gi fra seg makten.

¹⁴¹ Council, 66-67.

¹⁴² Forte, 247.

¹⁴³ Ibid., 248.

¹⁴⁴ Human Rights Watch, "Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings," (hrw.org2011).

¹⁴⁵ Forte, 241. Anne Kari Hinna, "– Luftangrep Mot Mange Mål I Tripoli " (2011), <http://www.tv2.no/a/3422932>.

¹⁴⁶ Sudarsan Raghavan and Leila Fadel, "Military Helicopters Reportedly Fire on Protesters in Libya," *The Washington Post*, 21.02 2011.

¹⁴⁷ Hinna.

¹⁴⁸ Ingvil Teige Stiegler, "Gaddafi Jr. Truer Med Blodbad," (2011), <http://www.tv2.no/a/3422205>.

I norske medier

Mediene i Norge kontaktet personer som hadde informasjon om situasjonen i Libya. 21. februar ble Libyaekspert Målfrid Braut-Hegghammer, førsteamanuensis ved Institutt for forsvarsstudier, intervjuet av Aftenposten. Hun uttalte blant annet dette:

Flere medier har rapportert at det har spredt seg fra Benghazi og til andre byer. Det som er spennende, er hva som skjer i Tripoli. Basen til Gaddafi er i Tripoli. Gaddafi har hatt god kontroll i Tripoli. Han har aldri hatt spesielt god kontroll i Benghazi. I Benghazi har det vært motstandsbevegelser tidligere som regimet har slitt med å kontrollere. De har ikke noe klart program, noe alternativ eller noen ny leder. Det er ikke noe klart definert langsiktig alternativ fra den libyske opposisjonen...

Det er heller ingen åpenbare etterfølgere. Det er ingen sterke grupperinger som har evne og mulighet til å raskt ta styring i landet. I Egypt hadde du hæren som sterk aktør, det har du ikke i Libya. Om Gaddafi må gå, vil landet gå en usikker tid i møte. Det er også det som gjør utsiktene fremover usikre, for det er ingen sterke klare alternative aktører. Det vil være kampen for å fylle tomrommet som eventuelt kommer etter Gaddafi som kan bli destabiliserende.¹⁴⁹

Også kona til Gaddafis privatpilot, norske Haftorn Johansen ble intervjuet, hun bodde i Tripoli og uttalte:

- Vi kunne ikke riktig kjenne oss igjen i det som ble sagt om forholdene i Tripoli. Der vi var hørte vi bare litt skyting på natten. Ellers var det rolig. Da Gaddafi holdt sin tale på tirsdag, feiret folket i gatene her, sier Johansen. Hun mener det inntil nå har vært større problemer øst i Libya, enn i hovedstaden.
- Dette med bombing i Tripoli, og store branner, har vi ikke sett noe til. Men jeg er ingen ekspert.¹⁵⁰

Det var opprør i Libya, det ble slått ned på av myndighetene, men det var en uoversiktlig situasjon med forvirrende og ubekreftet informasjon om luftangrep og antall døde.

Situasjonen førte uansett til aktivitet i FN.

3.3 Utviklingen i FN

21. februar hoppet den permanente libyske utsendingen til FN, Ibrahim Dabbashi av som Libyas FN-representant. Det ble holdt en pressekonferanse om dette i New York.¹⁵¹ Han

¹⁴⁹ Elisabeth Rodum og Fred C. Gjestad, "Spørsmål Og Svar Om Konflikten I Libya," *Aftenposten* (2011), <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Sporsmal-og-svar-om-konflikten-i-Libya-5111261.html>.

¹⁵⁰ Hans Henrik Torgersen, "Gaddafis Norske Privatpilot Rømte Fra Libya I Dag: Kona Til Gaddafis Privatpilot:- Tv 2 Satte Oss I Fare," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/kona-til-gaddafis-privatpilot-tv-2-satte-oss-i-fare/a/10022309/>.

¹⁵¹ Colin Moynihan, "Libya's U.N. Diplomats Break with Qaddafi," (2011), http://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html?_r=0.

uttalte samme dag blant annet: «Vi forventer et folkemord i Tripoli. Flyene fortsetter å ta med leiesoldater til flyplassene.»¹⁵²

Britiske og franske diplomater spurte da Dabbashi om han kunne skrive et brev til rådets presidentskap, holdt av Brasil, for å etterspørre et umiddelbart møte i Sikkerhetsrådet og at en anmeldelse av de libyske myndighetene til den internasjonale straffedomstolen (ICC) skulle være med i en resolusjon om Libya. Dette var flere stater skeptiske til, som Kina, Russland, Sør-Afrika og India. India for eksempel har ikke signert Romatraktaten, som skal sørge for at krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord blir behandlet i den internasjonale straffedomstolen (ICC). India har vært skeptisk til de vestlige staters motiver når de har intervenert i andre land.¹⁵³ India var negative til intervensjonen i Kosovo i 1999, som indiske beslutningstakere og forskere hadde vært enige om at var et arrogant brudd på internasjonale normer.¹⁵⁴ Shrivastada og Agarw, forskere ved Jawaharlal Nehru University (JNU) argumenterer for at intervensjoner har vært basert på de intervensjonsstaters interesser, ikke på en spesifikk situasjon. Dette påvirket også indiske myndigheter og det indiske folks forståelse av doktrinen om «ansvar for å beskytte», som «an intervener's charter designed to legitimise western interference».¹⁵⁵ Alikevel ble de overtalt til å ha med anmeldelse til den internasjonale straffedomstolen da Dabbashi etterspurte dette. Brazil hadde også innvendinger, men ble overtalt.¹⁵⁶ Dabbashi mistet akkrediteringen, men ble gitt «courtesy pass» av FN, noe som ga ham rett til å være i sikkerhetsrådets besøksrom og holde taler for FN.¹⁵⁷ Samme dag, 21. februar sendte Dabbashi et brev til FNs sikkerhetsråd som etterspurte et umiddelbart møte om Libya.¹⁵⁸

Det ble fulgt opp, og første møte om Libya i Sikkerhetsrådet var dagen etter, 22. februar. Det var et lukket møte et privat sted i New York. Det ble rapportert at representanten fra Libya,

¹⁵² (min oversettelse) Forte, 238.

¹⁵³ Ian Hall, "Tilting at Windmills? The Indian Debate over the Responsibility to Protect after Unsc Resolution 1973," *Global Responsibility to Protect* 5, no. 1 (2013): 93.

¹⁵⁴ *Ibid.*, 91.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 93.

¹⁵⁶ Rebecca Adler-Nissen and Vincent Pouliot, "Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya," *European Journal of International Relations* 20, no. 4 (2014): 900.

¹⁵⁷ Forte, 249.

¹⁵⁸ Ibrahim Dabbashi, "Letter Dated 21 February 2011 from the Chargé D'affaires A.I. Of the Permanent Mission of the Libyan Arab Jamahiriya to the United Nations Addressed to the President of the Security Council," (2011), <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%202011%20102.pdf>.

Dabbashi fortalte om situasjonen.¹⁵⁹ Det ble ikke offentliggjort møtereferat, men en pressemelding rapporterte at sikkerhetsrådet blant annet oppfordret libyske myndigheter til å beskytte sivile, stoppe volden og overholde menneskerettighetene.¹⁶⁰ Dabbashi deltok selv om han dagen før hadde gått av som representant. Ifølge Adler-Nissen og Pouliot, begge professorer i statsvitenskap, fikk Dabbashi snakke som representant for det libyske folket gjennom «uformell håndtering», selv om noen medlemmer stilte spørsmålstegn ved hans diplomatiske legitimitet.¹⁶¹ Dette er oppsiktsvekkende da det er helt utenfor normale prosedyrer. Flere av statene som var kritiske til en innblanding i konflikten i Libya ble overtalt til å sette i verk tiltak da den tidligere representanten ba om det. Dabbashis engasjement var derfor viktig for å få igjennom FNs resolusjoner.

Kinesisk evakuering

Kina hadde store investeringer i Libya, blant annet i oljeindustrien, telekommunikasjon og konstruksjon.¹⁶² Opprøret viste seg raskt å bli en trussel mot disse. I Ajdabiya tok opprørere raskt makten. De ranet de kinesiske arbeiderne, og kastet de ut av sine boligkvarterer. Også andre steder i Libya var kinesiske arbeidere under angrep. Nyhetene spredde seg til utenriksdepartementet i Kina, som raskt godkjente en evakuering.¹⁶³ 22. februar kalte den kinesiske presidenten Hu Jintao på storstilt innsats for å bringe de kinesiske borgerne hjem, og oppdraget ble startet.¹⁶⁴ Dette var første gang Kina engasjerte hæren (People's Liberation Army – PLA) i å beskytte kinesere i et konfliktområde i et annet land. Totalt ble 35,860 evakuert.¹⁶⁵ Kina hadde ikke sikkerhetsrådets tillatelse for evakueringen. Evakueringen var også i strid med normale prosedyrer i henhold til kinesisk praksis, som var å stole på at staten i det aktuelle landet skulle beskytte de kinesiske borgerne. Kinas politikk er å sikre nært og godt samarbeid med myndighetene i landene der de har interesser, uansett politisk ståsted og

¹⁵⁹ "Official Communiqué of the 6486th (Closed) Meeting of the Security Council," ed. United Nations Security Council (un.org: UN, 2011).

¹⁶⁰ "Security Council Press Statement on Libya," news release, 22.02.2011, 2011, <http://www.un.org/press/en/2011/sc10180.doc.htm>.

¹⁶¹ Adler-Nissen and Pouliot, 899. Min oversettelse.

¹⁶² Jonas Parellø-Plesner and Mathieu Duchâtel, "International Rescue: Beijing's Mass Evacuation from Libya," *Adelphi Papers* 54, no. 451 (2014): 108.

¹⁶³ *Ibid.*, 109-10.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 110.

¹⁶⁵ A. Shesterinina, "Evolving Norms of Protection: China, Libya and the Problem of Intervention in Armed Conflict," *Cambridge Review of International Affairs* (2016): 12.

system. Men i tilfeller når statsmakten bryter sammen kan dette bli et problem, ifølge diplomaten Jonas Parello-Plesner og statsviteren Mathieu Duchâtel.¹⁶⁶

Situasjonen utartet seg

Muammar Gaddafi holdt en tale 22. februar. Han talte rett til demonstrantene og ba de legge ned våpnene. Han truet med at de ville bli «renset ut» hvis de ikke overga seg. «Libya skal renses, tomme for tomme, hus etter hus, hjem etter hjem, smug etter smug, en etter en til landet er renses for skitt og urenheter.»¹⁶⁷ Talen ble gjengitt også i norske aviser.¹⁶⁸ Den ble brukt som en bekreftelse på at regimet ville slå brutalt ned på opprørerne og at resultatet kunne bli folkemord eller forbrytelser mot menneskeheten. Særlig var det bekymring for hva som ville skje med opprørerne og befolkningen i opprørets viktigste by Benghazi. Dette førte til oppmerksomhet fra andre land og internasjonale organisasjoner. I FN foregikk en debatt om hva slags tiltak FN kunne sette i verk. Ulike handlingsalternativer var diplomati og mekling, økonomiske og politiske sanksjoner eller militær intervensjon. Det ble stadig mer fokus på at FN hadde et ansvar for å beskytte sivilbefolkningen i Libya. Frykten for at opprøret ville bli slått ned på brutalt vis førte til at debatten i FN kom til å handle om hvordan komme frem til tiltak som kunne hindre en slik utvikling. Det ble påstått at afrikanske leiesoldater ble fløyet inn i landet. Dette, sammen med at Gaddafi brukte flyvåpenet mot demonstranter var bakgrunnen for en debatt om andre virkemidler mot landets myndigheter enn kun sanksjoner, som for eksempel en flyforbudssone og militær aksjon.¹⁶⁹

Den arabiske liga

De arabiske landene hadde forholdt seg ulikt til de forskjellige opprørene i den arabiske verden. Golfrådet (union mellom Saudi-Arabia, Qatar, Oman, Bahrain, Kuwait og De forente arabiske emirater) viste seg som den eneste blokken av arabiske land som opptrådte samlet. Saudi-Arabia, den ledende staten i rådet, ble sjokkert over konsekvensene av opprørene. Da Ben Ali fra Tunisia falt ga Saudi-Arabia han asyl. Bare noen uker seinere ble Mubarak styrtet, landets viktigste allierte i regionen. Både Saudi-Arabia, Oman og De forente arabiske

¹⁶⁶ Parello-Plesner and Duchâtel, 109.

¹⁶⁷ Peter Cole et al., *The Libyan Revolution and Its Aftermath* (Oxford University Press, 2015), 59. (min oversettelse)

¹⁶⁸ Lars Akerhaug og Lars Joakim Skarvøy Hans Henrik Torgersen, "Gaddafi: - Ta over Gatene, La Oss Rense Det Østlige Libya," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/gaddafi-ta-over-gatene-la-oss-rensede-ostlige-libya/a/10022133/>.

¹⁶⁹ Forte, 241.

emirater hadde støttet Egypts daværende regime. Statene i Golfrådet begynte å samle seg om strategier for å takle opprørene i de neste statene som ble rammet, Bahrain, Libya og Yemen. Responsen til rådet var helt ulik i de ulike statene. Da opprørene spredte seg til Bahrain i februar sendte Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater styrker og våpen for å slå det ned.¹⁷⁰ Saudiske tjenestemenn hadde ifølge The Telegraph sagt at de støttet flyforbudet mot Libya mot at USA ikke kritiserte myndighetene i Bahrain for måten de slo ned opprøret der.¹⁷¹ I Yemen bistod Golfrådet med mekling i flere måneder og presidenten Ali Abdullah Saleh ble erstattet av visepresidenten. I Libya derimot var Golfrådets mål å fjerne Gaddafis styresett. Saudi-Arabia og Qatar startet en prosess i Den arabiske liga, og 22. februar fordømte ligaen Libyas regime og suspenderte det fra ligaens møter.¹⁷² Dette framstod som en bekræftelse på at det var enighet også i den arabiske verden om at myndighetene i Libya var illegitime. Det var likevel ikke en samlet arabisk blokk som gikk imot Gaddafi. I tillegg til Golfrådets seks medlemsstater var det bare fem andre arabiske stater på møtet. Til sammen var det 11 stater, noe som bare var halvparten av Den arabiske ligas medlemmer. Støtten til FNs resolusjon var heller ikke enstemmig, Algerie og Syria var imot.¹⁷³ I tillegg skal også de sudanske og mauritanske regjeringene ha advart mot en internasjonal intervensjon.¹⁷⁴ Men golflandene hadde støttespillere. Libanon viste seg som en aktiv pådriver for en intervensjon i Libya, og opptådte som en mekler mellom FN og Den arabiske liga.¹⁷⁵ Forholdet mellom Libanon og Libya var fremdeles anstrengt. Shiaimamen Musa al-Sadr forsvinning hadde fortsatt å påvirke forholdet, og i 2003 hadde Libya stengt ambassaden i Beirut etter anklager fra libanesiske tjenestemenn om Gaddafis involvering i forsvinningen.¹⁷⁶

Rask utvikling mot en resolusjon med tenner

I slutten av februar gikk prosessen i FN svært raskt fremover. Delegasjonen fra Storbritannia utarbeidet en skisse til et resolusjonsforslag i nært samarbeid med den franske delegasjonen.

¹⁷⁰ Sally Khalifa Isaac, "Explaining the Patterns of the Gulf Monarchies' Assistance after the Arab Uprisings," *Mediterranean Politics* 19, no. 3 (2014): 415.

¹⁷¹ Adrian Blomfield, "Bahrain Hardliners to Put Shia Mps on Trial," *The Telegraph* (2011).

¹⁷² Maddy-Weitzman, 73. "Arab League Suspends Libya Delegation - Tv," (2011), <http://www.reuters.com/article/libya-protests-league-idUSLDE71L2GK20110222>.

¹⁷³ Forte, 24. "Arab League Backs Libya No-Fly Zone," (2011), <http://www.bbc.com/news/world-africa-12723554>.

¹⁷⁴ Maddy-Weitzman, 74.

¹⁷⁵ Adler-Nissen and Pouliot, 899.

¹⁷⁶ "Libya Closes Beirut Mission over Cleric," *Al Jazeera* (2003), <http://www.aljazeera.com/archive/2003/09/2008410132919387101.html>.; James Denselow, "Libya and Lebanon: A Troubled Relationship," *The Guardian* (2011), <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/mar/16/libya-lebanon-un-security-council-resolution>.

Sikkerhetsrådet samlet seg til møte 22. februar der de fordømte voldsbruken til myndighetene i Libya. Etter dette startet Frankrike og Storbritannia å presse på for en «resolusjon med tenner».¹⁷⁷ Det innebar en resolusjon som ikke bare ville bestå av sanksjoner men en intervensjon i Libya. Ifølge en anonym diplomat var det på det tidspunktet umulig å få Kina og Russland med på dette.¹⁷⁸ Kina og Russland hadde flere ganger lagt ned veto mot vestmaktenes militære intervensjoner i land i Midtøsten. Det kan tolkes som en protest mot vestmaktenes økte makt i disse områdene, i tillegg til at de kan ha hatt gode forbindelser med ledelsen i de aktuelle landene. Libya regnes ikke som å være i noen av disse landenes tradisjonelle innflytelsessfære, ifølge Cecilie Hellestveit, som har doktorgrad i folkerettens regler om væpnede konflikter.¹⁷⁹ På grunn av det var utsiktene bedre for å få til en skarpere resolusjon mot Libya. Det var mindre sannsynlig at stater som Kina eller Russland ville stille seg i veien for en skarpere resolusjon, enn dersom det gjaldt et land de hadde nærmere relasjoner med.

22. februar sendte også den norske regjeringen ut en pressemelding som fordømte de libyske myndighetenes bruk av vold. Norge arbeidet sammen med andre land for en spesialsesjon i FNs menneskerettighetsråd om Libya, og sluttet seg også til en EU-uttalelse som fordømte libyske myndigheters overgrep.¹⁸⁰ Utenriksdepartementet offentliggjorde 23. februar at de ville finansiere et kirurgisk team fra Norges Røde Kors til Libya, fordi uroen i landet hadde ført til behov for akutt medisinsk hjelp.¹⁸¹

Den Afrikanske Union

Den afrikanske union (AU) hadde møte 23. februar 2011. Den libyske ambassadøren i Addis Ababa forsøkte å overtale AU til å akseptere de libyske myndighetenes syn på demonstrasjonene. Det overbeviste ikke AU, ifølge Alex De Waal, som har doktorgrad i sosialantropologi fra Universitetet i Oxford.¹⁸² AU fordømte vold mot protestanter, oppfordret myndighetene i Libya til å sørge for sikkerhet for innbyggerne, oppfordret både myndighetene og folket til å forsøke å finne en løsning, samt å stoppe volden. Vedtaket understrekte at

¹⁷⁷ Adler-Nissen and Pouliot, 898.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Cecilie Hellestveit, 18.03.2011, 2011, International Law and Policy Institute i Oslo

¹⁸⁰ "Uakseptabelt Med Vold Mot Egne Innbyggere I Libya " news release, 22.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vold_egne/id634501/.

¹⁸¹ "Norge Støtter Akutt Medisinsk Nødhjelp Til Libya," news release, 23.03.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/hjelp_libya/id634600/.

¹⁸² Alex De Waal, "African Roles in the Libyan Conflict of 2011," *International Affairs* 89, no. 2 (2013): 369-70.

opprørernes krav om reformer var legitime. Det frarådet myndighetene i Libya å komme med uttalelser som kunne eskalere situasjonen, noe som kunne tolkes som en beskjed rettet mot Gaddafi etter talen hans 22. februar. AU understrekte også at Libyas territoriale suverenitet måtte respekteres. Ifølge De Waal var det flere afrikanske statsledere som mente Gaddafis tid ved makten var på overtid, men flere var også bekymret for konsekvensene dersom Gaddafi ble fjernet fra makten. Både våpen og uroligheter kunne spre seg over grensene.¹⁸³ AU vedtok å sende en gruppe til Libya for å undersøke situasjonen på bakken.¹⁸⁴

En alternativ regjering dannes i Libya

24. februar ble det holdt et møte i Al Bayda i Øst-Libya blant framstående libyere som ønsket et nytt regime. Disse forsøkte å lage en ny regjering som skulle ta over for Gaddafis styresett. Noen dager seinere endte dette opp med å bli dannelsen av Det nasjonale overgangsrådet (NTC).¹⁸⁵ Initiativet ble leda av Mustafa Abdul-Jalil, som var fra Kyrenaika og var tidligere justisminister under Gaddafi. Han satt sammen en gruppe av stammeledere, advokater, profesjonelle og universitetslærere.¹⁸⁶ De etablerte seg i Benghazi. Kjernen i NTC var en gruppe advokater fra Øst-Libya som kjente hverandre. Ingen av dem hadde noen høy status eller var anerkjent nasjonalt på en måte som gikk utover landets regionale eller lokale lojaliteter. Noen av toppene i NTC hadde høye posisjoner i Libya da sønnen til Gaddafi, Saif al-Islam ledet reformer.¹⁸⁷ Mahmoud Jibril hadde vært leder i «Libysk råd for økonomisk utvikling» (LEDB) før opprøret, et av reformverktøyene som hadde vært tilknyttet Saif Al-Islam.¹⁸⁸ Under opprøret fungerte han som statsminister og som ble betegnet som formann av NTC. Dette tyder på at den gamle splittelsen mellom reformister og konservative påvirket dannelsen av NTC, ved at den delen av ledelsen i Libya som hadde en mer liberal og vestligvennlig linje så sin sjanse til å danne en ny regjering.

Prosessen intensiveres i NATO og FN

¹⁸³ Ibid., 370.

¹⁸⁴ AFRICAN UNION, "Communique of 'the 261st Meeting Of'the Peace and Security Council," ed. PEACE AND SECURITY COUNCIL (AFRICAN UNION, 23 FEBRUARY 2011).

¹⁸⁵ "Ntc Libya".

¹⁸⁶ Pack, 45.

¹⁸⁷ Cole et al., 21.

¹⁸⁸ Chorin, 124.

Generalsekretær i NATO, Anders Fogh Rasmussen uttalte 24. februar at NATO ikke hadde planer om å intervenere i Libya.¹⁸⁹ Dagen etter uttalte han i et krisemøte om Libya at NATO kunne koordinere dersom medlemsland ønsket å gjøre noe.¹⁹⁰ Han utelukket ikke flyforbudssone, noe som ville innebære en militær aksjon, men understreket at dette ville kreve blant annet et FN-mandat.¹⁹¹ Ulike handlingsalternativer ble diskutert mellom forsvarsministre i EU, samt NATO og FN. 25. februar kunngjorde Frankrikes president Nicolas Sarkozy at Gaddafi måtte gi fra seg makten.¹⁹²

25. februar ba FNs menneskerettighetsråd FNs generalforsamling om å suspendere Libya fra rådet. Grunnen til dette var de mange anklagene om at libyske myndigheter stod bak menneskerettighetsbrudd. 25. februar gikk LLHR ved Bouchuiguir til FNs menneskerettighetsråd for å fortelle om forbrytelsene til Gaddafiregimet. Underskriftskampanjen til LLHR og beretningen til Bouchuiguir var faktorer som bidro til at Libya ble kasta ut av FNs menneskerettighetsråd. Blant annet hadde LLHR drevet en underskriftskampanje som 70 organisasjoner skrev under på. Videre hadde Bouchuiguir hevdet at Gaddafi hadde brukt flyvåpenet til å drepe mer enn 6000 personer, 3000 i Tripoli. Disse tallene ble så spredt uten at de var blitt verifisert. I juli 2011 intervjuet dokumentarfilmskaperen Julien Teil Bouchuiguir i Geneva, Bouchuiguir hadde bånd til NTC, og var da den nye libyske ambassadøren til Sveits. Han fortalte Teil at tallene som var gitt til FN var vilkårlige.¹⁹³ Da han ble spurt om bevis sa han «There is no evidence».¹⁹⁴ Ifølge rapporten til FNs internasjonale kommisjon hadde riksaktor i den internasjonale straffedomstolen beregnet at mellom 500 og 700 personer ble drept i februar, men dette inkluderer noe av perioden med væpnet konflikt.¹⁹⁵

25. februar var det møte i FNs sikkerhetsråd om Elfenbenskysten og Libya. Libyas faste representant til FN, Mohamed Shalgham, som fram til da hadde vært lojal til regimet, gjorde en helomvending og fordømte ledelsen i Libya. På møtet sammenlignet han Gaddafi med Pol

¹⁸⁹ "Nato Secretary General's Statement on the Situation in Libya," (2011), http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_70790.htm.

¹⁹⁰ Forte, 240.

¹⁹¹ "Eu, Nato, Un Discuss Intervention in Libya," *Voice and America* (2011), <http://www.voanews.com/content/eu-nato-un-discuss-intervention-in-libya-116931063/170508.html>.

¹⁹² Jasonw Davidson, "France, Britain and the Intervention in Libya: An Integrated Analysis," *Cambridge Review of International Affairs* 26, no. 2 (2013): 317-18.

¹⁹³ Forte, 247.

¹⁹⁴ *Ibid.*, 248.

¹⁹⁵ Council, 36.

Pot og Hitler.¹⁹⁶ Samme dag vedtok menneskerettighetsrådet i FN en resolusjon under en spesialsesjon i Genève om Libya. Det var EU, med støtte fra blant annet Norge, som tok initiativ til spesialsesjonen. Resolusjonen oppfordret til å suspendere Libya som medlem i FNs menneskerettighetsråd. Norge deltok i en kjernegruppe av land som arbeidet for å få Libya suspendert.¹⁹⁷ Videre fordømte resolusjonen volden til de libyske myndighetene og oppfordret de til å beskytte befolkningen og menneskerettighetene. Den fastslo også at en granskning av menneskerettighetsbruddene i Libya skulle gjennomføres.¹⁹⁸ 25. februar sendte Karin S. Woldseth (FrP) et skriftlig spørsmål til utenriksminister Jonas Gahr Støre. Hun spurte om hva Norge kunne gjøre for å få Libya ut av FNs menneskerettighetsråd. Bakgrunnen var ifølge Woldseth at Gaddafi «har skutt mot og bombet sitt eget folk, fordi de ønsket å uttrykke sin misnøye med sin leder.»¹⁹⁹ FRP spurte fordi de ønsket mer handling fra regjeringens side, de ønsket at Norge skulle være en pådriver for å sette i verk tiltak mot den libyske regjeringen. Regjeringen hadde ikke på denne tiden gått inn for å støtte en intervensjon i Libya, og hadde en lavere profil enn enkelte opposisjonspartier ønsket.

3.4 Arbeidet fram mot resolusjon 1970

Frankrike og Storbritannia hadde arbeidet med å få på plass en plan for veien videre og en resolusjon i FN. De lagde et utkast til en resolusjon, som inkluderte å anmelde de libyske myndighetene til Den internasjonale straffedomstolen (ICC). Flere stater var skeptiske til dette. Etter at Storbritannia, Frankrike og USA hadde godkjent resolusjonsskissen tok franskmennene og britene prosessen svært raskt fremover. Ifølge Rebecca Adler-Nissen og Pouliot, begge med doktorgrad i statsvitenskap, var den raske prosessen en av årsakene til at inderne, som egentlig var skeptiske til anmeldelse av ledelsen i Libya til den internasjonale straffedomstolen (ICC), likevel aksepterte det.²⁰⁰ Frankrike, Storbritannia og USA kom med sine egne bevis for å bygge opp om egne løsningsforslag til situasjonen i Libya, selv i møte med motstridende opplysninger fra andre medlemmers ambassader i Tripoli.²⁰¹ Det begynte å bli tydelig at internasjonale aktører kom til å gjøre noe med situasjonen i Libya. Libya var et tema i de fleste internasjonale organisasjoner. I FN ble det utarbeidet et utkast til en

¹⁹⁶ United Nations Security Council, *Un Security Council 6490th Meeting*, 25.02.2011 2011.

¹⁹⁷ "Fns Menneskerettighetsråd Vil Granske Drap På Sivile I Libya," news release, 25.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/drap_sivile_libya/id634757/.

¹⁹⁸ *Report of the Human Rights Council on Its Fifteenth Special Session*, Fifteenth special session (25.02.2011).

¹⁹⁹ "Skriftlig Spørsmål Fra Karin S. Woldseth (Frp) Til Utenriksministeren," (stortinget.no2011).

²⁰⁰ Adler-Nissen and Pouliot, 898.898

²⁰¹ Ibid., 899.

resolusjon for å presse regimet i Libya. NATOs generalsekretær holdt fast ved at et FN vedtak måtte være på plass før noe eventuelt kunne gjøres fra NATOs side.²⁰²

FNs sikkerhetsråd og resolusjon 1970

Den 26. Februar ble resolusjon 1970 enstemmig vedtatt i FNs sikkerhetsråd. Resolusjonen henviste situasjonen i Libya til Den internasjonale straffedomstolen for undersøkelser. Videre innførte den våpenembargo, reiseforbud og frysing av midler eid av ledende personer i Libya, som var listet opp i resolusjonen.²⁰³ I resolusjonen stod det at den tok til etterretning brevet fra den avgåtte Dabbashi, ønsket resolusjonen fra menneskerettighetsrådet velkommen, og pekte på at de utbredte og systematiske angrepene mot sivile i Libya kunne være forbrytelser mot menneskeheten. Den «stadfester sitt sterke engasjement for suverenitet, uavhengighet, territoriell integritet og nasjonal enhet i Libya.»²⁰⁴

Da resolusjon 1970 ble vedtatt var debatten i sikkerhetsrådet preget av stor oppslutning rundt disse tiltakene. Flere pekte på betydningen av den faste libyske utsendingen Mohamed Shalghams vurderinger. Han uttalte at regimet i Tripoli ikke lenger hadde legitimitet. Det var bare noen få FN representanter som var uenige i tiltakene i resolusjonen. Indias representant uttalte at de heller ville ha foretrukket en gradvis tilnærming, fremfor å anmelde den libyske ledelsen til Den internasjonale straffedomstolen. De stemte likevel for resolusjonen blant annet fordi den libyske representanten ønsket det, samt at kolleger fra Afrika og Midtøsten ønsket det. Russland understrekte at situasjonen måtte løses med politiske verktøy, og at en voldelig innblanding i Libya ville gjøre situasjonen verre. Det var motstand mot en mer omfattende resolusjon på dette tidspunktet, og Russland var i posisjon til å legge ned veto. Generalsekretæren i FN, Ban Ki-Moon uttalte at sanksjonene var et skritt på veien mot et nytt styresett i Libya.²⁰⁵ Et FN vedtak innebar at alle medlemsstater skulle sette tiltakene i resolusjonen ut i livet. Selv om denne resolusjonen ble vedtatt enstemmig så var det uenighet om å innføre skarpere tiltak. Men med en gang resolusjon 1970 var vedtatt startet franske og britiske diplomater å presse på for en skarpere resolusjon, men det var vanskelig å få Kina og Russland med på det, hevdet Adler-Nissen og Pouliot.²⁰⁶ Samtidig var Kinas støtte til resolusjon 1970 uvanlig. Kina regner vanligvis menneskerettighetsbrudd som et internt anliggende og avstår fra å stemme i slike resolusjoner. Parello-Plesner og Mathieu Duchâtel

²⁰² "Nato Secretary General's Statement on the Situation in Libya".

²⁰³ "Resolution 1970," ed. UN (UN Security Council, 2011).

²⁰⁴ Ibid. Min oversettelse

²⁰⁵ UN Security Council, *6491st Meeting*, 26.02.2011 2011.

²⁰⁶ 898.

karakteriserer Kinas stemme for resolusjon 1970 som noe som «gikk langt utenfor de vanlige utenrikspolitiske tilbøyelighetene til Kina».²⁰⁷

Frankrike sa offentlig at deres handlinger var avhengig av FNs sikkerhetsråd, men det blir hevdet at de privat fortalte NTC at de ville støtte dem selv uten sikkerhetsrådets godkjenning.²⁰⁸ Men sikkerhetsrådets vedtak kan selvfølgelig ikke forklare Frankrikes avgjørelse om at intervensjon var løsningen, da de var innstilt på flyforbud før sikkerhetsrådet godkjente det, og var pådrivere for sikkerhetsrådets resolusjon. Det er tydelig at det egentlige lederskapet i prosessen var Frankrike, hevder Matlary, professor i statsvitenskap ved UiO.²⁰⁹

Jason Davidson, professor i statsvitenskap på Universitetet i Mary Washington, trekker frem at diplomater beskriver det franske engasjementet som drevet av deres historiske innflytelse på det afrikanske kontinentet. Fransk innflytelse i Afrika var allerede blitt svekket av at Frankrike ikke tok side med opprørerne i Egypt og Tunisia. Dette påvirket Frankrike til å handle for økt prestisje og makt i et område som Frankrike lenge hadde ansett som viktig både i forhold til økonomi og sikkerhet.²¹⁰ Samtidig lå forholdene godt til rette for en fransk ledelse i en intervensjon siden USA var mer tilbaketrukket.²¹¹ Også Matlary peker på at Frankrike har interessebaserte grunner for sine intervensjoner og en omfattende politikk i Afrika, og også Frankrikes behov for reetablering i Nord-Afrika etter at de arabiske opprørene førte til at de fikk færre og færre allierte.²¹² Eposter fra USAs daværende utenriksminister Hillary Clintons private server har blitt offentliggjort. En epost fra Sidney Blumenthal, rådgiver og uoffisiell etterretningsanalytiker for Clinton, rapporterte 2. april fra en samtale med franske etterretningsoffiserer. Der hevdes det at Sarkozys motivasjon for politikken overfor Libya var å tilegne seg en større del av Libyas oljeproduksjon, øke fransk innflytelse i Nord-Afrika, forbedre situasjonen i Frankrike, gi det franske militæret sjansen til å hevde sin posisjon i verden og bekymringen overfor Gaddafis planer om å erstatte Frankrike som den

²⁰⁷ Parello-Plesner and Duchâtel, 114 - min oversettelse.

²⁰⁸ Davidson, 318.

²⁰⁹ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 118.

²¹⁰ Davidson, 317.

²¹¹ Ibid., 320.

²¹² Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 116.

dominerende makt i «fransk» Afrika.²¹³ Denne eposten er også trukket fram i undersøkelsesrapporten til Storbritannia om engasjementet i Libya.²¹⁴

London Times rapporterte at utenriksdepartementet i Storbritannia vurderte situasjonen i Libya slik at opprøret ikke ville være noen stor utfordring for Gaddafi. Derfor var Storbritannia passive i begynnelsen av uroen. Men så vokste opposisjonen og klarte å ta enkelte byer i løpet av den første uken. Dermed gikk britiske spesialstyrker inn i Libya den siste uken i februar (uken fra 21. feb.) for å vurdere regimets sårbarhet når det gjaldt luftangrep.²¹⁵ Dette skjedde altså før resolusjon 1970 hadde blitt vedtatt.

Storbritannias daværende statsminister David Cameron ble spurt om hvorfor Storbritannia ikke gikk inn i andre saker hvor det var menneskerettighetsbrudd, dersom årsaken til intervensjonen i Libya var humanitær. Han svarte at han foretrakk intervensjon hvor både moral og nasjonale interesser pekte samme retning “just because we cannot do the right thing everywhere does not mean we should not do it when we have clear permission for and a national interest in doing so”.²¹⁶ Davidson hevdet flyktningkrise og menneskerettighetsbrudd var en viktig initierende faktor for Storbritannias engasjement. Matlary pekte på det nære militære samarbeidet mellom Frankrike og Storbritannia, og at de øynet en mulighet til å vise at dette fungerte.²¹⁷

USAs rolle i prosessen mot resolusjonene var mer passiv enn Frankrikes og Storbritannias. Dette kan ses på bakgrunn av USAs ønske om at europeiske stater må bære en større del av ansvaret for felles operasjoner og sikkerhet. Innenriks i USA var det press på å unngå like kostbare operasjoner som Afghanistan og Irak-krigene. Erik Jones, professor i europeiske studier og internasjonal politisk økonomi på Johns Hopkins Universitet, hevdet at USA ledet den militære aksjonen i Libya fordi de trengte samarbeid med europeiske land, og at selv om aksjonen i seg selv ikke var i USAs nasjonale interesse, så var det likevel et forsøk på å få til en form for koordinering og ansvarsfordeling, en kollektiv aksjon som i siste instans også var

²¹³ Sidney Blumenthal, "France's Client & Q's Gold. Sid," ed. U.S. Department of State Freedom of Information Act (FOIA) (www.foia.state.gov2015).

²¹⁴ "Libya: Examination of Intervention and Collapse and the UK's Future Policy Options ", (publications.parliament.uk: The Foreign Affairs Committee 2016), 10-11.

²¹⁵ Davidson, 321.

²¹⁶ Ibid., 324.

²¹⁷ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 115.

i USAs interesse.²¹⁸ USA støttet derfor Storbritannias og Frankrikes initiativer, men forholdt seg i bakgrunnen, hevdet han. CNN rapporterte at Pentagon arbeidet med forslag til militære løsninger på situasjonen i Libya.²¹⁹ President Obama oppfordret Gaddafi til å gå av samme dag som resolusjon 1970 ble vedtatt.²²⁰ Storbritannia og Frankrike begynte umiddelbart å arbeide med å få igjennom en ny resolusjon. Fransk planlegging av en flyforbudssone startet rundt 26.februar, samme dato som resolusjon 1970 ble vedtatt. 28. februar kunngjorde statsminister Cameron støtte til og planlegging av en flyforbudssone. Han ga også beskjeden til Gaddafi «Gå av nå».²²¹ Frankrike og Storbritannia tok ledelse, initiativ og arbeidet aktivt for å få gjennomslag for et flyforbud i en ny FN-resolusjon. Frankrike og Storbritannia ivret offentlig for en militær intervensjon lenge før Gaddafis styrker var på vei til Benghazi. I Norge derimot uttalte representanter for regjeringen seg forsiktig og også advarende til en intervensjon frem til FN resolusjonen kom. 28. februar var det åpning av FNs menneskerettighetsråds hovedsesjon i Genève. I den forbindelse slapp regjeringen en pressemelding om at Gahr Støre oppfordret sikkerhetsrådet til å tenke gjennom konsekvensene av en intervensjon i Libya, blant annet i forhold til at et sammenbrudd kunne skape et farlig maktvakuum.²²² Det foregikk altså vurderinger om hvorvidt en militær intervensjon ville være et nyttig tiltak i Libya, og den norske regjeringen advarte mot dette. Samtidig fortsatte medieoppslagene om konflikten, og debatten om hvilke tiltak som måtte til. Avisoppslag om at flyvåpenet ble brukt mot sivile var en grunn til å kreve flyforbud. USAs forsvarsminister Robert Gates uttalte 1. mars at de ikke hadde sett noe bevis på at libysk flyvåpen ble brukt mot folket i Libya.²²³ Informasjonen var usikker og medieoppslagene var mange.

1. mars vedtok FNs generalforsamling å suspendere Libya fra FNs menneskerettighetsråd. Det var første gang en stat hadde blitt kastet ut av menneskerettighetsrådet. Representanten

²¹⁸ Erik Jones, "Power, Leadership and Us Foreign Policy," *Italian Journal of International Affairs* 46, no. 3 (2011): 22.

²¹⁹ Eivind Sørli, "Tyrkias Statsminister: - Ikke Vedta Sanksjoner Mot Libya," *Aftenposten* (2011).

²²⁰ "Obama: - Gaddafi Må Gå Av Nå," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/obama-gaddafi-maa-gaa-av-naa/a/10082294/>.

²²¹ "Cameron: Uk Working on 'No-Fly Zone' Plan for Libya," *bbc* (2011), <http://www.bbc.com/news/uk-politics-12598674>. Davidson, Davidson, 322.

²²² "Sikkerhetsrådet Må Hindre Maktvakuum I Libya," news release, 28.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/mr_hovedsesjon/id634845/.

Jonas Gahr Støre, "Innlegg I Fns Menneskerettighetsråds 16. Sesjon" (paper presented at the FNs menneskerettighetsråds 16. sesjon, Geneve, 28.02.2011 2011).

²²³ Michael Lukac, "U.S. Says No Evidence of Libya Air Attacks on Protesters," *International Business Times* (2011), <http://www.ibtimes.com/us-says-no-evidence-libya-air-attacks-protesters-272333>.

fra Bolivia uttalte at dette ikke måtte misbrukes til å støtte en intervensjon.²²⁴ Rapporten til LLHR ble gitt videre til FNs sikkerhetsråd.²²⁵

3. mars svarte utenriksminister Jonas Gahr Støre på spørsmålet fra FrPs Karin S. Woldseth om hva Norge gjorde for å få Libya kastet ut av FNs menneskerettighetsråd. Da hadde Libya allerede blitt suspendert fra rådet. Gahr Støre svarte at FNs generalforsamling suspenderte Libya fra menneskerettighetsrådet 1. mars, noe regjeringen hadde vært en aktiv pådriver for, og at også andre tiltak var blitt satt i verk. Resolusjon 1970, som ble vedtatt 26. februar, fordømte regimet i Libya sin voldsbruk. Om dette sier han at Norge «deltok i en kjernegruppe av land som sto bak forslaget, som formelt ble fremmet av de arabiske landene Libanon, Jordan og Qatar, samt de afrikanske landene Botswana, Gabon og Nigeria. Vedtakets forankring i de to regionale gruppene som Libya tilhører, var avgjørende for den brede enigheten blant FNs medlemsland.»²²⁶ Norge var altså med i gruppa som stod bak forslaget, men det ble formelt fremmet av land fra de regionale gruppene Midtøsten og Afrika, for å sikre størst mulig støtte til resolusjonen.

Samme dato stadfestet den internasjonale straffedomstolen at den skulle undersøke om Gaddafi skulle siktes for forbrytelser mot menneskeheten.²²⁷ Frankrikes utenriksminister Alaine Marie Juppé annonserte den 3. mars at Frankrike ville støtte en flyforbudssone i regi av NATO. Det nasjonale overgangsrådet (NTC) kom med en uttalelse 5. mars der de slo fast at de anså seg selv som den legitime representanten for hele Libya.

Det ble diskutert i FN og blant politikere i ulike land hva slags tiltak som kunne settes i verk. Også i Norge gikk debatten for fullt. Det var flere fremstående politikere og eksperter i Norge som uttalte seg kritisk til en militær intervensjon i Libya på denne tiden. Espen Barth Eide, daværende statssekretær i UD, advarte mot vestlig innblanding i opprøret i Libya. Han uttalte blant annet at han var skeptisk fordi det var uklart hva alternativet til Gaddafi var, og at en deltakelse ville innebære å delta i en borgerkrig. Han utdypet:

For det første er det en direkte militær intervensjon. Så er det et spørsmål om hva man oppnår. Ja, man tar ut jagerflyene, men Gaddafi vil fortsatt kunne bruke helikoptre og panservogner. I

²²⁴ United Nations General Assembly, "General Assembly Suspends Libya from Human Rights Council," (un.org2011).

²²⁵ Forte, 248.

²²⁶ "Skriftlig Spørsmål Fra Karin S. Woldseth (Frp) Til Utenriksministeren."

²²⁷ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 113.

tillegg vil det å flytte maktbalansen til fordel for opprørerne, innebære å ta del i en borgerkrig. Det er noe man tidligere har vært ganske restriktive med å gjøre.²²⁸

Han mente man måtte basere seg på enigheten i FN, fordømmelsen derifra, sanksjonene som hadde blitt innført, samt anmeldelsen til den internasjonale straffedomstolen. Videre at FN ikke måtte overstyres av militære initiativer fra enkeltnasjoner eller NATO.²²⁹ Også Høyres utenrikspolitiske talskvinne Ine Marie Eriksen Søreide kommenterte: «Jeg mener det er naturlig at man jobber med tiltak gjennom FN først. Hvis noen land begynner å handle på egne vegne kan det bidra til at situasjonen blir eksplosiv i Libya.»

Frankrike og Storbritannia ivret for et flyforbud, samtidig som mange tvilte på om et flyforbud ville gå igjennom i FNs sikkerhetsråd. Barth Eide uttalte at han ikke trodde det var noen stor entusiasme fra vestlige land for å bruke militærmakt.²³⁰ Dette henger kanskje sammen med at USAs posisjon var uklar, samt usikkerhet i om et flyforbud faktisk vil gå gjennom i FNs sikkerhetsråd. Kommentarene viser tydelig at noen stater ivret for et flyforbud, men uten USA og FN om bord var det ingen spesiell grunn til at Norge skulle kaste seg på dette. Regjeringen var skeptisk.

6. mars startet de libyske myndighetenes motoffensiv. De tok raskt kontroll over Zawiyya og Zuwara.²³¹ Også Ras Lanuff og Brega ble tatt tilbake.²³² Britiske myndigheter hadde allerede tatt standpunktet at Gaddafi ikke var en legitim leder, og de ønsket derfor samtaler med opposisjonen i landet. Det prøvde de både i det åpne og i det skjulte. Den 7. mars ble det rapportert at Storbritannia hadde sendt et team bestående av seks soldater og to departementsansatte til Libya for å komme i kontakt med Gaddafis opposisjon. Det endte med at de ble tatt til fange for så å bli løslatt, noe som førte til kritikk av britiske myndigheter.²³³ En opprører uttalte: "If this is an official delegation, why come with helicopters? Why not say 'we are coming, permission to land at the airport?' There are rules for these things." Jalil Elgallal, medlem i Benghazi's revolusjonære mediakomite uttalte: "Nobody here was informed of their arrival; it has all been rather peculiar and we don't understand why they

²²⁸ KRISTOFFER RØNNEBERG and "Utelukker Norge I Nato-Angrep," *Aftenposten*, 08.03.2011 2011.

²²⁹ Jørgen M. Gilbrant, "- Viktig at Libyere Lager Sin Egen Revolusjon," *Dagbladet*, 01.03.2011 2011.

²³⁰ Ibid.

²³¹ Pack, 114.

²³² Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 113.

²³³ "Libya Unrest: Ministers Accused of 'Serial Bungling'," *BBC news* (2011), <http://www.bbc.com/news/uk-12665575>.

turned up like this.”²³⁴ Dette førte til at de innenfor britiske myndigheter som ivret for å bidra mer med spesialstyrker i Libya fikk et tilbakeslag.²³⁵

10. mars, bare fem dager etter at NTC erklærte seg Libyas regjering anerkjente Frankrike det.²³⁶ Det er uvanlig å anerkjenne nye myndigheter så raskt under et opprør. Den vanlige rekkefølgen i slike tilfeller er å anerkjenne nye myndigheter etter at de har skaffet seg kontroll over landet. Det var derfor oppsiktsvekkende internasjonalt da Frankrike anerkjente NTC. Frankrike var dermed den første staten som anerkjente NTC. Det var politikk for regimeendring svært tidlig i prosessen. Frankrike hadde også forsikret NTC fra tidlig av om at de ville få støtte i kampen mot Gaddafi. Det var med andre ord tydelig at Frankrike arbeidet for en regimeendring.

10. mars satt den britiske ambassadøren Mariot Leslie tre forutsetninger for en NATO intervensjon i Libya. Det første var et demonstrert behov for militær aktivitet, det andre var en klar juridisk basis og det tredje var regional støtte.²³⁷ Å få en enighet for disse kriteriene var et steg på veien for å jobbe seg mot enighet om militær intervensjon. Med disse kriteriene hadde de som ønsket intervensjon et kart å jobbe etter. 13. mars etterspurte Den arabiske liga en flyforbudssone.²³⁸ Det ble et vendepunkt. Regional støtte var et av kriteriene for en NATO intervensjon, og en viktig del av legitimeringen for å intervenere i saker som kunne anses å være et indre anliggende. Flere stater i FN etterspurte også regionale tiltak og enighet før de ville slutte seg til. Den afrikanske union var derimot ikke samlet rundt standpunktet om en flyforbudssone. Den tok initiativ til fredsforhandlinger.²³⁹

AUs fredsforhandlinger

Samtidig som debatten gikk om hva de ulike internasjonale organisasjonene skulle gjøre la AU planer for fredsmekling mellom opprørerne og myndighetene i Libya. Den afrikanske union hadde mottatt mye økonomisk støtte fra Libya. Libya under Gaddafi hadde stått i spissen for omdannelsen fra OAU (Organization of African Unity) til AU (African Union), og

²³⁴ and Nick Meo Caroline Gammell, "Libya: Inside the Sas Operation That Went Wrong," *The Telegraph* (2011), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8365007/Libya-inside-the-SAS-operation-that-went-wrong.html>.

²³⁵ Mark Urban, "Inside Story of the UK's Secret Mission to Beat Gaddafi," *bbc.com* (2012), <http://www.bbc.com/news/magazine-16573516>.

²³⁶ "Ntc Libya", 113; Bøe-Hansen, Heier, and Matlary. *ibid*.

²³⁷ Adler-Nissen and Pouliot, 905.

²³⁸ "Arab States Seek Libya No-Fly Zone," *aljazeera.com* (2011), <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/201131218852687848.html>.

²³⁹ AFRICAN UNION, "Communique of the 265th Meeting of the Peace and Security Council," ed. AU Peace and security Council (African Union, 2011).

stod også i front for panafrikansk agitasjon.²⁴⁰ Libya ga ulike former for støtte til en rekke afrikanske land. Da Gaddafi gikk bort fra å skulle samle den arabiske verden gikk han over til å argumentere for å samle Afrika, og skape et «Afrikas forente stater». Dette var en del av en politikk for å styrke samarbeidet og utveksling av varer og tjenester innad i Afrika og også styrke Afrikas posisjon i verden. Gaddafi og Libya var tiltenkt lederrollen, og Gaddafi brukte mye energi og ressurser på dette prosjektet. Enkelte afrikanske land hadde vært støttespillere for Libya i større grad enn mange andre land. Dette hang både sammen med økonomisk støtte og engasjement i afrikanske land og organisasjoner og i enkelte tilfeller konkret politisk/ideologisk støtte.²⁴¹ Nelson Mandela i Sør-Afrika hadde for eksempel nektet å ta avstand fra ledelsen i Libya, noe som henger sammen med støtten ANC (African National Congress) fikk i kampen mot apartheid. I tillegg spilte afrikanske land og AU en støttende rolle under sanksjonene mot Libya. Libya ga også arbeid til hundretusener av arbeidsinnvandrere fra andre afrikanske land over flere tiår. Oljerikdommene førte til at Libya fikk makt og anseelse i en del afrikanske land.

Sikkerhetsrådet i AU hadde møte om Libya igjen 10. mars. Der uttalte de bekymring for den humanitære situasjonen og de afrikanske arbeiderne i Libya. Det var beregnet at mellom 1,5 og 2 millioner arbeidsinnvandrere var i Libya.²⁴² På møtet understrekte AU igjen at Libyas suverenitet måtte respekteres og at de ville avvise enhver utenlandsk intervensjon. De vedtok å opprette en komite bestående av fem statsoverhoder samt kommisjonens formann. Presidentene i Sør-Afrika, Mauritania, Kongo, Mali og Uganda utgjorde komiteen.²⁴³ Komiteen skulle kontakte alle parter i Libya for dialog om reform. I tillegg skulle de kontakte andre internasjonale organisasjoner som Den arabiske liga og FN, for å få deres støtte til prosjektet. Det stod ikke konkret svart på hvitt, men ifølge Alex de Waal, med doktorgrad i sosialantropologi, og Afrika som forskningsfelt, var AUs plan at Gaddafi skulle trå tilbake i løpet av noen måneder og deretter skulle det opprettes et midlertidig styresett som skulle føre til demokratiske valg.²⁴⁴ AU ba også kommisjonen undersøke påstandene om at

²⁴⁰ Wilson Kajwengye Twinomugisha, "The African Union's Response to the Libyan Crisis of 2011," (2014), 4.

²⁴¹ Jeffrey Gettleman, "Libyan Oil Buys Allies for Qaddafi," *New York Times* (2011), http://www.nytimes.com/2011/03/16/world/africa/16mali.html?_r=0.

²⁴² George M. Bob-Milliar and Gloria K. Bob-Milliar, "The Politics of Trans-Saharan Transit Migration in the Maghreb : Ghanaian Migrants in Libya, C.1980 - 2012," 5, no. 1 (2013): 60.

²⁴³ NTA, "Au Tasks Five African Leaders to Mediate Crisis in Libya," *Newstime Africa* (2011), <http://www.newstimeafrica.com/archives/17522>.

²⁴⁴ De Waal, 370.

myndighetene i Libya importerte leiesoldater.²⁴⁵ Det første møte til ad hoc komiteen skulle være i den Mauritanske hovedstaden Nouakchott 19. mars, derfra skulle de fly til Libya for å mekle og forhandle.

Norge involvert i fredsforhandlinger

Den afrikanske unions meklingsforsøk var offentlige og ble rapportert om i pressen. Det ble derimot ikke rapportert at hemmelige meklingsforsøk foregikk med Jonas Gahr Støres folk. Kort tid etter opprørene startet skal Støres spesialrepresentant i Midtøsten, Jon Hanssen-Bauer blitt kontaktet av en som snakket på vegne av opprørerne som ønsket kontakt med Gaddafi om en maktoverføring.²⁴⁶ Henrik Thune, Geir O. Pedersen og Hanssen-Bauer ble satt til å lede hemmelige forhandlinger. Thune var ansatt som prosjektleder i Gahr Støres sekretariat fra 2010-2012, og var også en av forfatterne bak Jonas Gahr Støres UD-prosjekt "Refleks - norske interesser i en globalisert verden".²⁴⁷ Pedersen var Ekspedisjonssjef i Utenriksdepartementet fra 2008-12. Hanssen-Bauer var fra august 2005 tilknyttet UD som seniorrådgiver med ansvar for forskningsstrategien i seksjonen for Fred og forsoning, og var spesialrepresentant i UD for Midtøsten fra 2009–2015.

Disse kom i kontakt med Gaddafis sønn Saif al-Islam og det viste seg at både regjeringen og opprørerne var positive til mekling. Støre holdt USAs utenriksminister Hillary Clinton informert, og kontaktet også Storbritannias og Frankrikes utenriksministre. Hanssen-Bauer og Thune reiste ned til Tripoli.²⁴⁸ Et utgangspunkt for disse forhandlingene var at de ble holdt hemmelig, og at partene ville benekte det dersom de ble spurt. Gahr Støre uttalte i ettertid at «Norge var i forkant av Sikkerhetsrådets vedtak engasjert som tilrettelegger i politiske samtaler mellom Gaddafi-regimet og representanter fra opposisjonen.»²⁴⁹ Hemmelig som det var visste heller ikke aktørene på Stortinget dette da de tok opp regjeringens politikk når det gjaldt Libya på spørretime 16. mars.

3.5 Debatt i Stortinget

²⁴⁵ UNION, "Communique of the 265th Meeting of the Peace and Security Council."

²⁴⁶ Ståle Wig, *Seierherren : En Uautorisert Biografi Om Jonas Gahr Støre* (Oslo: Kagge, 2014), 205.

²⁴⁷ Leiv Lunde and Henrik Thune, *Norske Interesser : Utenrikspolitikk for En Globalisert Verden* (Oslo: Cappelen Damm, 2008).

²⁴⁸ Wig, *Seiersherren*: 205-207 (må legges inn i endnote)

²⁴⁹ Jonas Gahr Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?," *Aftenposten*, 24.09.2015 2015.

16. mars 2011 var det spørretime i Stortinget. Det var tydelig at opposisjonen ville ha handling fra Norge og regjeringen når det gjaldt situasjonen i Libya. Erna Solberg, leder av Høyre, tok opp hvordan regjeringen stilte seg til en flyforbudssone og hva slags politikk Norge arbeidet for når det gjaldt Libya i internasjonale forumer. Hun understreket at hun ikke spurte om hva analysen var av det som foregikk i Libya. Det var en kritikk av regjeringen, som ble anklaget for å komme med analyser og prat, men ikke handling. Utenriksministeren Jonas Gahr Støre svarte at regjeringen ikke utelukket å støtte en flyforbudssone, men at det måtte foreligge et FN mandat, det måtte være regional støtte for tiltaket, og det måtte være et reelt behov for innsatsen. Dette var de samme kravene som NATO satt. Støre understreket at en flyforbudssone ville være en omfattende handling som ville innebære bombing av bakkemål og som ville føre til at Norge deltok i en borgerkrig. Han sa at det var viktig å få en avklaring når det gjaldt hva de arabiske landene mente. De sa ja til flyforbud men nei til intervensjon, noe han mente ikke hang på greip. Erna Solberg syntes utenriksministeren analyserte for mye og handlet for lite. Hun mente det ikke var tid til dette da opposisjonen i Libya ville være drept om noen få dager. Hun argumenterte videre for at det å ikke være en pådriver for flyforbud ville bli oppfattet som unnfalighet av demokratiske krefter i arabiske land, samt stimulere fremveksten av islamisme. Når det gjaldt hva Norge hadde agitert for i internasjonale fora sa Støre «Vi har vært blant dem som har funnet grunn til å advare». I debatten advarte han videre mot å fjerne og bekjempe regimet i Libya:

Den analysen vi her hører, mener jeg er farlig, for det den sier, er at man går inn for en flyforbudssone for å stoppe Gaddafi og fjerne ham fra makten. Om da dette ikke lykkes, må man ta et nytt skritt, man må inn på bakken og militært gå inn i en situasjon for å fjerne regimet og nedkjempe det. Det vil jeg under de rådende omstendigheter advare mot. Det har vi erfaring fra. Tanken på at Vesten – hvis det er det som skal skje – og ikke naboland skal inn i en militær borgerkrig i Libya for å fjerne regimet, kan bringe en situasjon som blir langt, langt verre. Og hvis målet er å beskytte de sivile, er jeg ikke sikker på at det er det dette kommer til å bidra til... Det er også en komplisert situasjon å vite hvilke krefter som står mot hverandre. Deler av denne opposisjonen ledes nå av den mannen som var justisministeren til Gaddafi inntil for fem–seks uker siden. Igjen er det et bilde av et land vi vet veldig lite om...²⁵⁰

Opposisjonen var skeptisk til Støres holdning. Trine Skei Grande fra Venstre, Dagfinn Høybråten fra Krf og Siv Jensen fra FrP stilte spørsmål til det. Grande spurte om Støre bare analyserte og ikke ville kjempe for de norske verdiene. Støre fortsatte: «Jeg tror det er viktig å ha en slik analyse, fordi enkle svar på dette har tidligere vist seg å føre til ganske katastrofale tilstander. Irak er et slikt eksempel.»²⁵¹ Og videre: «Jeg har da forsøkt å forklare at jeg ikke er

²⁵⁰ Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10, 2952.

²⁵¹ Ibid., 2953.

sikker på at en flyforbudssone vil hindre det man er opptatt av å hindre, og sikre det man er opptatt av å sikre, nemlig beskyttelse av sivile.»²⁵²

Det var i denne debatten tydelig at utenriksministeren ikke var en pådriver for et flyforbud i Libya. Tvert imot, han var en av de som advarte. Også i media, på NRK dagsrevyen 16. mars advarte han mot militær intervensjon: «Hvis svaret er at man skal intervenere militært i et uoversiktlig borgerkrigsliknende Libya så vil jeg advare mot det. Det blir ikke nødvendigvis en mer fredelig utvikling og mer fredelig situasjon.»²⁵³

Opprøret ved veis ende?

Ifølge «The independent» kjempet Gaddafis styrker 16. mars rundt Ajdabiya, den siste byen holdt av opprørere før Benghazi. Samme dato kom en talsmann fra det libyske militæret på statskanalen, der han ba innbyggerne i Benghazi forlate områder holdt av opprørerne innen 22:00. Tekstingen på skjermen skal ha sagt «hæren kommer for å støtte dere og rense byen deres fra væpna gjenger.»²⁵⁴ Det ble rapportert at opprørerne trakk seg tilbake og at de libyske myndighetene stort sett hadde kontroll over byen den 16. mars.²⁵⁵ Samme dag sa Saif al-Islam at alt ville være over om 48 timer. Seint på kvelden skal troppene til Gaddafi ha gått sør over ørkenen for å omringe de østlige delene av Libya (Benghazi og omkringliggende områder).²⁵⁶

Parallelt med dette ble det jobbet beinhardt i FN for en resolusjon som nettopp innebar militær intervensjon. Det at opprøret antakeligvis ville være helt slått ned om få dager gjorde situasjonen prekær. Frankrike hadde allerede anerkjent NTC og risikerte et svært uvennlig forhold med Gaddafis regime i framtiden. Det samme gjelder de andre partene som hadde tatt en aktiv rolle mot regimet, slik som Storbritannia.

²⁵² Ibid.

²⁵³ Terje Tvedt og Per Christian Magnus, "De Gode Bombene," (NRK Brennpunkt2013).

²⁵⁴ David Osborne, "'This Will All Be over in 48 Hours': Gaddafi's Son Vows to Crush Revolution," *Independent* (2011), <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/this-will-all-be-over-in-48-hours-gaddafis-son-vows-to-crush-revolution-2244163.html>.

²⁵⁵ Lars Sætren, "Fire New York Times-Journalister Savnet I Libya," *Dagbladet* (2011), <http://www.dagbladet.no/nyheter/fire-new-york-times-journalister-savnet-i-libya/63905991>.

²⁵⁶ Osborne.

4 Militær intervensjon

17. mars ble resolusjon 1973 vedtatt av FNs Sikkerhetsråd. Resolusjonen innebar flyforbudssone og luftskyts mot det libyske regimets militære anretninger, samt politiske tiltak og arbeid mot en fredelig løsning på konflikten. Ingen stater stemte imot. Så stor enighet i Sikkerhetsrådet rundt militære intervensjoner er uvanlig. Også i Norge var det stor konsensus blant beslutningstakere og politiske partier. Prosessen gikk raskt for seg og regjeringen bestemte at Norge skulle bidra med seks kampfly. Hvorfor var det så stor oppslutning om denne resolusjonen i FN? Hvorfor bestemte norske beslutningstakerne seg for at Norge skulle bidra i den militære aksjonen? Og hvorfor deltok Norge på en så offensiv måte?

4.1 Resolusjon 1973

FNs resolusjon 1970 som var blitt vedtatt 26. februar hadde allerede innført frysing av eiendeler og reiseforbud for Gaddafi samt hans familie og nære medarbeidere. Volden og menneskerettighetsbruddene fra Gaddafis regime var blitt anmeldt til den internasjonale straffedomstolen, og det ble innført embargo på våpensalg til Libya. Helt siden den ble vedtatt, hadde imidlertid Storbritannia og Frankrike arbeidet med en ny resolusjon. De ønsket en militær intervensjon og hadde arbeidet i Sikkerhetsrådet for å få medlemmene til å stemme for dette. Sikkerhetsrådet er FNs øverste myndighet, og det eneste organet som kan vedta militære intervensjoner. Storbritannia og Frankrike visste at det var uenighet blant medlemmene i Sikkerhetsrådet om hvorvidt militær intervensjon var veien å gå i Libya. De hadde derfor arbeidet med et resolusjonsforslag som omfavnet både politiske og militære tiltak.

Torsdag 17. mars skulle FNs Sikkerhetsråd stemme over resolusjon 1973. Resolusjonen krevde våpenhvile og slutt på angrepene på sivile. Den la vekt på behovet for dialog og politiske reformer, og krevde at libyske myndigheter fulgte internasjonal lov. Resolusjonen inneholdt paragrafer om beskyttelse av sivile, flyforbudssone, våpenembargo, et internasjonalt forbud mot å la libyske fly lande og bruke andre lands territorium og frysning av libyske midler. Videre inneholdt den reiserestriksjoner og frysing av midler tilhørende personer med høye posisjoner i regimet i Libya, samt oppretting av et ekspertpanel for å undersøke og støtte opp om implementering av tiltakene.

Flyforbudssonen innebar å forby alle flygninger over landet, med unntak av fly med humanitære formål. Det gjaldt for eksempel fly som skulle levere bistand som medisinsk utstyr, mat, hjelpearbeidere og lignende. Det var også unntak for flyreiser som skulle evakuere utlendinger fra Libya, eller som var autorisert for å beskytte sivile og innføre en flyforbudssone, samt andre fly som ble ansett som til nytte for det libyske folk.²⁵⁷ Under beskyttelse av sivile slo paragraf fire fast at medlemsstatene ble autorisert

«[...]to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory,»²⁵⁸

Formuleringen «alle nødvendige tiltak, med unntak av en utenlandsk okkupasjonsstyrke» var et resultat av at Den arabiske liga ikke ville ha vestlige militære tropper på libysk jord. Resolusjonen åpnet derimot for væpnede luftangrep på militære styrker, antiluftskyts og flystyrker i Libya. Paragraf fire sa også eksplisitt at statene kunne se bort fra våpenembargoen som ble innført i Resolusjon 1970, paragraf ni, for å beskytte sivile. Det innebar at det ble lov å utstyre opprørerne med våpen.²⁵⁹

17. mars 2011 var det møte i Sikkerhetsrådet. Det skulle være avstemming om resolusjonsforslaget til Resolusjon 1973. Kina og Russland hadde tidligere blant annet lagt ned veto mot en lignende resolusjon i Kosovo i 1999.²⁶⁰ Landene var regnet som skeptiske til vestlige militære intervensjoner. I tillegg hadde de såkalte BRICS-landene vært en utfordring. BRICS er en samlebetegnelse på Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika. Etter mange diplomaters oppfatning hadde disse landene endret maktbalansen i Sikkerhetsrådet. USA, Storbritannia og Frankrike hadde ofte hatt seriøse utfordringer med å overtale disse landene til å stemme slik de ville.²⁶¹ I 2011 satt både Sør-Afrika, India og Brasil i Sikkerhetsrådet. Delegationene fra India, Tyskland og Brasil argumenterte for at det var nødvendig med en fredelig løsning i Libya, og de advarte mot konsekvensene av en væpnet intervensjon.²⁶² Alt dette la forholdene til rette for at det var fullt mulig å stanse en resolusjon for militær

²⁵⁷ "Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions," (2011), <http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>.

²⁵⁸ "Resolution 1973," in *1973*, ed. UN (UN Security Council, 2011).

²⁵⁹ *Ibid.*, paragraf ni.

²⁶⁰ Parello-Plesner and Duchâtel, 115.

²⁶¹ Adler-Nissen and Pouliot, 907.

²⁶² "Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions".

intervensjon i Libya, dersom flere stater ønsket det. Men da resolusjonen kom opp til avstemning var det ingen av statene som stemte mot resolusjonen. Hvorfor ikke?

Alexander Beresford, førsteamanuensis i afrikansk politikk ved Universitetet i Leeds, hevdet at mangelen på opposisjon fra veto landene i sikkerhetsrådet var en av faktorene som muliggjorde intervensjonen. I dette tilfellet gjaldt det Kina og Russland, som i tillegg til Storbritannia, USA og Frankrike kunne legge ned veto. Andre faktorer var regional støtte, og en delt og svak afrikansk respons.²⁶³ Hvorfor var det ingen opposisjon fra vetolandene, hvorfor hadde flyforbud regional støtte og hvorfor var den afrikanske responsen svak og delt?

4.2 Møte i Sikkerhetsrådet 17. mars

Møtet i Sikkerhetsrådet startet halv sju på kvelden. Frankrike, Libanon, Storbritannia og USA stod formelt bak resolusjonsforslaget. Før resolusjonen skulle stemmes over, fikk representantene i Rådet komme med uttalelser. Den eneste som gjorde det var Frankrikes utenriksminister Alain Juppé. Han begrunnet resolusjonen og Frankrikes innsats med at tiltakene i resolusjon 1970, vedtatt 26. februar ikke hadde hjulpet, tvert imot hadde situasjonen i Libya bare blitt verre. Han understrekte at det libyske regimets brudd på lover og internasjonal lov og rett ikke skulle kunne gå upåaktet hen:

As I speak, Colonel Al-Qadhafi's troops pursue their violent conquest of liberated cities and territories. We must not give free rein to warmongers; we must not abandon civilian populations, the victims of brutal repression, to their fate; we must not allow the rule of law and international morality to be trampled underfoot.²⁶⁴

Begrunnelsen var altså å opprettholde internasjonal lov og rett, og å forsvare ofre for undertrykkelse. På dette tidspunktet hadde Gaddafi tatt tilbake flere områder som opprørerne hadde kontrollert i dager og uker. Styrkene hans var på vei mot opprørernes hovedsenter Benghazi. Dersom ingenting ble gjort fra internasjonale aktører, var det mulig at Gaddafi ville ta tilbake kontrollen over hele landet. Opposisjonen ville da kollapse og/eller bli drept i kampene. Resolusjonen skulle sørge for at Gaddafis militære gjenerobring av områder ble stoppet. I praksis betydde dette en av to ting.

1. Støtte til at opprørerne skulle ta makten i deler av eller hele Libya.
2. Støtte til at myndighetene og opprørerne skulle komme til en aller annen enighet slik at

²⁶³ Alexander Beresford, "A Responsibility to Protect Africa from the West? South Africa and the Nato Intervention in Libya," (2015): 300.

²⁶⁴ United Nations Security Council, *6498th Meeting*, 17.03.2011 2011, 2.

myndighetene fikk tilbake kontrollen for eksempel i bytte mot politiske endringer eller at myndighetene ga opprørerne makten etter forhandlinger. Grovt sett innebar dette enten støtte til militær seier til opprørerne eller støtte til forhandlinger. Våpenhvile kunne bli brukt som et virkemiddel for å muliggjøre mekling. Resolusjonen trakk fram både mekling, våpenhvile og flyforbudssone. Hva som konkret ville bli fulgt opp i praksis, var avhengig av medlemslandenes tolkning og iverksettelse av tiltak.

Etter Juppés uttalelse ble avstemningen om resolusjonen foretatt ved håndsopprekning. Statene som stemte for resolusjonen var Bosnia-Herzegovina, Colombia, Frankrike, Gabon, Libanon, Nigeria, Portugal, Sør-Afrika, Storbritannia og USA. De statene som avstod fra å stemme var Brasil, Kina, Tyskland, India og Russland. Ingen stemte imot. Resolusjonen ble vedtatt.

Etter avstemningen uttalte flere representanter seg. Disse kan deles inn i tre grupper. Gruppe en var de aktive pådriverne for resolusjonen og en militær aksjon. Det gjaldt Frankrike, Libanon, USA og Storbritannia. Frankrike hadde en ledende rolle, og drev sammen med Storbritannia det diplomatiske arbeidet for å få igjennom resolusjonen. Også Libanon hadde vært svært viktig i forhandlingene om resolusjonen. Libanons representant hadde fungert som en alliert av Frankrike og Storbritannia og vært en mellommann mellom Den arabiske liga og den vestlige blokken.²⁶⁵ Libanons permanente FN-utsending Nawaf Salam uttalte på møtet at Libanon hadde etterspurt en flyforbudssone og at myndighetene i Libya ikke lenger hadde legitimitet.²⁶⁶

Sir Mark Lyall Grant, Storbritannias FN-ambassadør, sa at Storbritannia i nært samarbeid med Frankrike og Libanon «has pressed for the early adoption of today's resolution.»²⁶⁷ Videre at meningen med resolusjonen var å få slutt på volden, beskytte sivile og la folket i Libya bestemme sin egen framtid, frie fra Gaddafis tyranni.²⁶⁸ Storbritannias statsminister David Cameron hadde allerede 28. februar uttalt at Gaddafi måtte gå, så dette var ikke noen overraskelse.²⁶⁹ Storbritannias forhold til Libya hadde i flere tiår vært konfliktfylt. Allerede fra 70-tallet støttet Gaddafi IRA (Den irske republikanske armé) ved å eksportere våpen. I tillegg hadde ansatte på et libysk folkekontor (tilsvarende ambassade) i London skutt en

²⁶⁵ Adler-Nissen and Pouliot, 899.

²⁶⁶ S/Pv.6498, 3.

²⁶⁷ Ibid., 4.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ "Cameron: Uk Working on 'No-Fly Zone' Plan for Libya".

britisk politikvinne i 1984. Deretter eksploderte en bombe på et Pan Am fly over Lockerbie i 1988. To libyske tjenestemenn ble siktet. Alt dette var blant hendelsene som hadde skapt et dårlig forhold mellom de to landene. Det hadde likevel foregått en normalisering av forholdet mellom landene utover på 2000-tallet. Statsminister for arbeiderpartiet i Storbritannia, Tony Blair (1997-2007) hadde promotert et nærere handelsforhold mellom Libya og Storbritannia. Han bidro til å få Libya ut av isolasjonen og var en av de europeiske statslederne, sammen med Frankrikes Sarkozy og Italias Berlusconi som samarbeidet nært med Gaddafi.²⁷⁰ Men i 2011 var det David Cameron, fra det konservative partiet som var statsminister i Storbritannia og hans rolle var av stor betydning. Britiske offiserer og tjenestemenn hadde vært skeptiske til en militær intervensjon i Libya. De mente det ikke var i Storbritannias interesse, men beslutningen hadde blitt tatt på øverste politiske nivå.²⁷¹

Under møtet 17. mars ga den amerikanske FN-ambassadøren, Susan Rice også USAs støtte til resolusjonen og trakk i tillegg fram at myndighetene i Libya brukte leiesoldater.²⁷² Dette var et argument som hadde blitt brukt ved flere anledninger tidligere for å samle støtte til en intervensjon, til tross for at anklagene ikke var bekreftet. En fordømmelse av dette var også tatt med i resolusjon 1973.²⁷³

De landene som hadde vært skeptiske, eller som det var uklart hva kom til å stemme var Tyskland, India, Brasil, Sør-Afrika, Nigeria, Kina og Russland. De som stemte ja var Sør-Afrika og Nigeria. Ifølge Adler-Nissen og Pouliot, begge statsvitere, hevdet en P3 diplomat (diplomat fra et av følgende land: Storbritannia, USA, Frankrike) at vedkommende ikke visste hva Sør-Afrika ville komme til å stemme før i siste minutt.²⁷⁴

Men Baso Sangqu, Sør-Afrikas permanente utsending til FN støttet resolusjonen, og dermed en militær intervensjon i Libya.

As a matter of principle, we have supported the resolution, with the necessary caveats to preserve the sovereignty and territorial integrity of Libya and reject any foreign occupation or unilateral military intervention under the pretext of protecting civilians. It is our hope that this resolution will be implemented in full respect for both its letter and spirit. This is consistent with the African Union Peace and Security Council decision to respect the unity and territorial integrity of Libya and its rejection of any foreign military intervention, whatever its form.²⁷⁵

²⁷⁰ Chorin, 137.

²⁷¹ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 118.

²⁷² S/Pv.6498, 5.

²⁷³ "Resolution 1973."

²⁷⁴ Adler-Nissen and Pouliot, 904.

²⁷⁵ S/Pv.6498, 5.

Sør-Afrikas representant benektet altså at resolusjonen innebar begrensninger mot en militær intervensjon, og hevdet dermed at resolusjonen var i tråd med Den afrikanske unions standpunkt mot dette. For de statene som ivret for en militær intervensjon gjaldt det å få støtte fra de to regionene Libya tilhørte, nemlig Midtøsten og Afrika. Som et ledende land økonomisk i Afrika var Sør-Afrika en betydningsfull aktør. Sør-Afrika var også viktig fordi Nigeria hadde bestemt seg for å stemme det samme som Sør-Afrika.²⁷⁶ Dersom Sør-Afrika hadde stemt avholdende, hadde det kun blitt åtte stemmer for flyforbudssone. Ni ja-stemmer var nødvendig for å få resolusjonen igjennom, så disse stemmene var avgjørende.²⁷⁷ AU var uenig innad, men endte med ikke å støtte en militær intervensjon.

Relasjonene mellom Sør-Afrika og Libya hadde vært blandet. Sør-Afrika og ANC (African National Congress), frigjøringsbevegelsen som hadde ledet sørafrikanerne til apartheids fall og som deretter var blitt Sør-Afrikas største parti, hadde i mange tilfeller vært støttespillere for Gaddafi. ANC hadde mottatt både militær og økonomisk støtte fra Libya for å bekjempe apartheid. ANCs leder Nelson Mandela hadde spilt en viktig rolle i forhandlingene for å få slutt på sanksjonene mot Libya etter Lockerbie. Til tross for press fra vestlige stater nektet Mandela å ta avstand fra Gaddafi. Mandelas etterfølger Thabo Mbeki var derimot åpent fiendtlig mot Gaddafi.²⁷⁸ Sør-Afrikas stemme for resolusjonen må ses i sammenheng med sørafrikansk erfaring, og rollen det har spilt i fredsmekling i Afrika. Erfaringene fra overgangen til demokrati hadde gitt sør-afrikanske beslutningstakere en tro på at de hadde viktige erfaringer som de kunne videreføre til andre land og kriseområder, hevder Beresford.²⁷⁹ Sør-Afrika hadde meklet og promotert fredelig overgang til demokrati i mange afrikanske land, blant annet Burundi, Zimbabwe, Kenya, Madagaskar, Angola og Elfenbenskysten.²⁸⁰ Sør-Afrika hadde også foreslått paragraf to i resolusjon 1973, som omhandlet støtte til AUs initiativ.²⁸¹ Det at AUs tiltak ble inkludert i resolusjon 1973 fikk ifølge en asiatiske delegat Sør-Afrika til å tro at Sør-Afrika og AU ville få en viktig rolle i meklingsarbeidet. Adler-Nissen og Pouliot mener en forklaring på Sør-Afrikas ja-stemme kunne være at Sør-Afrika trodde resolusjonen ville støtte opp under fredsmeklingen. Sør-Afrika og AU hadde planene klare for forhandlinger for å få til politisk endring i Libya. De

²⁷⁵ *ibid.*, 10.

²⁷⁶ 904.

²⁷⁷ "Voting System and Records," ed. Security Council (1945).

²⁷⁸ Beresford, 292.

²⁷⁹ *ibid.*, 293.

²⁸⁰ *ibid.*, 295.

²⁸¹ De Waal, 371.

hadde opprettet en kommisjon for å mekle mellom partene og å sette tiltakene ut i livet. Det var derfor realistisk at Sør-Afrika faktisk trodde og mente at AU og Sør-Afrika skulle spille en større rolle i det videre arbeidet for fred i Libya og at dette påvirket stemmegivningen. Sør-Afrika kan ha tolket resolusjonen til å gjelde beskyttelse av sivile under konkret og direkte trussel av de militære styrkene. De kan ha trodd at planen etter å ha avverget angrepet på Benghazi ville være å mekle uten at sivile liv gikk tapt, med en militærkampanje i ryggen som skulle hindre at konflikten igjen ble voldelig. Det er en helt annen plan enn en militæroperasjon som skulle støtte opp om opprørernes vei til makten i Libya, selv om det i begge tilfeller kunne være behov for en flyforbudssone og bombing av Gaddafis styrker. Men etter at resolusjonen var vedtatt, ble fredsmekling i regi av AU oversett i den videre prosessen. Ifølge Pouliot og Adler Nissen gikk Storbritannia, USA og Frankrike inn for å delegitimere AUs initiativ.²⁸² Et møte mellom Sikkerhetsrådet og AU ble også forsøkt sabotert. Det gjorde Sør-Afrikas representant rasende, ifølge Adler-Nissen og Pouliot.²⁸³ Det ble tydelig at FN ikke ville støtte Sør-Afrika og AUs løsningsforslag og mekling slik de hadde trodd.

Joy Ogwu, Nigerias permanente FN utsending, trakk i sin kommentar på møtet i FN fram at både Den arabiske liga og AU fordømte situasjonen i Libya.²⁸⁴ Den arabiske ligas etterspørsel om flyforbud hadde vært et gjennombrudd for å få dette igjennom i Sikkerhetsrådet. Det var viktig for resolusjonens legitimitet at det ikke kun var vestlige land som støttet intervensjonen. AU støttet derimot ikke en flyforbudssone, men var aktive i å forsøke å få i gang fredsforhandlinger mellom myndighetene og opprørerne i Libya. Ogwu sa videre at det var størrelsen på den humanitære katastrofen som tvang Nigeria til å stemme for. Videre uttalte hun at utenlandsk okkupasjon ikke sikret fred og at resolusjonens språk utelukket denne muligheten ved å begrense statenes rolle til kun fredstiltak. Nigerias posisjon var dermed svært lik den sørafrikanske. Nigerianerne støttet en militær intervensjon som skulle tilrettelegge for en fredelig løsning og politiske tiltak. Ogwu understrekte videre at Nigeria var opptatt av å sikre territoriell integritet, og derfor støttet de politiske tiltakene som var nevnt i resolusjonen, altså AU og FNs spesialutsendinges politiske tiltak.²⁸⁵ FNs generalsekretær hadde utnevnt Abdul Ilah Khatib som FNs spesialutsending til Libya 11.

²⁸² Adler-Nissen and Pouliot, 904.

²⁸³ Ibid., 904 - med min merknad.

²⁸⁴ S/Pv.6498, 9.

²⁸⁵ Ibid.

mars. Resolusjon 1973 støttet opp om Khatibs forsøk på å finne en fredelig løsning på konflikten.²⁸⁶

Utydelig resolusjon?

Det var tydelig at det var uenigheter om den militære intervensjonen helt fra starten av utarbeidelsen av resolusjonen. USA var ikke komfortabel med kun et flyforbud, amerikanerne mente at luftvåpen ikke var nok, men Den arabiske liga ønsket ikke en vestlig okkupasjon som i Irak og Afghanistan. Dermed introduserte den libanesiske utsendingen «ingen utenlandsk okkupasjon» i resolusjonen, noe som gjorde Russland litt mindre negativ.²⁸⁷ Det ga inntrykk av at det ikke ville dreie seg om å delta i en krig, men kun stoppe flystyrkene til Gaddafi slik at Gaddafis regime ikke kunne bruke flystyrken til å drepe sivile. Selve ordlyden i resolusjonen fokuserte også på fredsmekling:

Stresses the need to intensify efforts to find a solution to the crisis which responds to the legitimate demands of the Libyan people and notes the decisions of the Secretary-General to send his Special Envoy to Libya and of the Peace and Security Council of the African Union to send its ad hoc High Level Committee to Libya with the aim of facilitating dialogue to lead to the political reforms necessary to find a peaceful and sustainable solution.²⁸⁸

Resolusjonen innebar flere tiltak, og målet med den militære operasjonen, utover beskyttelse av sivile, var ikke klart. Denne uklarheten kan ha spilt en stor rolle når det gjaldt de afrikanske landenes stemmer, og disse stemmene var avgjørende for å få resolusjonen gjennom. Det er mulig at Sør-Afrika og Nigeria forstod at resolusjonen og den påfølgende militære aksjonen kunne innebære en storskala militæroperasjon, men at de valgte å se bort ifra det, og slikt sett «brukte» tvetydigheten til å spille på to hester. Men både Sør-Afrikas engasjement i fredsmekling og reaksjonene på militærkampanjen tyder at deres posisjon var oppriktig. Også Gabon stemte for resolusjon 1973. Gabon og Frankrike har en lang historie med nære bånd. Gabon var en fransk koloni fram til 1960, og har i ettertid blitt karakterisert slik «Gabon is an extreme case, verging on caricature, of neo-colonialism».²⁸⁹ Helt fram til i dag har Gabon vært en av Frankrikes næreste partnere i Afrika. To kilder i Adler-Nissen og

²⁸⁶ "Resolution 1973," 2.

²⁸⁷ 900-01.

²⁸⁸ "Resolution 1973," 2.

²⁸⁹ Michael C. Reed, "Gabon: A Neo-Colonial Enclave of Enduring French Interest," *J. Mod. Afr. Stud.* 25, no. 2 (1987): 283; sitert Pierre Pean.

Pouliots undersøkelse nevnte også at Frankrike pressa Gabon sterkt til å stemme for resolusjonen.²⁹⁰

Gruppen som stemte avholdent bestod av Tyskland, India, Brasil, Kina og Russland. De aksepterte resolusjonen og en påfølgende militær intervensjon, men hadde de innvendinger. Flere kritiserte en militær intervensjon relativt hardt. Russland og Kinas representanter uttalte usikkerhet nettopp med tanke på uklarhetene i planen og muligheten for at det ville utvikle seg til en storskala militæroperasjon. Samtidig muliggjorde disse statene hele resolusjonen ved ikke å stemme mot eller legge ned veto. De tilførte derfor resolusjonen en stor grad av legitimitet. Hvorfor stemte de ikke mot hvis de var så uenige i at militære tiltak ville være til det beste? Ikke å stemme mot var i praksis å akseptere resolusjonen og dermed støtte den, uansett hvilke kommentarer representantene kom med.

Tyskland, Brasil, India

Tysklands permanente FN-ambassadør Peter Wittig uttalte at sanksjonene ville være en effektiv måte å gjøre slutt på Gaddafis styresett og starte den politiske endringen i landet. Videre hevdet han at Tyskland hadde vurdert militærmakt og kommet fram til at sivile liv kunne gå tapt, og at det kunne føre til en forlenget krig som kunne påvirke hele regionen.²⁹¹ Tyskland stemte derfor avholdent. Ifølge Adler-Nissen og Pouliot fortalte en diplomat at Tyskland under forhandlingene om resolusjonen stadig hadde forsøkt å lede arbeidet inn mot sanksjoner. Da den amerikanske FN-ambassadøren Susan Rice forklarte på møtet 16. mars hva den militære intervensjonen ville medføre, hadde Tysklands representanter reagert og uttalt «this is not what we understood and what we signed up for.»²⁹² Altså var tyskerne ikke interessert i å være med på en militær aksjon av det kaliberet som Rice forklarte at intervensjonen ville bli. Både Indias permanente representant til FN, Manjeev Singh Puri og den permanente utsendingen til FN fra Brasil, Maria Luiza Ribeiro Viotti stemte også avholdent og argumenterte for politiske tiltak framfor militære. De kritiserte prosessen og var skeptiske til om en militær intervensjon ville hjelpe libyerne.²⁹³

Russland og Kina

Både Russland og Kina kunne lagt ned veto og var allment skeptiske til vestlig militær

²⁹⁰ Adler-Nissen and Pouliot, 902.

²⁹¹ S/Pv.6498, 4-5.

²⁹² 903.

²⁹³ S/Pv.6498, 6.

innblanding i andre stater. Kina og Russland hadde blant annet i 1999 lagt ned veto mot en resolusjon for intervensjon i Kosovo.²⁹⁴ Motstanden mot vestlig militær innblanding hang sammen med russisk og kinesisk interessepolitikk. USA, Frankrike og Storbritannia hadde stått i spissen for intervensjoner på Balkan, i Irak og Afghanistan, og siden Sovjetunionens kollaps i 1991 hadde de hatt så godt som monopol på å drive fram militære intervensjoner gjennom FN. Andre stater som ikke var allierte med de tre vestlige stormaktene, fryktet at den vestlige blokken ville bruke militærmakt for å understøtte egne interesser. Dersom militære intervensjoner ville bli akseptert, risikerte landene at den militært overlegne parten kunne tvinge sin vilje igjennom. Og dersom den vestlige blokken kunne intervenere militært i et land i opprør mot myndighetenes vilje, hva ville hindre den i å gjøre det samme mot Kina eller Russland? Kina og Russland hadde neppe overrasket mange dersom de hadde stemt imot resolusjon 1973. Da de ikke gjorde det, er spørsmålet hvorfor ikke?

Russland

FN-utsendingen fra Russland Vitaly Churkin kritiserte resolusjonen og prosessen skarpt. Han fortalte at arbeidet med resolusjonen ikke hadde vært i tråd med gjeldende praksis i Sikkerhetsrådet. Han hevdet at han, på vegne av Russland, hadde stilt mange spørsmål om hvordan flyforbudssonen skulle gjennomføres, hvilke regler som skulle gjelde og hvilke begrensninger som skulle ligge på maktbruken, men at han ikke fikk svar på disse spørsmålene. Det ble lagt til ting i resolusjonen som åpnet for en storskala militæroperasjon, hevdet han. Likevel valgte ikke Russland å stemme mot resolusjonen. Det var fordi det var behov for å beskytte sivile i Libya, sa Churkin. Han trakk også frem at Russland hadde laget et resolusjonsforslag som ble presentert 16. mars, som hadde hatt fokus på FNs spesialutsending, AU, menneskerettighetsrådet og en fredelig løsning, men som ikke fikk tilstrekkelig støtte:

The Russian delegation repeatedly proposed the adoption of such a resolution without any delay, with a view to saving numerous human lives. We enjoyed the support of a number of Council members, and we are grateful to them. However, the passion of some Council members for methods involving force prevailed. This is most unfortunate and regrettable. Responsibility for the inevitable humanitarian consequences of the excessive use of outside force in Libya will fall fair and square on the shoulders of those who might undertake such action. If this comes to pass, then not only the civilian population of Libya but also the cause of upholding peace and security throughout the entire region of North Africa and the Middle East will suffer.²⁹⁵

²⁹⁴ Parello-Plesner and Duchâtel, 115.

²⁹⁵ S/Pv.6498, 8.

Russland var og er fremdeles skeptisk til vestlige militære intervensjoner. Ofte baserte intervensjonene seg på internasjonal lov om menneskerettigheter og beskyttelse av sivile, slik som i Libya. For Russland var imidlertid de negative sidene ved internasjonale intervensjoner amerikansk hegemoni.²⁹⁶ Når det gjaldt Libya hadde ikke Russland sterke grunner til å forsvare de libyske myndighetene. Russland hadde begrenset investeringer og verdier i landet. I tillegg hadde Gaddafi alltid vært vanskelig å forholde seg til. Theodor Tudoroiu, førstelektor i statsvitenskap, hevder at hovedårsaken til at Russland ikke la ned veto var at russerne ikke forstod situasjonen, og ikke klarte å gå raskt nok fra å forsøke å ha et balansert forhold til USA til åpent å konfrontere USA i Midtøsten. Særlig daværende president i Russland Dmitrij Medvedev ville ikke gjøre dette.²⁹⁷ Også Matlary peker på Medvedevs rolle. Hun hevder at det var amerikanerne som overtalte Medvedev til ikke å legge ned veto, og at dette ikke hadde vært mulig med Putin.²⁹⁸ Ifølge Smeets og Reykers, begge doktorgradskandidater, var grunnen til at Russland ikke stemte nei både at russerne var enige i behovet for å beskytte sivile og at de feilkalkulerte hvordan resolusjonen ville bli satt ut i livet. Flere diplomater uttalte ifølge disse at Russland undervurderte hvordan mandatet ville bli implementert og at dette antydte at USA, Storbritannia og Frankrike hadde mer informasjon enn Kina og Russland.²⁹⁹ Libya var ikke en base for russisk innflytelse i Nord-Afrika på samme måte som Assads Syria. Det at Libya var mindre knyttet til Russland satte Russland i en noe friere posisjon og førte også til at russerne hadde færre nære kontakter og mindre egen informasjon om situasjonen i Libya. Flere diplomater beskrev den måten informasjonen ble presentert på som en viktig grunn til å støtte resolusjon 1973. En diplomat beskrev for eksempel at Russland var skeptisk, men samtidig hadde ikke russerne informasjon som motbeviste at fremstillingen de fikk presentert stemte.³⁰⁰ Siden Sovjetunionens kollaps og den kalde krigens slutt hadde USA vært den viktigste stormakten i Midtøsten. Men det er all grunn til å tro at det forelå en seriøs vurdering bak ikke å legge ned veto fra russisk side.

Kina

²⁹⁶ Lauri Mälksoo and L. Mälksoo, *Russian Approaches to International Law* (Oxford University Press, 2015), 20.

²⁹⁷ Theodor Tudoroiu, "The Arab Spring: Last Episode of the Cold War," *Contemporary Politics* 19, no. 3 (2013): 316. Tudoroiu: Universitetet på De vestindiske øyer.

²⁹⁸ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 120.

²⁹⁹ Yf Reykers and Niels Smeets, "Losing Control: A Principal-Agent Analysis of Russia in the United Nations Security Council's Decision-Making Towards the Libya Crisis," *East European Politics* (2015): 379-80. ved Universitetet i Leuven.

³⁰⁰ Adler-Nissen and Pouliot, 900-01.

Kinas permanente utsending til FN, Li Baodong talte på vegne av Kina. Også han pekte på at Kina hadde stilt spørsmål til resolusjonen uten å få tilfredsstillende svar. Han sa at Kina alltid var mot maktbruk i internasjonale relasjoner, og hadde alvorlige problemer med deler av resolusjonen. Representanten fra Kina la i innlegget sitt vekt på posisjonen til Den arabiske liga om flyforbud, og andre afrikanske land samt AU.³⁰¹ Det hadde vært avgjørende for at de ikke brukte sin vetorett og blokket forslaget. Den arabiske liga hadde etterspurt resolusjonen, AU derimot var ikke enige. Dette ble oversatt av representantene. De uttalte seg som om både Den arabiske liga og AU var for flyforbud og militær intervensjon.

Kinesisk utenrikspolitikk hadde bestått av respekt for nasjonal suverenitet, og ikke fokus på ansvaret for å beskytte.³⁰² Det kinesiske standpunktet gikk ut på at det som foregikk i et land var et internt anliggende, og Kina har derfor avstått fra å stemme over resolusjoner som for eksempel kritiserte menneskerettighetsbrudd i andre stater. Kina var også skeptiske til prinsippet om ansvaret for å beskytte.³⁰³ Kina argumenterte mot ansvaret for å beskytte ved at Kina ønsket å bevare et pluralistisk internasjonalt system der USA ikke dominerte og bestemte hvordan stater skulle være. Derfor hadde det kinesiske standpunktet ofte vært at myndighetene i et land måtte invitere en eventuell internasjonal intervensjon, det burde ikke foretas mot myndighetenes vilje.³⁰⁴

På bakgrunn av dette ville det ikke vært overraskende om Kina la ned veto mot resolusjon 1973 som omhandlet en flyforbudssone i Libya i 2011. Så hvorfor gjorde ikke de kinesiske myndighetene det? At Den arabiske liga ønsket en flyforbudssone spilte en stor rolle for Kina, hevdet Kinas representant under behandlingen av saken i Sikkerhetsrådet. Kinesiske myndigheter understreket også at situasjonen i Libya var ekstremt spesiell og et unntak.³⁰⁵ Hvordan var Libya et unntak? Pak K. Lee and Lai-Ha Chan hevder at Gaddafi var unntak fordi han var et bredt hatet leder.³⁰⁶ Chan foreleser på China Research Centre, UTS, Sydney. Lee foreleser i kinesisk politikk og internasjonale relasjoner på universitetet i Kent. En annen påvirkningsfaktor var ifølge Lee og Chan en begynnende etablering av en norm for at regionale initiativer skulle løse regionale problemer.³⁰⁷ At Den arabiske liga og afrikanske

³⁰¹ S/Pv.6498, 10.

³⁰² Shesterinina, 6-7.

³⁰³ Pak K. Lee and Lai-Ha Chan, "China's and India's Perspectives on Military Intervention: Why Africa but Not Syria?," *Australian Journal of International Affairs* 70, no. 2 (2016): 181.

³⁰⁴ *Ibid.*, 191.

³⁰⁵ Shesterinina, 10-11.

³⁰⁶ Lee and Chan, 191-92.

³⁰⁷ *Ibid.*, 194.

land ønsket en flyforbudssone og støttet resolusjon 1973 påvirket antakelig Kinas avgjørelse. Men hva med kinesiske interesser?

Kina hadde et voksende engasjement med investeringer og arbeidere i Afrika, inkludert i Libya. Anastasia Shesterininaat, med doktorgrad i statsvitenskap fra University of British Columbia, hevder at forholdet mellom Libya og Kina ble anstrengt allerede i 2006 da Taiwans president var blitt invitert til Libya. I tillegg til dette hadde Gaddafi nektet å delta på forumet for kinesisk-afrikansk samarbeid (FOCAC), et offisielt forum mellom kinesiske myndigheter og stater i Afrika. Dette var antakeligvis fordi Gaddafis regime var kritiske til Kinas voksende innflytelse i Afrika. Libyske tjenestemenn anklaget Kina for å invadere Afrika.³⁰⁸ Bakgrunnen for dette var Kinas økte investeringer og interesser i Afrika, og de libyske myndighetene (under Gaddafi) sin motstand mot mektige utenlandske aktører i Afrika. Gaddafi hadde ambisjoner om et samlet Afrika under libysk ledelse. Sterke aktører fra andre verdensdeler, enten det var Kina, Frankrike eller USA ble sett på som en trussel mot dette. Kina og Libya var konkurrenter om makt og innflytelse i Afrika. Kina hadde evakuert sine borgere fra Libya i februar. Shesterininaat hevder videre at den viktigste faktoren for hvordan den kinesiske evakueringen i Libya ble håndtert på var at myndighetene i Libya ikke kunne beskytte de kinesiske borgerne. Kinas egeninteresser og beskyttelse av egne borgere var viktigst.³⁰⁹ I tillegg til det var det altså et anstrengt forhold mellom myndighetene i de to landene og en kamp om makt på det afrikanske kontinentet. Parello-Plesner og Duchâtel regner faktorer som å trygge de kinesiske borgerne, at situasjonen i Libya var spesiell, på grunn av kravene fra Den arabiske liga, Den afrikanske union og Kinas anstrengte forhold til Gaddafi som viktige. I tillegg gjorde de libyske myndighetenes manglende evne til å beskytte kinesiske borgere at Kina var mindre villig til å beskytte regime, hevder de.³¹⁰ Alle disse faktorene pekte imot at Kina skulle bruke diplomatisk kapital på å stemme mot resolusjonen. Men dette var, som den kinesiske representanten pekte på, for et unntak å regne.

Evakueringen løste problemet med de kinesiske borgerne i Libya, men hva skjedde videre med investeringene? Kineserne bevarte nemlig det økonomiske samarbeidet med Libya. Til

³⁰⁸ Shesterinina, 12 - i fotnote 64.

³⁰⁹ Ibid., 13.

³¹⁰ Parello-Plesner and Duchâtel, 115.

tross for en nedgang i 2011, så steg handelen igjen i 2012 og 2012, ifølge en rapport fra Kongressen i USA.³¹¹

Viktige årsaker til at resolusjon 1973 ble vedtatt var initiativet og innsatsen til Storbritannia og Frankrike. Viktige årsaker til Frankrikes innsats var å bevare sin rolle i det internasjonale systemet, med innflytelse i Afrika. Det var antakeligvis viktig for Storbritannia å være en drivende kraft for å bevare sin posisjon og for å styrke fransk-britisk samarbeid og posisjon i verden. Deretter var støtten fra Den arabiske liga avgjørende. Den generelle misnøyen med Gaddafi og resolusjonens uklare mål muliggjorde en bred enighet om resolusjonen.

Forhandlingsprosessen

Pouliot og Adler-Nissen har analysert hvordan makt og innflytelse ble brukt i FN under forhandlingene om resolusjon 1970 og 1973. De hevdet at viktige faktorer i forhandlingsprosessen var at Libanon spilte en sentral rolle, BRICS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) ble plassert på sidelinjen og Frankrikes spilte en stor rolle.³¹² I tillegg peker de på to andre faktorer som var viktige i prosessen: frykten for et folkemord og tidspress.

Pouliot og Adler-Nissen har forsøkt å forklare hva slags taktikk Storbritannia og Frankrike brukte for å overbevise de andre representantene i FN til å vedta resolusjon 1973. De fant at Storbritannia, Frankrike og USA brukte ord som knyttet situasjonen i Libya til folkemord i andre land, som i Rwanda og på Balkan. I debatten i rådet var representanten fra Bosnia-Herzegovina til stedet, og amerikanske diplomater spurte "Do you want another Srebrenica?"³¹³ Diskusjonen var sentrert rundt folkemord, plikten til å beskytte sivile og hadde spørsmål som «Do you want to wake up tomorrow and there is no Benghazi?»³¹⁴ I Rwanda ble omkring 800 000 mennesker drept, i Srebrenica ca 8000. Det ble gjort føringer som ledet FN-representantenes oppmerksomhet på tidligere folkemord slik at det ble gjort antakelser om et mulig, kommende folkemord i Libya som måtte forhindres. Situasjonen i Libya ble sammenlignet med situasjoner der mange titalls tusen sivile hadde blitt drept. Det ble oppnådd enighet blant representantene i FN om betydningen av å beskytte sivile liv.

³¹¹ Ibid., 118. Parelo-Plesner arbeider på den danske ambassaden i Washington. Duchâtel arbeider i European Council of Foreign Relations. Han har doktorgrad i statsvitenskap.

³¹² Adler-Nissen and Pouliot, 909.

³¹³ Ibid., 901 - min oversettelse.

³¹⁴ Ibid.

Opposisjon mot militær intervensjon ble i sin tur fremstilt som om den var uvillig til å redde sivile liv ifølge Pouliot og Adler-Nissen.³¹⁵ Trusselfaktoren Gaddafis regimet representerte var altså viktig for å få gjennomslag for en internasjonal intervensjon i FN. Resolusjonen ble i tillegg vedtatt under tidspress. Det var rapportert at libyske styrker var på vei mot Benghazi for å knuse opprøret, og det var om å gjøre å stoppe styrkene før de ankom byen. Den franske utenriksministeren Juppé introduserte resolusjonen i FN og sa blant annet at «We have very little time left — perhaps only a matter of hours».³¹⁶ Det var klart at flere stater var skeptiske til deler av resolusjonen. I FN var det flere stater som ønsket en alternativ plan, Russlands representant fortalte at russerne hadde lagt fram en slik plan. Tidspresset og den akutte situasjonen gjorde at andre alternativer ikke ble drøftet. «Here, the French made creative use of UN procedures by tabling the British-drafted resolution early: “We put our resolution in blue first, so we work on our draft first. It was the first time this happened, so the Russians didn’t know what to do.”³¹⁷ I tillegg fikk ikke representantene tid til å gruppere seg og lage alternative blokker.³¹⁸ Som en diplomat sa «These negotiations took place in a very short order.... There was no time here. There weren’t any side meetings, or very few.»³¹⁹

Ingen stemte mot i Sikkerhetsrådet. Det var nesten like godt som full enighet. Resolusjonen ga en militær intervensjon i Libya stor legitimitet, og endret den norske regjeringens syn på dette.

4.3 Hvordan ble resolusjon 1973 mottatt i Norge, og hvorfor bestemte regjeringen seg for å delta i denne aksjonen?

16. mars hadde utenriksminister Jonas Gahr Støre vært kritisk til en militær intervensjon i Libya. I debatten på Stortinget 16. mars hadde Støre advart mot å bekjempe regimet i Libya.³²⁰ Hans standpunkt ble omtalt i mediene, og han ble kritisert av

³¹⁵ Ibid., 908.

³¹⁶ "Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions".

³¹⁸ Adler-Nissen and Pouliot, 901-02.

³¹⁹ Ibid., 901.

³²⁰ *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10.*

opposisjonspartiene.³²¹ Opposisjonspolitikerne hadde ønsket en mer aktiv pådriverrolle for en militær intervensjon fra regjeringens side. Ifølge Ståle Wig, som har skrevet en uautorisert biografi om Jonas Gahr Støre, fikk Støre 17. mars en uventet beskjed om at Sikkerhetsrådet skulle stemme over resolusjon 1973. Da resolusjonen ble vedtatt samme dag, ga regjeringen gjennom utenriksminister Gahr Støre sin støtte til resolusjonen og den kommende militære intervensjonen. Gahr Støre ble intervjuet på NRK Dagsrevyen 18. mars. I intervjuet sa Støre blant annet at grunnen til at regjeringen støttet resolusjonen var at det var en lang tradisjon i norsk utenrikspolitikk for å støtte FNs sikkerhetsråd, videre at andre viktige årsaker var at Den arabiske liga var referert til i resolusjonen og skulle være med å koordinere aksjonen.³²² På dagsrevyen la han vekt på at situasjonen etter resolusjonen var «noe helt annet, nemlig en bred FN-resolusjon, med mange tiltak, politiske, sivile og militære, flyforbudssonen er en del av det». Videre «Altså et langt bredere mandat, støttet av FN», og «En FN-resolusjon og arabisk støtte er helt avgjørende». Det var tydelig at FN resolusjonen var avgjørende og at den arabiske støtten ble ilagt stor vekt av regjeringen. Også bredden i tiltakene, at det ikke bare var en militær aksjon men en aksjon også med politiske og sivile virkemidler ble lagt vekt på. Og videre:

«Jeg tror at det vi kan se nå er slutten på Gaddafi, og det er det virkemiddelet det internasjonale samfunnet har, men som noen sier, det å innføre demokrati fra 40 000 fots høyde, det er ikke enkelt, det å beskytte sivile, det er heller ikke enkelt, men blant virkemidlene så er det dette vi har...»³²³

Til tross for at dette innebar at Støre gikk svært raskt fra å advare mot en militær intervensjon til å stille seg helhjertet bak den, så kom ikke denne posisjonen helt ut av det blå. I debatten 16. mars på stortinget så hadde han vært tydelig på at det måtte foreligge et FN-vedtak dersom intervensjon skulle være aktuelt. Norges tradisjon for å støtte FN-vedtak var sterk. Støre refererte også til Den arabiske ligas posisjon, og det at ligaen ble referert til i resolusjonen var positivt. Likevel var Den arabiske ligas posisjon fremdeles at den støttet flyforbud, men ikke intervensjon, en posisjon Støre hadde kritisert dagen før vedtaket.³²⁴ Det var tydelig at resolusjonen ville innebære en intervensjon med militære tiltak som flyforbudssone og angrep på myndighetenes luftstyrker. På dagsrevyen 18. mars viste Ola Bøe-Hansen hvordan bakkebaserte luftvern, radarstasjoner samt kommando og

³²¹ Erlend Skevik, "Opposisjonen Kritisk Til Libya-Nøling Fra Støre," VG (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/opposisjonen-kritisk-til-libya-noeling-fra-stoere/a/10082929/>.

³²² Kristine Hirsi og Anders Brekke, "– Norge Skal Delta I Libya-Aksjon," nrk (2011), https://www.nrk.no/norge/_-norge-skal-delta-i-libya-aksjon-1.7554408.

³²³ "Nrk Dagsrevyen 18.03," (2011).

³²⁴ *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10.*

kontrollområder skulle tilintetgjøres. Reporteren spurte om resolusjonen åpnet for aktivt å fjerne Gaddafi. Svaret var: «Det vil jeg ikke spekulere i, men våpenmakta vil reduseres betraktelig.»³²⁵ Regjeringen støttet resolusjon 1973, men opposisjonspolitikere hadde ønsket støtte til en militær aksjon tidligere. Erna Solberg uttalte at «Jeg skulle ønsket meg at Norge hadde vært blant de landene som hadde jobbet for en flyforbudssone, ikke mot en flyforbudssone i disse ukene opp mot FNs behandling.»³²⁶

Regjeringens advarende holdning til militær aksjon før resolusjon 1973 ble vedtatt tyder på at FN-linjen hadde avgjørende betydning for regjeringens avgjørelse. Dersom regjeringen hadde ment at militær aksjon var en god ide for å innføre demokrati og redde sivile, så kan en argumentere for at regjeringen hadde ivret for denne ideen i internasjonale organer for å få igjennom dette. Det hadde regjeringen ikke gjort. Tvert imot, regjeringen hadde advart mot det. Den manglende støtten til flyforbud og militær aksjon før resolusjonen, samt Støres uttalelser om at militær aksjon ikke nødvendigvis ville gjøre situasjonen bedre for sivile tyder på at regjeringens vurdering var at militær aksjon ikke var en god ide. Men FN resolusjonen endret vurderingen.

Hva med SV?

SV har fra partiet ble stiftet som Sosialistisk Venstreparti i 1975 vært et anti-NATO parti. SV har ønsket å melde Norge ut av NATO, og vært imot «nye NATO» med de nye internasjonale militære intervensjonene etter den kalde krigens slutt. Partiet har programfestet at Norge burde melde seg ut av NATO, men ifølge Nina Græger, doktorgradsstipendiat ved NUPI, har det hatt et pragmatisk forhold til det.³²⁷ Internasjonale militære intervensjoner har vært et stridsspørsmål. Det var uenighet i partiet i 1999 da NATO startet bombing av Serbia, men SV endte opp med å støtte det av humanitære årsaker.³²⁸ Fra 2005-2013 satt SV i en regjering som også var ansvarlig for de norske styrkene i Afghanistan. Det var et vanskelig og konfliktfylt tema for SV i regjering, og da SV la fram forslag til partiprogram i 2008 om at Norge skulle trekkes ut av ISAF styrkene så raskt som mulig.³²⁹ Selv om SV alltid har blitt regnet som skeptisk til militære intervensjoner, og ifølge partiet selv var og er et fredsparti, så

³²⁵ "Nrk Dagsrevyen 18.03."

³²⁶ Ibid.

³²⁷ Nina Græger, "Norsk Nato-Debatt Etter Den Kalde Krigen," *Internasjonal politikk* 63, no. 2-3 (2005): 229.

³²⁸ Ibid.

³²⁹ Anja Tho Gunnersen, "Sv Vil Ut Av Afghanistan " (2008), http://www.tv2.no/a/2323510?referrer=tv2no_menu.

innebar ikke det å ta avstand fra all vold. Det var unntak for voldsbruk som har hjemmel i FN.³³⁰ Dermed var SV åpen for militær intervensjon dersom FNs sikkerhetsråd godkjente det. Det er enighet i SV om at Norge har interesse av et sterkt samarbeid med FN og av at FNs sikkerhetsråd er en handlekraftig aktør med reell makt i verden. SV har vært imot en NATO- og USA- styrt verden, men for en FN- styrt verden. Regjeringens Soria-Moria erklæring baserte seg på sterk støtte til FN og opplutning om NATO.³³¹ Kristin Halvorsen uttalelser på dagsrevyen 21. mars klargjør posisjonen: «Hvis vi vedtar resolusjoner i Sikkerhetsrådet, og ingen er villig til å sørge for at de kan gjennomføres, da har et av SVs veldig viktige mål gått tapt, nemlig at vi ønsker en FN-leda verdensorden.»³³² SVs sterke støtte til FN førte derfor til en opplutning om resolusjonen og den videre militære aksjonen. FN-vedtaket var helt avgjørende for SVs støtte.

Hvordan foregikk prosessen?

Regjeringen ble antakelig, som de fleste andre, overrasket over at resolusjon 1973 ble vedtatt torsdag 17. mars. Støre hevdet at han samme dag som resolusjonen ble vedtatt, snakket med lederen av utenrikskomiteen Ine Marie Søreide Eriksen fra Høyre, og tilbød en orientering, men at det ikke var ønsket før etter helgen av praktiske årsaker. Regjeringen ble bedt om å holde kontakt med de parlamentariske lederne i mellomtiden.³³³

Fredag morgen 18. mars ble Regjeringens sikkerhetspolitiske utvalg innkalt til et ekstraordinært møte i UD, under ledelse av NUPIs direktør Jan Egeland, ifølge Aftenposten. Dette til tross for at utvalget ikke har noen formell rolle.³³⁴

Når ble det besluttet at Norge skulle delta i intervensjonen?

Informasjonsarbeider i Aftenposten Birgitte Frisch sendte e-post til forsvarsministeren og spurte: «Når, og hvor – ble det besluttet at Norge skulle være med i operasjonen?» Svaret var: «Det var i regjeringskonferanse 21. mars, Stortinget ble konsultert via den utvidede utenrikskomiteen 22. mars deretter var det et ekstraordinært statsråd 23. mars».³³⁵ Dette

³³⁰ SV, "Prinsippprogram 2015-2019" news release, 15.03.2015, 2015, <https://www.sv.no/wp-content/uploads/2013/12/5.-Global-rettferdighet.pdf>.

³³¹ Regjeringen, "Regjeringsplattform - Soria Moria," in *Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09* (regjeringen.no2005), 5.

³³² "Nrk Dagsrevyen 21.03," (2011).

³³³ Johansen.

³³⁴ Ibid.

³³⁵ Ibid.

stemmer imidlertid ikke. To dager tidligere, 19. mars hadde Stoltenberg allerede informert verden om de norske bidragene, seks kampfly. Det ble gjort på toppmøte i Paris, som den franske presidenten Nicolas Sarkozy innkalte til. Det var altså bestemt at Norge skulle bidra militært i den internasjonale intervensjonen på den mest offensive måten noensinne i norsk historie. Beslutningen må ha blitt tatt før toppmøte. Wig hevder beslutningen om deltakelse i intervensjonen ble tatt på møte i statsministerboligen 18. mars. Den dagen hadde Stoltenberg kalt inn til møte. Det var ca. 10 personer der, blant annet utenriksministeren, forsvarsministeren, forsvarssjef Harald Sunde og representanten fra etterretningstjenesten. Kristin Halvorsen og Liv Signe Navarsete deltok via telefon.³³⁶ «Det var Jens som kjørte avgjørelsen gjennom» ifølge en anonym kilde i Wigs bok.³³⁷ Støre har bekreftet at avgjørelsen ble tatt før regjeringsskonferansen 21. mars. «Beslutningen ble tatt i nær dialog med alle partilederne fredag og lørdag [18 og 19. mars]». ³³⁸ Også ifølge Kristin Halvorsen ble debatten om deltakelse tatt fredag og lørdag, på mobiltelefon, i dialog mellom Jens Stoltenberg, Jonas Gahr Støre, Kristin Halvorsen og Liv Signe Navarsete.³³⁹ Halvorsen bekrefter at Stoltenberg i disse samtalene var en drivkraft for deltakelsen. «Kristin sier det er helt uansvarlig å behandle en sak på en sånn måte. Men hun har skjönt at statsministeren ikke kommer til å gi seg.»³⁴⁰ Halvorsen var på hytta, og syntes det var rart at Stoltenberg forventet at hun skulle ta en slik avgjørelse over mobiltelefon en lørdag morgen. På møtet advarte Støre mot at krigen ikke ville være til det beste for sivilbefolkningen og at Norges anseelse i den arabiske verden ville kunne svekkes. Han advarte også mot at konsekvensene kunne bli uoversiktlige. Det var klart at Norge måtte bidra, men Støre var kritisk til å bidra militært.³⁴¹ Også i SV fantes motforestillinger. Utviklingsminister Erik Solheim var sterkt imot deltakelse i krigen. Ifølge Lilla Sølhusvik, forfatter av boken «Gjennomslag» om Kristin Halvorsen, pekte Solheim i telefonsamtalene med Halvorsen på at det var langt fra like lett å forlate en krig som å gå inn i en.³⁴² Halvorsen kontaktet SVs nestledere Audun Lysbakken og Bård Vegar Solhjell, samt stortingsgruppen. Alle var for norsk militær deltakelse.³⁴³ Dermed var det regjeringspartiet med størst konflikter innad om deltakelse i krig, fullstendig om bord. Kristin Halvorsen uttalte

³³⁶ Wig, 208-09.

³³⁷ Ibid., 209.

³³⁸ Nilas Johnson, "Støre Til Vg: – Gaddafi Var Hovedproblemet," VG (2014),

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/arbeiderpartiet/stoere-til-vg-gaddafi-var-hovedproblemet/a/23311920/>.

³³⁹ Lilla Sølhusvik, *Kristin Halvorsen : Gjennomslag* (Oslo: Cappelen Damm, 2013), 375.

³⁴⁰ Ibid., 376-77.

³⁴¹ Wig, 209.

³⁴² Sølhusvik, 377.

³⁴³ Ibid., 377-78.

til media at den norske deltakelsen var basert på at det forelå et FN vedtak, samt at Gaddafi «truet med å gå løs på sivilbefolkningen».³⁴⁴

Beslutningen ble tatt uten et eneste formelt møte verken på stortinget eller i regjeringen. Men det var stor enighet. Statsministeren visste også at opposisjonslederne ønsket tiltak mot myndighetene i Libya blant annet på grunn av debatten som hadde vært i Stortinget 16. mars.³⁴⁵

Regjeringen ønsket en rask avgjørelse på hva Norges bidrag skulle være slik at Stoltenberg kunne reise på det nært forestående møte i Paris 19. mars med et tydelig og avklart norsk bidrag. Dette er bakgrunnen for den raske behandlingen. 19. mars ringte utenriksminister Jonas Gahr Støre til partilederne i opposisjonspartiene. Alle var enige om at Norge kunne delta med bombefly i den internasjonale intervensjonen i Libya. Det mest iøynefallende i denne prosessen var kanskje enigheten. De tre partilederne avtalte bidraget på mobiltelefon uten å ta det opp på Stortinget. Lederne for opposisjonspartiene fikk beskjed i etterkant.

Krisemøte i Paris

Etter å ha fått bekreftelse fra regjeringspartiene og partilederne fløy statsministeren om morgningen 19. mars til et toppmøte i Paris. Møtet handlet om hvordan resolusjon 1973 skulle iverksettes og hvilke stater som skulle bidra. Det ble enighet om at en fransk, britisk og amerikansk militær aksjon ville starte 19-20 mars. Kommando og kontroll på operasjonen lå under USA, i operasjonen «Operation Odyssey Dawn».³⁴⁶ Den var det amerikanske Africom (Africa Command) med hovedkvarter i Stuttgart i Tyskland og sjefen for de amerikanske marinestyrkene i Europa som ledet arbeidet. I tillegg var Storbritannia og Frankrike involvert.³⁴⁷

I erklæringa fra Paristoppmøte står det:

Muammar Gaddafi og de som utfører hans ordre skal straks avslutte voldshandlinger mot sivile, trekke seg ut av alle områdene de har inntatt med makt, vende tilbake til sine områder og gi full humanitær tilgang... Vi forsikrer det libyske folk om vår besluttsomhet om å være på deres side for å hjelpe dem i å realisere sine ambisjoner og bygge sin egen fremtid og sine egne

³⁴⁴ Robert Gjerde, "Halvorsen: - Krigsdeltagelse Skal Ikke Avgjøres over Telefon," *Aftenposten*, 19.12.2012 2012.

³⁴⁵ *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10.*

³⁴⁶ Adler-Nissen and Pouliot, 904.

³⁴⁷ "Fullmakt Til Deltakelse Med Norske Militære Bidrag I Operasjoner Til Gjennomføring Av Fns Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)," ed. Forsvarsdepartementet (regjeringen.no2011), 2.

institusjoner innenfor et demokratisk rammeverk... Vi hyller de modige handlingene til det libyske National Transition Council (NTC).³⁴⁸

Allerede samme dag startet bombingene av Libya. Norges "Senior National Representative" (SNR) ved NATO Headquarters Air Command, en amerikansk base i Ramstein, Tyskland, ble natt til søndag 20. mars vekket og bedt om å stille på jobb. En operasjon var i gang, og en rekke spørsmål måtte avklares. "Vi forstod at noe var på gang, men Odyssey Dawn kom veldig overraskende på selve NATO-hovedkvarteret. USA, England og Frankrike holdt innledningsvis kortene veldig tett inntil kroppen".³⁴⁹

De norske F-16 kampflyene ble utplassert fra Norge 21. mars 2011 til basen Souda Bay på Kreta.³⁵⁰ Det gikk svært raskt. Det første møte i regjeringen var 21. mars, og Stortingets utenrikskomite ble innkalt 22. mars. Møtereferater derifra offentliggjøres ikke før etter 30 år. 23. mars kom den kongelige resolusjonen med fullmakt til å delta med militære styrker i en utenlandsk operasjon.³⁵¹ Med andre ord kom den formelle fullmakten til å delta to dager etter at F-16 flyene hadde blitt overført til operasjonsområdet. Masteroppgaven til Kjell Harald Solbakk, ved forsvarshøgskolen, viser at behandlingen av Libya-saken trolig ble holdt på det politiske nivået grunnet tidspress, uten at embetsverket i relevante departement ble brukt i henhold til normale prosedyrer.³⁵² Den første debatten i Stortinget var først fem dager etter at norske fly var i operasjon.

Hva slags bidrag?

Regjeringen valgte at Norge skulle bidra med seks kampfly. Jonas Gahr Støre var samtidig opptatt av å påpeke at militære tiltak alene ikke ville løse situasjonen i Libya. Hvordan ble resolusjonen gjennomført: hvilke virkemidler ble satt i verk og hvilke ble ikke satt i verk, og hvorfor?

I henhold til norske utenrikspolitiske tradisjoner var det ikke overraskende at Norge støttet resolusjon 1973. Men like fullt var det et reelt alternativ ikke å stille styrker. Dette ble i praksis gjort av halvparten av NATO-landene, som ikke bidro med militære styrker til

³⁴⁸ Kristoffer Rønneberg, "Dette Ble De Enige Om I Paris," *Aftenposten* (2011),

<http://www.aftenposten.no/verden/Dette-ble-de-enige-om-i-Paris-189395b.html>. Aftenpostens oversettelse

³⁴⁹ Kjell Harald Solbakk, *Libya-Operasjonen : Hvorfor Valgte Norge F-16 Som Sitt Styrkebidrag*, (Oslo: Forsvarets høgskole, 2013). 26 (fra Fuglår 17.04.2013).

³⁵⁰ "Fullmakt Til Deltakelse Med Norske Militære Bidrag I Operasjoner Til Gjennomføring Av Fns Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)," 2.

³⁵¹ Ibid.

³⁵² . 51.

operasjonen.³⁵³ Norge kunne ha stilt med andre type bidrag. Spørsmålet om hvorfor Norge deltok innebærer også spørsmålet om hvorfor Norge valgte å delta med den typen tiltak som ble valgt.

I Dagsrevyen dagen etter vedtaket av Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 snakket forsvarssjefen om tre alternativer for Norges bidrag til operasjonen. Den første var en humanitær operasjon, den andre en blokkade ute i havområdet, og den siste var etablering av en flyforbudssone over Libya. De ulike alternativene var:

1. Humanitær operasjon.

- Transportfly (Hercules), maritime fartøy, penger til nødhjelp

2. Våpenembargo operasjon.

- Fregatt, kystvaktskip, maritimt overvåkingsfly (Orion), NCAGS-offiserer

3. Flyforbudssone.

- Seks kampfly (F-16).³⁵⁴

Kampfly ble valgt. Tidligere har det sannsynligvis kun blitt sluppet ca. 7 bomber mellom 1945 og 2011, alle i Afghanistan.³⁵⁵ Norge har med andre ord aldri noensinne deltatt i et så skarpt og offensivt oppdrag som i Libya i en militæraksjon tidligere. Selv om Norges støtte til resolusjonen stiller seg i en lang tradisjon og er helt i tråd med norsk utenrikspolitikk så var det på den andre side noe nytt med operasjonen i Libya. Hvorfor bestemte Norge seg for å gå så offensivt inn i operasjonen? I tillegg var det rødgrønn regjering. SV, Ap og Sp satt i regjering. Spesielt SV har vært kritisk til militære operasjoner og deltakelse i krig. Ofte har Norge hatt et fokus på de oppbyggende og humanitære oppgavene under militære intervensjoner. Det var det ikke noen offisiell plan for i Libya, og det var tilsynelatende stor enighet om at kampfly og bombing var et godt bidrag. Hvorfor det? Det er kjent fra Afghanistan at det var politisk drakamp rundt de norske styrkenes bidrag, og norske styrker har blitt holdt tilbake fra de mer farlige områdene med aktive kamphandlinger. Ifølge Tormod Heier, med doktorgrad i statsvitenskap, Anders Kjølberg, tidligere forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt og Carsten Rønnfeldt, førsteamanuensis i internasjonal politikk

³⁵³ Ibid., 27.

³⁵⁴ Ibid., 36.

³⁵⁵ Henriksen. («Det har ikke vært mulig å få verifisert dette tallet fra FOH, Forsvaret sentralt eller Forsvarsdepartementet. Siste detasjementssjef i Libya og skvadronsjef ved 338-skvadronen på Ørland sier at tallet syv sannsynligvis er riktig, men at heller ikke han kan verifisere tallet 100 % (Sandnes 2012b). Sjefen for den norske etterretningstjenesten hevder tallet er «fire skarpe våpen» (Grandhagen 2012). Jeg bruker tallet fra det norske kampflymiljøet. Miljøet er lite og transparent innad i miljøet, og internt er det kjent hvor mange og hvem som har sluppet dem.» Fra referansen.)

på Krigsskolen, må det offensive bidraget i Libya ses i sammenheng med innsatsen i Afghanistan. Norges tilbakeholdne rolle og var grunnen til at Norge stilte i første rekke i Libya hevder de.³⁵⁶

Omstilling av det norske militære

Norge hadde kapasitet til å stille med kampfly. Grunnlaget for det er en omstillingsprosess i forsvaret. Det norske forsvaret hadde vært igjennom en prosess der det var blitt satset på utvikling av nisjekapasiteter som kunne tas i bruk i internasjonale militære operasjoner. Små stater kan ikke bidra på alle områder i militære operasjoner, men ved å satse på å utvikle enkelte kapasiteter som er etterspurt, kan de bidra profesjonelt på enkelte områder, og slik få større uttelling for bidragene. Kampflyene F-16 var blitt satset på for å kunne brukes i nettopp den type situasjoner som oppstod i Libya. Kjell Harald Solbakk, som skrev masteroppgave på Forsvarets høgskole om hvorfor Norge valgte F-16 som bidrag i Libya antyder en sammenheng mellom utvikling av en F-16 og norsk deltakelse i Libya-operasjonen.³⁵⁷

Utviklingen av en F-16 innebar en politisk enighet om at det var i Norges interesse å delta i internasjonale operasjoner med kampfly. Da det ble investert i F-16 så var det med forventning om å bruke dem i aktuelle situasjoner. Det betydde at det allerede var en aksept for og et ønske om å bruke kampfly som verktøy i utenrikspolitikken. Det ville være nettopp i slike situasjoner som i Libya-tilfellet, der det forelå et FN-vedtak og det var stor enighet i «verdenssamfunnet» og blant partiene på Stortinget om en militær operasjon, samt etterspørsel etter kampfly, at F-16 flyene ville kunne brukes. Det at Norge innehadde denne kapasiteten var grunnlaget for at valget om kampfly kunne bli tatt. Samtidig krevde det politiske aktører som var villige til å sette kampflyene ut i aksjon. Gahr Støre var antakeligvis ikke personen som tok ledelsen og initiativet for dette. Det er lite sannsynlig at SV var drivkraften, selv om partiet ble med på avgjørelsen.

Hvorfor bestemte regjeringen seg for å bidra med seks kampfly?

Til tross for at regjeringen støttet FNs resolusjon og intervensjonen, advarte Støre fortsatt mot å tro at militærintervensjonen var en «quick fix».³⁵⁸ Støre ble intervjuet på NRK dagsrevyen samme dag som resolusjonen ble vedtatt. Der hevdet han det var for tidlig å si om Norge

³⁵⁶ Heier, Kjølberg, and Rønnefeldt, 77.

³⁵⁷ Solbakk. 33, sitert Matlary.

³⁵⁸ Brekke. videoutdrag

skulle være med i en militæraksjon, og han dreide retningen over til å prate om mulige humanitære bidrag. Han ble konfrontert med at han hadde blitt kritisert i Stortinget for ikke å ha arbeidet nok mot det libyske regimet, og svarte at regjeringen hadde støttet opp om tiltak mot Gaddafi fra dag en, og blant annet vært i front for å ekskludere Libya fra FNs menneskerettighetsråd, der Norge satt. På spørsmål fra intervjuer om hva Norge skulle bidra med svarte han at Norge allerede hjalp til med humanitære tiltak, og at transportfly og F-16 fly kunne være aktuelt, men «nå tror jeg ikke Norge ligger spissest til for å kunne gjennomføre den type operasjon» om F-16 kampfly.³⁵⁹ Dette tyder på at Støre ikke var blant drivkreftene til at Norge skulle bidra med kampfly, selv etter at resolusjonen var vedtatt. Også Wig hevder at Støre var den mest kritiske også etter at FNs resolusjon 1973 var blitt vedtatt.³⁶⁰ Uttalelsene Støre ga til media støtter opp under det.

Videre i intervjuet sa Støre at det var uklart hvor raskt angrepene ville starte, men at det var med vilje. Han mente at uklarheten sendte et budskap til Gaddafi om at situasjonen var alvorlig. Dette hevdet han at allerede hadde ført til signaler fra myndighetene i Libya om våpenhvile og forhandlinger. For det andre svarte han at de landene som var «nære på» ikke hadde sovet i timen de siste ukene, de hadde planlagt, og han mente derfor at et angrep kunne komme raskt.³⁶¹

Men hva med Norge? Var Norge forberedt? Ifølge Støre hadde Norge vært med og planlagt ulike alternativer i NATO og vært en pådriver for dette. Norge var derfor i rute. I tillegg antydte han at F-16 ikke var så aktuelt til tross for at han samtidig sa at Norge hadde planlagt ulike alternativer med NATO. Var det under planleggingen ikke vurdert som høyt aktuelt at Norge skulle bidra med F-16 fly? Hva gjorde i så fall at dette endret seg?

Dersom Norge hadde vært med og planlagt ulike alternativer, men Støre likevel ikke anså F-16 kampfly som det mest sannsynlige bidraget tyder på at det var en avgjørelse som ble tatt ganske raskt etter FNs resolusjon 1973 ble vedtatt, men likevel før Stoltenberg presenterte det på Libya konferansen i Paris den 19. mars. Janne Haaland Matlary, professor i internasjonal politikk og forfatter av boken «Strategisk suksess?: norsk maktbruk i Libya og Afghanistan», har intervjuet de politiske aktørene. Hun hevdet at F-16 fly ikke var et av forslagene i den første listen med mulige bidrag fra forsvaret, at den besto av forslag som overvåkingsfly,

³⁵⁹ Ibid.

³⁶⁰ Wig, 209.

³⁶¹ Brekke. videoutdrag.

transport (Hercules), osv. Hun intervjuet sentrale aktører i prosessen og hevder at valget av F-16 kom fra politisk hold.³⁶² Valget av F-16 fly hevder hun videre førte til den raske utplasseringen, da det var viktig at kampflyene nådde myndighetene i Libya sine militære styrker mens de fortsatt var i ørkenen, før de nådde byen Benghazi, der operasjonen ville blitt mye vanskeligere. Valget av F-16 fly var altså årsaken til den raske prosessen. Hun peker også på Norges støtte til FN og humanitære intervensjoner under FN som årsak til den norske støtten og bidraget.

Støre hevdet at Frankrike, USA, Storbritannia og de militære planleggerne ønsket kampfly. Dette kom fram på et ekstraordinært møte i UD fredag morgen 18. mars.³⁶³ Ifølge Wig mente Stoltenberg at hvis Norge skulle være med måtte vi være med «på ordentlig».³⁶⁴ Wig hevdet videre at det er naturlig å se for seg at Stoltenberg hadde vurdert jobben som NATOs generalsekretær allerede før Libya-krigen. Det baserte han på en kilde i Aps sentralstyre som bekreftet at Støre og Stoltenberg diskuterte jobben allerede i 2010.³⁶⁵ Seinere ledet USA ann i kampanjen for å få Stoltenberg som generalsekretær i NATO.

4.4 Fredsmeklingen fortsetter

Norge involverte seg på flere måter i Libya. Norge bidro med noe finansiell støtte til nødhjelp gjennom Røde Kors, fredsmekling og kampfly. I redegjørelsen på Stortinget 29. mars uttalte Stoltenberg at Norge hadde «bidratt med 50 mill. kr til å avhjelpe den dramatiske humanitære situasjonen som følge av den store flyktningstrømmen».³⁶⁶

Fredsmeklingen foregikk i det skjulte. Da resolusjon 1973 ble vedtatt var Thune og Hanssen-Bauer under Støres kommando allerede i Libya for å mekle mellom opprørerne og regjeringen. Dialogen fortsatte til tross for at bombene falt over landet. Nordmennene fikk bekreftet av Saif, sønnen til Gaddafi, at myndighetene ønsket våpenhvile og at de også ønsket at nordmennene skulle gå videre med sine meklingsforsøk.³⁶⁷ De norske diplomatene som forhandlet om fred befant seg imidlertid plutselig i en krigssone. De måtte komme seg ut av

³⁶² "Det Er Ingen Grunn Til Kritik Av Stoltenberg-Regjeringen for Beslutningen Om Libya | Janne Haaland Matlary," *Aftenposten*, 05.10.2015 2015. Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 123.

³⁶³ Johansen.

³⁶⁴ Wig, 210.

³⁶⁵ Ibid., 213-14.

³⁶⁶ *Redegjørelse Av Statsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norges Deltakelse I Den Internasjonale Koalisjonsstyrken*, 29.03 2011.

³⁶⁷ , 208.

Libya. Dialogen fortsatte likevel, både en leder for opprørerne og for myndighetene besøkte Oslo i mars og april på Støres kontor. Partene skal ha vært positive til å forhandle frem en løsning og en stund var samtalene preget av optimisme.³⁶⁸ For å forhindre at den militære intervensjonen ødela for det diplomatiske arbeidet måtte det antakelig legges vekt på at målet kun var å beskytte sivile, ikke å fjerne regimet, hevdet Wig. I en epost korrespondanse mellom assisterende utenriksminister for europeiske og eurasiske saker, Philip H. Gordon, USAs daværende viseutenriksminister William J. Burns og direktøren for den politiske planleggingsavdelingen Jacob J. Sullivan, forsikret den norske ambassadøren til USA, Wegger Strømmen om at de norske meklernes beskjed til Saif Al-Islam var at Gaddafi måtte gå. Mailen ble sendt 5. mai.³⁶⁹ Dette ble avslørt i klassekampen i januar 2016.³⁷⁰ Fredsmekling er basert på at begge parter kan få noe ut av meklingen, og dersom det hadde vært tydelig at den militære aksjonen hadde som mål å fjerne regimet ville myndighetene i Libya mistet et insentiv for å delta i meklingen. Det at militærkampanjen støttet opp om opprørerne styrket forhandlingsposisjonen deres betraktelig. Med militær støtte kunne de satse på full seier i stedet for dialog. Det var kjent fra fredsmeklingen i regi av Den afrikanske union at opprørerne krevde at Gaddafi skulle gå, ellers ville de ikke akseptere våpenhvile og fred. Støre uttalte i forbindelse med dette til VG: «Det er vanskelig å konkludere hvorfor det ikke førte frem. Den pågående krigføringen ga nok mange i opposisjonen håp om en militær seier. Hovedproblemet var oberst Gaddafi selv».³⁷¹ Ifølge Wig var det i meklingen til og med enighet om at Gaddafi etter en viss tid skulle gå av, men det strandet på hva hans skjebne skulle bli.³⁷² Det er lite konkret informasjon om fredsmeklingen som er offentlig, men Gaddafi virket ikke interessert i å flykte med halen mellom beina, og opprørerne virket ikke interessert i at Gaddafi skulle ha noen posisjon i landet. Hvordan forholdt meklernes seg til bombingene? Wig har stilt et viktig spørsmål om dette: «AU anklaget NATO for å bombe deres fredsforhandlinger i stykker. Spørsmålet blir i tillegg om også Norge bidro til bombe sitt eget, hemmelige og angivelig mer lovende fredsinitiativ i stykker?»³⁷³ Dersom hensikten med flyforbud var å stanse angrepene samt og legge forholdene til rette for en våpenhvile kunne

³⁶⁸ Ibid., 211.

³⁶⁹ "Norway (Case Number: F-2014-20439)," ed. U.S. Department of State, 9/5-2011 (Freedom of information act2015).

³⁷⁰ Magnus Lysberg, "Krevde Gaddafis Avgang," *Klassekampen* (2016), <http://www.klassekampen.no/article/20160125/ARTICLE/160129928>.

³⁷¹ Johnson.

³⁷² "Støre Med Hemmelige Libya-Forhandlinger," *ibid.*, <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/stoere-med-hemmelige-libya-forhandlinger/a/23311908/>.

³⁷³ Wig Ståle, "De Rette Spørsmålene Om Libya," *Nytt Norsk Tidsskrift*, no. 04 (2015).

våpenmakten fungere som et pressmiddel for fredsmekling og forhandling om en politisk løsning på krisen. I praksis kunne dette blitt utført ved å hindre militære å angripe byer (som Benghazi) samtidig som FN beordret våpenhvile og den militære alliansen slo ned på alle brudd på dette. Deretter kunne mekling blitt tvunget fram. Det var antakelig noe slikt AU hadde sett for seg, og kanskje også Jonas Gahr Støre. Da Støre ble intervjuet på Dagsnytt 18 22. mars var han fremdeles opptatt av at løsningen på situasjonen i Libya ikke var militær, og han var optimistisk med tanke på den politiske dimensjonen:

«Men det har som sitt punkt en denne resolusjonen at det må finnes en politisk løsning. Det har kommet i skyggen av disse innledende militære operasjonene, som var helt nødvendig for å kunne håndheve en flyforbudssone, men jeg tror, og i kontakt med mine kollegaer også, at vi kommer til å få mye mer fokus over på den politiske dimensjonen og det er helt nødvendig.»³⁷⁴

Og videre «Her må AU og Den arabiske liga veldig aktivt inn.»

I stedet støttet bombeflyene opp om opprørernes angrep på byer som var under myndighetenes kontroll. Den internasjonale militære luftstyrken tok side med opprørerne. Det finnes få kilder på hvordan meklingen foregikk, og det er derfor vanskelig å påstå noe bastant om den. Leiv Lunde og Henrik Thune har kritisert det at fredsmekling holdes hemmelig også etter at prosessene er ferdig.³⁷⁵ Det er vanskelig å vurdere virkemidlene i utenrikspolitikken når så mye informasjon holdes hemmelig. De hevder videre at grunnen til Norges rolle i fredsarbeid er «at vi har økonomiske ressurser, at vi normalt har få egeninteresser involvert, og at norske diplomater er kjent for å gjøre det de lover og holde munn.»³⁷⁶ I tillegg gir fredsarbeidet tilgang til amerikansk politisk ledelse. Det hevdes i artikkelen at USA vil at Norge snakker med grupper de selv ikke ønsker å ha kontakt med, og ifølge utenriksminister Espen Barth Eide gir fredsarbeidet utenrikspolitisk kapital.³⁷⁷ Utsagnene gjaldt fredsarbeid generelt sett.

³⁷⁴ "Nrk2 Dagsnytt 18, 22. Mars," (2011), 22.03.2011.

³⁷⁵ "Norge Driver Med Flere Hemmelige Fredsforhandlinger," (2013), <http://www.aftenposten.no/verden/Norge-driver-med-flere-hemmelige-fredsforhandlinger-117117b.html>.

³⁷⁶ Ibid.

³⁷⁷ Ibid.

5 Utviklingen videre

Samme kveld som resolusjon 1973 ble vedtatt, 17. mars, startet Frankrike bombing av libysk luftvern.³⁷⁸ Frankrike var blitt utålmodige i vente på en resolusjon, de samarbeidet nærere med Det Nasjonale Overgangsrådet (NTC) i Libya enn mange andre og hadde lovet støtte. De var klare til å sette i gang umiddelbart. Den militære aksjonen ble iverksatt etter uker med forespørslers fra opprørerne. På dette tidspunktet hadde myndighetene tatt tilbake flere byer fra opprørerne. Libyas utenriksminister Moussa Koussa opplyste fredag 18. mars at våpenhvile ville bli iverksatt umiddelbart.³⁷⁹ Men opprørslederen Khalifa Hefthir hevdet at angrepene fortsatte og at Gaddafi bløffet. I Norge kunne Vårt Land rapportere at våpenhvilen ble mottatt med fortvilelse blant opprørerne, da det ville gjøre det vanskeligere å legitimere en militær aksjon.³⁸⁰ Flere norske aviser rapporterte at kampene fortsatte og at myndighetenes styrker fortsatt kjempet i Misrata.³⁸¹ Vestlige ledere sa at kampene fortsatte og at en ikke kunne stole på libyske myndigheter.³⁸²

USAs FN-ambassadør Susan Rice hevdet at Libya allerede hadde brutt våpenhvilen da myndighetenes militære styrker beveget seg mot Benghazi. Libyas utenriksminister derimot hevdet at styrkene ikke ville innta byen, at de ville overholde våpenhvilen og ba om at internasjonale observatører skulle komme inn i landet og sjekke.³⁸³ Også USAs utenriksminister Hillary Clinton stilte spørsmåltegn ved om våpenhvilen faktisk ble overholdt. Libyas myndigheters svar på det var å invitere FNs generalsekretær til å opprette et team for å undersøke forholdene i Libya.³⁸⁴

19. mars ble den amerikansk-ledede operasjon Odyssey Dawn iverksatt. Andre lands bidrag hadde andre navn, Canada hadde Operation Mobile, Frankrike Opération Harmatta og

³⁷⁸ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 115.

³⁷⁹ "Gaddafi Erklærer Våpenhvile," *Dagens Næringsliv* (2011), <http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2011/03/18/gaddafi-erklarer-vapenhvile>.

³⁸⁰ "Gaddafi Lover Våpenhvile, Men Blir Ikke Trodd," *Vårt Land* (2011), <http://www.vl.no/gaddafi-lover-vapenhvile-men-blir-ikke-trodd-1.37867>.

³⁸¹ "- Gaddafi Fortsetter Angrepene," *Bergens Tidende* (2011), <http://www.bt.no/nyheter/utenriks/--Gaddafi-fortsetter-angrepene-225446b.html>.

³⁸² "Gaddafi Lover Våpenhvile, Men Blir Ikke Trodd".

³⁸³ Vilde Helljesen Grete Ingebjørg Berge, Su Thet Mon, Øyvind Grosvold, Amund Aune Nilsen and "USA: - Gaddafi Har Brutt Sikkerhetsrådets Resolusjon Allerede," *NRK* (2011), https://www.nrk.no/urix/fredag_-folg-situasjonen-i-libya-1.7554867.

³⁸⁴ Jostein Matre and Erlend Skevik Morten Hopperstad, Rune Thomas Ege "Norge Sender Trolig Kamp- Og Overvåkningsfly," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/norge-sender-trolig-kamp-og-overvaakningsfly/a/10083196/>. Jostein Matre, "Libyas Regjering: - Send Observatører Hit," *ibid.*, <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/libyas-regjering-send-observatoerer-hit/a/10083226/>.

Storbritannia hadde Operation Ellamy. Disse skulle opprettholde flyforbudssonen og stå for den militære aksjonen som FN resolusjon 1973 hadde etterspurt. Norske styrker deltok under Odyssey Dawn. Talsmann for forsvaret i Libya, Milad, erklærte ny våpenhvile 20. mars.³⁸⁵ Samtidig oppfordret Gaddafi det libyske folket til å kjempe mot koalisjonsstyrkene.³⁸⁶ Uttalelser fra Obama, Clinton og Sarkozy om at Gaddafi måtte gå, og at han hadde mistet all legitimitet førte til spekulasjoner om hvorvidt regimeskifte var det egentlig målet til den militære aksjonen. Allerede 21. mars ble det rapportert om bombing av Gaddafis residens.³⁸⁷ Den arabiske liga fordømte angrepene, sammen med Kina og Russland.³⁸⁸ Angrepene førte til økt spekulasjon og uro om hvorvidt styrkene anså Gaddafi selv og de politiske myndighetene i landet som legitime mål, og også om hvorvidt intervensjonens egentlige mål var å ta livet av Gaddafi, og erstatte regimet hans. Svaret forsvarsminister i Storbritannia Liam Fox ga, da han ble spurt om Storbritannia forsøkte å ta livet av Gaddafi forvirret ytterligere:

“Well, that would potentially be a possibility but you mention immediately one of the problems we would have, which is that you would have to take into account any civilian casualties that might result from that.”

“And at all times we are very careful to avoid that for its humanitarian reasons, but also for the propaganda reasons that it would provide for the regime itself.”³⁸⁹

Heller ikke utenriksminister i Storbritannia William Hague oppklarte om Gaddafi var et legitimt mål eller ikke:

“The targeting that we do in these kind of strikes will always be in accordance with the UN resolution, with an emphasis on protecting civilians. I'm not going to get into details of who or what might be targeted ... all the things that are allowed depends on how people behave.”³⁹⁰

Robert Gates, forsvarsminister i USA uttalte som respons til dette:

“I think that it's important that we operate within the mandate of the UN security council resolution. This is a very diverse coalition and the one thing that there is common agreement on are the terms set forth in the security council resolution. If we start adding additional

³⁸⁵ Sjur Øverås Knudsen, "Libyas Forsvar Innfører Våpenhvile," *nrk* (2011), <https://www.nrk.no/urix/libyas-forsvar-innforer-vapenhvile-1.7557543>.

³⁸⁶ Vilde Helljesen, "Gaddafi: Forberedt På En Lang Krig," *NRK*, 20.03.2011 2011.

³⁸⁷ Tim Shipman and Michael Seamark, "Gaddafi's Compound Reduced to Rubble by Raf Blitz as Defence Secretary Admits Tyrant Is a 'Legitimate Target'," *Daily Mail Online* (2011), <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1368250/Libya-We-kill-Gaddafi-says-Defence-Secretary-Liam-Fox-RAF-blitz-Libya.html>.

³⁸⁸ "Gaddafi's Compound Reduced to Rubble by Night-Time Blitz as Coalition Reveals Libyan Tyrant Is a 'Legitimate Target'," *Daily Mail Online* (2011), <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1368279/Libya-Coalition-reveals-Gaddafi-legitimate-target-Tripoli-lair-bombed.html>.

³⁸⁹ Simon Tisdall, "Is Gaddafi Himself a Target?," *The Guardian* (2011), <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/21/gaddafi-target-analysis>.

³⁹⁰ *Ibid.*

objectives, then I think we create a problem in that respect. I also think that it is unwise to set as specific goals, things that you may or may not be able to achieve."³⁹¹

Det var likevel tydelig at ikke alle landene i koalisjonen var komfortable med at regimeendring eller det å «ta ut» Gaddafi var ok. Det ble lagt vekt på at dette spørsmålet ville kunne føre til uenighet i koalisjonen, som var satt sammen av stater med ulikt syn på dette. Obama uttalte at Gaddafi ikke var et mål.³⁹² Lørdag 19. mars ba Libya om et krisemøte i FN, men dette ble avvist mandag 21. mars av FN.³⁹³ Det ble rapportert at kampene fortsatte, og vestlige ledere hadde lite tillitt til Gaddafis våpenhvile. Den militære aksjonen fortsatte.

5.1 En gummiresolusjon?

Kort tid etter at bombene ble sluppet, begynte kritikken av den militære aksjonen. 20. mars rapporterte Washington Post at generalsekretæren i Den arabiske liga Amr Moussa, hadde uttalt at aksjonen ikke ble iverksatt slik ligaen hadde trodd, at bombekampanjen gikk utover flyforbudet de hadde sett for seg og at han ville innkalle til et nytt møte.³⁹⁴ Vestlige land hadde gjort det klart at de ikke ville intervenere i Libya uten godkjenning fra regionale aktører som Den arabiske liga og AU. Da AU ikke var enige i en militær intervensjon, ble AUs rolle og motstand i stor grad oversett.³⁹⁵ AU avviste en militær intervensjon, samtidig som de fordømte overgrep på sivile og oppfordret til våpenhvile og forhandling. Dette ble enten tatt til inntekt for en intervensjon, slik som i debattene i FN, eller utelatt og oversett, som i Obamas tale 18. mars.³⁹⁶ AU var klare på at organisasjonen motsatte seg enhver utenlandsk militær intervensjon i Libya.³⁹⁷ Sør-Afrikas president uttalte i Cape Town 21. mars: «As South Africa, we say no to the killing of civilians, no to the regime change doctrine

³⁹¹ Ibid.

³⁹² Paul Harris, "Barack Obama Defends Us Military Intervention in Libya" *ibid.*, <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/29/barack-obama-us-speech-libya>.

³⁹³ Edith M. Lederer, "Un Rejects Emergency Meeting Sought by Libya," *The Washington Post* (2011), <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/03/21/AR2011032101870.html>. Sissel Kruse Larsen og Tanja Wibe Lund, "- USA Har Sluppet 40 Bomber," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/usa-har-sluppet-40-bomber/a/10091084/>.

³⁹⁴ Edward Cody, "Arab League Condemns Broad Bombing Campaign in Libya," *Washington Post* (2011), https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-condemns-broad-bombing-campaign-in-libya/2011/03/20/AB1pSg1_story.html.

³⁹⁵ "Au's Opposition to Military Intervention in Libya Ignored by Unsc, Obama," *Sudan Tribune* (2011), <http://www.sudantribune.com/spip.php?article38332>.

³⁹⁶ National Defense University and D.C. Washington, "Remarks by the President on the Situation in Libya," (The White House: Office of the Press Secretary, 2011).

³⁹⁷ Martin Jacob Kristoffersen, "Halve Verden Kritiserer Libya-Angrep," *Dagbladet* (2011), <http://www.dagbladet.no/2011/03/20/nyheter/libya/utenriks/politikk/kadhafi/15881362/>.

and no to the foreign occupation of Libya or any other sovereign state.”³⁹⁸ Sør-Afrikas kritikk ble ikke anerkjent i media. Ifølge Alexander Beresford, professor i afrikansk politikk, ble landet anklaget for en mild behandling av diktatorer som står bak menneskerettighetsbrudd og for å ha en inkonsistent utenrikspolitikk.³⁹⁹ Beresford hevdet derimot at kritikken var feilaktig, og at Sør-Afrika ønsket en fredsmekling basert på samtaler med alle parter i Libya. Det hadde fungert i Sør-Afrika under overgangen fra apartheid til demokrati. Også andre afrikanske ledere kritiserte aksjonen, som Uganda's Yoweri Museveni og Zimbabwe's Robert Mugabe.⁴⁰⁰ Både Sør-Afrikas president Jacob Zuma og den ugandiske presidenten Yoweri Museveni satt i AUs Libya-kommisjon. Men det var ikke bare Den arabiske liga og afrikanske land som kritiserte aksjonen, det var også Kina og Russland, samt flere land i Sør-Amerika som Venezuela, Cuba, Bolivia, Nicaragua og Ecuador. Også Hizbollah slang seg på kritikken.⁴⁰¹ Da Dagbladet 20. mars rapporterte at «halve verden» var imot Libya-angrep var det ikke langt fra sannheten.⁴⁰²

Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika, som alle satt i FNs sikkerhetsråd og som hadde stemt avholdent på resolusjon 1973, med unntak av Sør-Afrika som stemte for, hevdet gjentatte ganger gjennom flere måneder at de militære operasjonene hadde gått over streken for mandatet for beskyttelse av sivile som var vedtatt av Sikkerhetsrådet.⁴⁰³ Den russiske ambassadøren kritiserte resolusjon 1973 ved å kalle den en «gummiresolusjon» fordi den åpnet for det meste og slik sett kunne den dekke hva som helst. Russerne sa også at å ta side i en intern konflikt var utenfor mandatet og nøytraliteten til FN. De tok også opp at resolusjonen kalte på umiddelbar stans i krigshandlinger og krevde dialog, noe de mente ikke ble fulgt opp. Men ifølge Pouliot og Adler-Nissen endret ikke disse innspillene hvordan resolusjonen ble iverksatt. BRICS-landenes argumenter og kritikk ble ikke anerkjent og fikk ingen påvirkning på aksjonen.⁴⁰⁴

Kritikken endret altså ikke de militære aksjonene, og resolusjonen var allerede vedtatt. Kritikken som kom fra organisasjoner og stater som allerede hadde stemt for resolusjonen hadde også

³⁹⁸ Francis Hweshwe, "Zuma Reaffirms Govt's Commitment to Human Rights," *South African Government News Agency* (2011), <http://www.sanews.gov.za/south-africa/zuma-reaffirms-govts-commitment-human-rights>.

³⁹⁹ Beresford, 289.

⁴⁰⁰ Andrew Meldrum, "African Leaders Criticize Bombing of Libya " *Public Radio International (PRI)* (2011), <https://www.pri.org/stories/2011-03-22/african-leaders-criticize-bombing-libya>.

⁴⁰¹ Kristoffersen.

⁴⁰² Ibid.

⁴⁰³ Adler-Nissen and Pouliot, 907.

⁴⁰⁴ Ibid., 907-08.

sine begrensninger. Dersom en stat først har stemt ja eller avholdent til en intervensjon, og deretter er kritisk i mediene i etterkant er det uklart om staten spiller på to hester, eller faktisk er misfornøyd. For å finne ut om den faktisk er misfornøyd kan vi se etter flere måter dette kommer til uttrykk på. Russlands forsøk på å påvirke i FN tyder på en uenighet. Også Sør-Afrikas deltakelse i fredsforhandlingene tyder på at kritikken deres, ikke nødvendigvis mot en militær intervensjon i seg selv, men mot måten den ble gjennomført på, var reell. Man kan trygt si at flere stater reagerte negativt på tolkningen av mandatet i resolusjon 1973 og gjennomføringen av aksjonen.

5.2 Reaksjoner i Norge

Klassekampen rapporterte 22. mars at leder for SVs internasjonale utvalg Ivar Johansen og ungdomsorganisasjonen SU var sterkt misfornøyd med regjeringens kampflybidrag. Likevel viste Klassekampens undersøkelse stor enighet blant SVs fylkesledere. Samtlige ga støtte til partiledelsen og vedtaket om å bidra med norske kampfly i Libya. Flere av fylkeslederne var derimot bekymret for at Den arabiske liga hadde kritisert bombekampanjene.⁴⁰⁵ SV hadde stilt seg bak kampanjen, selv om enkelte stilte kritiske spørsmål og var skeptiske. Ellers var de politiske partiene på Stortinget enige i avgjørelsen. Det var relativt lite debatt og diskusjon om den endrede internasjonale situasjonen.

Kommando og politisk ledelse

Det var derimot mye debatt om hvem som skulle ha kommandoen og ledelsen over aksjonen. Fra starten var kommandoen på operasjonen underlagt amerikansk ledelse, deres «Nord-Afrika kommando». Men USA ønsket ikke den rollen. NATO var organisasjonen med mest erfaring og kompetanse til å lede denne type aksjoner. Samtidig var det ikke klart om kommandoen skulle overføres til NATO. Det ble sett på som et problem med nok et vestlig NATO-ledet angrep på et land i den arabiske/afrikanske verden. Det ble ansett som ønskelig å involvere flere land i strukturen, spesielt arabiske. Ifølge daværende NUPI sjef Jan Egeland strevde vestlige styrker med å få til et samarbeid med de arabiske landene.⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ Mímir Kristjánsson og Lars Unar Størdal Vegstein, "Sv Samler Seg Om Bombing," *Klassekampen* (2011), <http://www.klassekampen.no/58649/article/item/null/sv-samler-seg-om-bombing>.

⁴⁰⁶ "Full Forvirring Om Kommandoen I Libya-Aksjon," *Aftenposten* (2011), <http://www.aftenposten.no/norge/Full-forvirring-om-kommandoen-i-Libya-aksjon-189338b.html>.

Det var ekstraordinært statsråd om morgenen 23. mars. Da ble det vedtatt en kongelig resolusjon om at Norge skulle delta militært i Libya og at styrkene ville være underlagt operasjon Odyssey Dawn, og eventuelt NATO på et senere tidspunkt. Resolusjonen fokuserte også på at Norge arbeidet for at koalisjonen skulle være bred, og også inkludere arabiske stater.⁴⁰⁷ Deretter kom det ut i media at SV stilte spørsmål til NATOs rolle. Dagbladet skrev at Halvorsen hadde sagt at hun ikke ville akseptere en NATO-ledet kommando restriksjoner.⁴⁰⁸ Senere samme dag var det muntlig spørretime i Stortinget, hvor denne uenigheten ble diskutert.

Siv Jensen (FrP) spurte hvorfor en leder av et regjeringsparti (Kristin Halvorsen) gikk til media og var kritisk til NATOs rolle i aksjonen når hele opposisjonen hadde stilt seg bak regjeringen. Stoltenberg svarte at regjeringen hadde hatt ekstraordinært statsråd tidligere den dagen og at de da hadde besluttet å overføre styrkene til amerikansk kommando. Jensen spurte igjen om dette betydde at det var full enighet i regjeringen og at uttalelsene til SV kun var «dobbelkommunikasjon». Med andre ord at SV egentlig var enige i NATOs rolle men at de samtidig ville fremstille det ovenfor folk som om de ikke var det. Stoltenberg bekreftet enigheten: «Det er full enighet i regjeringen».⁴⁰⁹ Også Dagfinn Høybråten fra KrF trakk fram at Stortinget hadde vært unisont enige dagen før og at de derfor var blitt provosert da de så at SV i mediene startet en debatt om hvorvidt NATO kunne spille en rolle i kommandostrukturen.⁴¹⁰ SV uttalte seg ikke. Denne debatten ble raskt avsluttet i og med at Stoltenberg informerte om at regjeringen stod samlet bak avgjørelsen og at de ville komme med en redegjørelse om Libya i Stortinget om kort tid. Spørretimen gikk derfor over til å handle om andre temaer. Debatten var preget av at alle partiene var enige i aksjonen, og det var derfor ikke mye å ta opp. Den eneste uenigheten var at SV visstnok hadde uttalt seg skeptisk til NATOs ledelse i aksjonen. SV hevdet at det ikke dreide seg om uenighet om NATOs kommando. Det dreide seg om hvorvidt NATO skulle være politisk ledende i aksjonen. «Den militære kommandoen kan USA eller NATO ta. Den politiske ledelsen må sammensettes bredt, og også Norge må være med. Det er ingen uenighet i regjeringen om

⁴⁰⁷ "Norge Med I Operasjoner I Libya," news release, 23.03.2011, 2011, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-med-i-operasjoner-i-libya/id636399/>. "Fullmakt Til Deltakelse Med Norske Militære Bidrag I Operasjoner Til Gjennomføring Av Fns Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)."

⁴⁰⁸ Jonas Sverrisson Rasch, "Politisk Strid Om Svs Utspill Om Nato I Libya," *Dagbladet* (2011), <http://www.dagbladet.no/nyheter/politisk-strid-om-svs-utspill-om-nato-i-libya/63914048>.

⁴⁰⁹ "Muntlig Spørretime 23. Mars," ed. Stortinget (Stortinget.no2011), 3053.

⁴¹⁰ *Ibid.*, 3054.

dette», uttalte Kristin Halvorsen til media.⁴¹¹ Ønsket om en bred ledelse av aksjonen var det ikke bare SV som hadde. 19. mars hadde Støre uttalt: «NATO er assosiert med å være Vestens organisasjon, og at de alene skulle hatt ansvaret her ville sende gale signaler...»⁴¹²

Kontroll over aksjonen – USA og Frankrike strides

Også internasjonalt ble det stilt spørsmål til hvem som skulle lede den militære aksjonen. Frankrike og USA var dypt uenige om dette. USA mente NAC (North Atlantic Council, det nordatlantiske råd, beslutningsorgan i NATO) skulle være den øverste politiske ledelsen av operasjonen. Frankrike gikk imot det med begrunnelsen at NATO kun var en militær organisasjon, og derfor ikke burde ha den politiske ledelsen. Den politiske ledelsen burde være bredere, mente Frankrike. Frankrike startet i mars opp «Libya contact group» bestående av NATO-land, generalsekretæren i FN og delegater fra Den arabiske liga. Franske diplomater hevdet kontaktgruppen var mer legitim fordi den hadde regional støtte. Men ifølge Pouliot og Adler-Nissen pekte flere på at det virkelige problemet var at i NATO ville Frankrike måtte akseptere amerikansk ledelse.⁴¹³ For å hindre NATO i å ta full kontroll presset franske diplomater på for en prosess i EU. Frankrike ønsket ideelt sett en koalisjon ledet av Storbritannia og Frankrike med sterkt EU engasjement. Dette ble sett på som helt urealistisk av andre diplomater i EU og NATO.⁴¹⁴ Frankrike fikk EU til å akseptere et Libya-oppdrag, men de andre statene hadde ikke tillit til at EU kunne lede en slik prosess. 22. mars krevde Italia at NATO tok over operasjonen, med trussel om ikke lenger å ha sine baser disponible for aksjonen. Også Nederland krevde at NATO skulle ha kontroll. 22. mars la Tyrkia ned veto mot at NATO skulle ta over. Tyrkia uttalte bekymring for tyrkere i Libya, kommersielle interesser og også Tyrkias rolle som en regional leder og et muslimsk land. 24. mars ga Tyrkia etter for amerikansk press og støttet flyforbudet.⁴¹⁵

Til og med da den fulle planen lå på bordet, fortsatte Frankrike å gå imot NACs lederskap. Det var intense debatter, og ifølge en diplomat var det kritisk: «if the debate had gone wrong, it could have been the end of the alliance» fordi dette spørsmålet var så sentralt for NATO.⁴¹⁶ Til slutt ble det enighet om en diplomatisk løsning skissert av amerikanske og franske NATO-

⁴¹¹ "– Kontroll over Norsk Maktbruk," *Siste* (2011), <https://www.siste.no/innenriks/kontroll-over-norsk-maktbruk/s/1-111-5538648>.

⁴¹² "Nrk Dagsrevyen 19.03," (2011).

⁴¹³ Adler-Nissen and Pouliot, 905.

⁴¹⁴ *Ibid.*

⁴¹⁵ *Ibid.*, 906.

⁴¹⁶ *Ibid.*

representanter 25. mars. Dokumentet erklærte at NAC var politisk ansvarlig for operasjonene, mens Frankrike fikk garantier for at den libyske kontaktgruppen skulle være ansvarlig for politiske strategier. Dermed kunne Frankrike fortsette å hevde diplomatisk lederskap til tross for NATOs engasjement og ledelse.⁴¹⁷

28. mars ble det rapportert at Qatar anerkjente NTC (National Transitional Council) som Libyas legitime myndigheter.⁴¹⁸ Qatar var, sammen med De forente arabiske emirater, et av de arabiske landene som raskt tilsluttet til den internasjonale koalisjonen, og bidro med kampfly. På dette tidspunktet anerkjente altså to av de ledende statene i den militære aksjonen NTC som Libyas lovlige regjering, Frankrike og Qatar.

Redegjørelse i Stortinget

29. mars holdt statsminister Jens Stoltenberg redegjørelse om Libya i Stortinget. Bombing av kontroversielle mål var blitt offentliggjort, og det var tydelig at det ikke var enighet blant statene i koalisjonen om hvorvidt den militære aksjonen burde føre til regimeendring. Kritikken haglet fra AU, Den arabiske liga, Russland og flere. Hva sa politikerne på Stortinget om iverksettingen av den militære aksjonen mot Libya?

Politikerne som uttalte seg etter redegjørelsen var stort sett enige i begrunnelsene for krigen. Viktige årsaker som ble trukket fram for den militære aksjonen var FN-vedtaket, beskyttelse av sivile, at en FN-ledet verden var i Norges interesse, samt at vedtaket ble ytterligere legitimert gjennom Den arabiske liga forespørsel og afrikanske land, som også hadde stemt for resolusjonen. Flere representanter trakk fram at FN-resolusjonen var historisk. Det var utvilsomt stor enighet i Stortinget om deltakelsen. Som Stoltenberg uttalte: «Jeg tror det er lenge siden vi har hatt en så klar, så uforbeholden, så samstemt og tydelig enighet i Stortinget om full oppslutning om alle deler, om innretningen av de militære operasjonene og Norges bidrag.»⁴¹⁹ Ikke overraskende var regjeringen samlet rundt de viktige årsakene til deltakelsen. En FN-styrt verden der Norge måtte støtte opp ved å følge opp FN-vedtak, støtte fra den arabiske regionen samt afrikanske land og beskyttelse av sivile var viktige årsaker. Både Stoltenberg og representantene fra Sp og SV trakk fram disse årsakene.

⁴¹⁷ Ibid.

⁴¹⁸ "Qatar Anerkjenner Libysk Opprørsråd," e24 (2011), <http://e24.no/utenriks/qatar-ankjenner-libysk-opproersraad/20039648>.

⁴¹⁹ *Redegjørelse Av Statsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norges Deltakelse I Den Internasjonale Koalisjonsstyrken*, 3140.

Men hva sa regjeringen om kritikken fra Den arabiske liga og AU? Stoltenberg hevdet koalisjonen hadde blitt bredere: «Koalisjonen av stater som støtter gjennomføringen, har vokst seg bredere og inkluderer nå en rekke land fra regionen. Koalisjonen er altså bred.»⁴²⁰ Og videre: «Den koalisjonen som har tatt ansvar for å gjennomføre Sikkerhetsrådets resolusjon 1973, er langt bredere [enn i Irak] og har i dag god støtte i regionen. Vi merker oss at operasjonene blir hilst velkommen blant folk i den arabiske verden.»⁴²¹ Dette stemte delvis. Qatar hadde sluttet seg til operasjonen, og flere arabiske land var positive. Men den økte kritikken tok ikke Stoltenberg opp. Den eneste som trakk fram endringen i den internasjonale støtten var FrPs Karin Woldseth. Hun var bekymret for vinglingen til Den arabiske liga og hadde merket seg at de hadde gått imot måten operasjonene var blitt utført. Hun uttalte at det var viktig at det ikke ble en krig der Vesten stod mot resten.⁴²²

Videre kritiserte opposisjonen enkelte i regjeringen for å ha uttalt seg mot aksjonen. Erna Solberg uttalte:

Jeg må få lov til å spørre statsministeren om det er helt kurant for en regjering, etter en kgl. resolusjon om deltakelse, å ha en statssekretær i Utenriksdepartementet som på Dagsrevyen den ene kvelden sier at det er uklart hvilket oppdrag det er, man er skeptisk til norsk deltakelse, og som neste kveld sier: Det som skjer nå, ser for meg ut til å være en vestlig militær aksjon, som går veldig langt i tolkningen av det som er et mandat fra FN. Er det slik at regjeringen har privatisert beslutningene og ageringene i utenrikspolitikken, eller er det slik at statssekretærer og statsråder, som Erik Solheim, faktisk representerer en praksis som er riktig? Det synes jeg er feil, for et enstemmig storting har ment noe annet.⁴²³

Spørsmålet om aksjonen gikk utenfor mandatet ble diskutert. Ap og SV la vekt på nødvendigheten av å verne om mandatet fra FN og ikke la det bli en operasjon for å skifte ut ledelsen i Libya. Stoltenberg klargjorde regjeringen vurdering: «Det er ikke et vedtak i FNs sikkerhetsråd om å skifte ut Gaddafi eller å avsette ham som Libyas leder».⁴²⁴ SVs representant Bård Vegard Solhjell: «Så må vi slå ring om mandatet. Det betyr først at det er å beskytte sivile som er hovudmandatet, men òg at formuleringa om ei politisk løysing må brukast med klokskap.»⁴²⁵ Det ble ikke gravd noe dypere i dette. Solbergs kritikk gikk på at enkelte i regjeringen uttalte seg kritisk i offentligheten etter at et samlet Stortinget hadde sluttet seg til og støttet aksjonen. Ap og SV sa seg enige i at det var viktig ikke å gå utenfor mandatet til resolusjon 1973. Men hva betydde det? Hva tydet på at aksjonen ikke holdt seg

⁴²⁰ Ibid., 3134.

⁴²¹ Ibid., 3134-35.

⁴²² Ibid., 3136.

⁴²³ Ibid., 3137.

⁴²⁴ Ibid., 3140.

⁴²⁵ Ibid., 3137-38.

innenfor mandatet? Og hva med de andre virkemidlene som Støre hadde etterlyst? Den internasjonale situasjonen med forsvarsministre og utenriksministre som ikke avviste at Gaddafi var et mål, samt bombeaksjonene mot steder Gaddafi kunne ha vært, gjorde det aktuelt for Ap og SV å understreke at det var viktig å ikke gå utenfor mandatet. Men hva mente de om aksjonen? Mente de at aksjonen hadde holdt seg innenfor mandatet? Hvordan skulle regjeringen sørge for at den norske deltakelsen ikke gikk utenfor? Det er vanskelig å tolke ut ifra utsagnene, men i og med at regjeringen selv ikke hadde noe kritikk mot aksjonen og mandatet så tydet det på at de mente at utførelsen var innenfor mandatet.

SVs landsmøte hadde vedtatt å fortsette å støtte Norges deltakelse i krigen på landsmøte bare få dager i forveien, 27. mars. Der støttet 2/3 av representantene den norske deltakelsen.⁴²⁶ Det ble offentliggjort en støtteuttalelse om at det var avgjørende at mandatet var å beskytte sivile og at det forelå klar støtte fra regionale aktører som Den arabiske liga. Uttalelsen advarte imidlertid mot regimeendring.⁴²⁷ Bård Vegard Solhjell, som da var parlamentarisk leder for SVs gruppe og andre nestleder i utenriks- og forsvarskomiteen, hadde SV bak seg da han la fram grunnene til at SV var for deltakelse under redegjørelsen på Stortinget. Han oppga tre årsaker: Den første var at det var en akutt situasjonen (beskyttelse av sivile), den andre var at opprørerne ba om det, i tillegg til at Den arabiske liga og Sikkerhetsrådet ønsket det, den tredje årsaken var at FN og verdenssamfunnet måtte støtte demokratikrefter i hele verden. «Det er ikkje sånn at Vesten på grunn av olje eller andre interesser har velta diktatur og gått inn militært. Sanninga er at vi har late diktatorar og regime bestå i Midtausten fordi stabilitet har vore viktigare enn demokrati.»⁴²⁸

SV har sitt utspring i Sosialistisk Folkeparti, som ble stiftet av utbrytere av Arbeiderpartiet, fordi de var misfornøyde med NATO-medlemskapet og utenrikspolitikken. Analyser om imperialisme, at vestlige stater intervensjoner i andre land for mer innflytelse, makt, ressurser og lignende, og at Norge henger seg på interessene til USA, har blitt frontet av SV-politikere. Likevel, den delen av SV som hadde tro på at vestlige stater hadde gode intensjoner når de intervensjoner i andre land, som mente at Vesten måtte spre demokrati og menneskerettigheter til resten av verden, blant annet gjennom å støtte FN, var størst. Det ble tydelig på landsmøte i 2011. Det var deler av SV, med Ingrid Fiskaa i spissen, som var skeptiske til de vestlige

⁴²⁶ Sølhusvik, 379.

⁴²⁷ SV Landsmøte, "Libya," (sv.no2011).

⁴²⁸ *Redegjørelse Av Statsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norges Deltakelse I Den Internasjonale Koalisjonsstyrken*, 3138.

statenes intensjoner, men de var i mindretall. Ni personer meldte seg ut av SV i protest mot krigen.⁴²⁹

Samme dag som redegjørelsen i Stortinget 29. mars var utenriksminister Jonas Gahr Støre på konferanse i London om Libya. Konferansen skulle sikre at resolusjon 1970 og 1973 ble etterfulgt, følge opp en politisk prosess i Libya, uten Gaddafi, og også få fart i organisering av humanitær assistanse til Libya.⁴³⁰ På denne konferansen deltok både internasjonale organisasjoner og politiske utsendinger fra myndigheter i mange land. Blant organisasjonene som deltok var EU, NATO, FN, Den arabiske liga og Organisasjonen for islamsk samarbeid.⁴³¹ Statene som var representert var Albania, Belgia, Bulgaria, Canada, Kroatia, Tsjekkia, Danmark, Estland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Ungarn, Island, Italia, Irak, Jordan, Kuwait, Latvia, Libanon, Litauen, Luxembourg, Malta, Marokko, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Qatar, Romania, Slovakia, Slovenia, Spania, Sverige, Tunisia, Tyrkia, Emiratene og USA.⁴³² Det var ingen representanter fra Libya, ikke engang NTC.⁴³³ På møtet i London ble offisielt «Libya contact group» (nåværende «Friends of Libya») opprettet, som bestod av en rekke vestlige og arabiske land. Men den store sprekken i bildet var at AU ikke deltok. Støre ble intervjuet på telefon av Dagsnytt 18, hvor han beklager seg over at dette: «Statssekretær Barth Eide deltok i Addis Abeba på AUs møte i slutten av forrige uke, der burde flere land vært politisk for å vise at man tar deres syn på alvor.» Videre forsøkte programlederen å få Støre til å fortelle mer om hvorvidt det ble forhandlet eller snakket om en eksil løsning for Gaddafi, men dette avviste Støre. «Jeg tror det var mer realistisk å tenke sge for noen uker siden, nå, i den situasjonen som er nå, så er bare det å forhandle med han og være engasjert med han noe jeg tror sitter veldig langt inne.»⁴³⁴ Det hadde med andre ord skjedd en endring i hvor tilbøyelige de internasjonale organisasjonene og statene var til å komme frem til en forhandlet løsning med Gaddafi.

⁴²⁹ "Sv-Medlemmer Melder Seg Ut I Libya-Protest," VG (2011), <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/libya/sv-medlemmer-melder-seg-ut-i-libya-protest/a/10099831/>.

⁴³⁰ Foreign & Commonwealth Office and The Rt Hon William Hague, "Statement by Foreign Secretary William Hague Following the Libya Contact Group Meeting in Doha " in *Libya Contact Group: Chair's statement* (gov.uk2011).

⁴³¹ Organisasjonen for islamsk samarbeid er en mellomstatlig organisasjon som arbeider for solidaritet og samarbeid mellom medlemslandene.

⁴³² "The London Conference on Libya: Attendees," news release, 29.03.2011, 2011, <https://www.gov.uk/government/news/the-london-conference-on-libya-attendees>.

⁴³³ Forte, 25.

⁴³⁴ "Nrk2 Dagsnytt 18, 29. Mars," (2011), 29.03.2011.

31. mars ble den amerikanske operasjonen Odyssey Dawn overført til NATO-ledede Operasjon Unified Protector. Det betydde at NATO overtok ledelsen og kommandoen i operasjonen. Også de norske styrkene kom da under NATO kommando.

Bombing og våpenhvile

I april ble det rapportert om en rekke forsøk fra Gaddafi på å få til en våpenhvile. Representanter fra Libya skulle møte den tyrkiske utenriksministeren Ahmet Davutoglu første uken i april for samtaler om våpenhvile. Italias utenriksminister Franco Frattini sa at det ikke var aktuelt å stanse kamphandlingene uten at Gaddafi ga fra seg makten.⁴³⁵ Det var gjennomgående for fredsmeklingen at flere stater, og også NTC, satte som krav at Gaddafi skulle gå av. Frankrike anerkjente NTC som Libyas lovlige regjering 10. mars, før den militære aksjonen en gang var påbegynt. Qatar anerkjente NTC 28. mars. Videre anerkjente både Maldivene, Italia, Kuwait og Gambia NTC i april. Hvordan forhandle med Gaddafiregimet, som da ikke var anerkjent som landets myndigheter? Frankrikes raske anerkjennelse av NTC innebar en utelukkelse av forhandling med de sittende myndighetene allerede før resolusjon 1973 var vedtatt. Ifølge Matlary viste Frankrike og Storbritannias (27.06) tidlige anerkjennelsen av NTC at statene hadde bestemt seg på forhånd for hvem det nye regimet skulle bli. Det i sin tur utelukket forhandling og viste at regimeendring var målet tidlig i prosessen.⁴³⁶ Den franske anerkjennelsen av NTC karakteriserer hun som «mildest talt oppsiktsvekkende».⁴³⁷ Selv om FNs resolusjon ikke innebar regimeendring i utgangspunktet, så var den fremste drivkraften for resolusjonen og intervensjonen, nemlig Frankrike, tydelig for regimeendring på et svært tidlig tidspunkt. Et FN-mandat er avhengig av at medlemslandene tolker mandatet og setter det ut i livet. Statenes tolkning av mandatet påvirket derfor den militære aksjonen. At statsledere mente Gaddafi burde gå av og at regimeendring var ønskelig var en sak. Det er relativt ukontroversielt å ta i bruk økonomiske og politiske sanksjoner for å presse statsledere til å endre politikk. Det er langt mer kontroversielt å bruke militære midler for å presse de til å trekke seg. Men hvor går grensen? Da resolusjon 1973 ble vedtatt framstod det som klart at statsledere ønsket Gaddafis regime bort, men at resolusjonen skulle beskytte sivile. Om den beskyttelsen kun skulle innebære bombing av regimets tropper som var en umiddelbar trussel mot regimet, eller innebære en

⁴³⁵ "- Gaddafi Vil Ha Våpenhvile," e24 (2011), <http://e24.no/utenriks/gaddafi-vil-ha-vaapenhvile/20042151>

⁴³⁶ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 114-15.

⁴³⁷ Ibid., 114.

kontinuerlig bombing av regimets militære maktmidler til de mistet kontrollen over landet, framstod mer uklart. Tolkningen til Den arabiske liga, samt Sør-Afrika og Russland pekte på at de tolket det etter førstnevnte tolkning. Hva med norske myndigheter?

Norske bombefly hadde inntatt en lederrolle i den militære aksjonen. De stod i spissen for den vanskelige og politisk kontroversielle bombingene. Ifølge NRK hadde amerikanske militære kilder avslørt at det var to norske F-16 fly som natt til mandag 25.april 2011 bombet Gaddafis hovedkvarter i Tripoli.⁴³⁸ NATOs hovedkvarter i Brussel bekreftet at NATO stod bak bombingene og at målet var legitimt.⁴³⁹ Lederen for SVs internasjonale utvalg, Petter Eide etterspurte et svar fra regjeringen på hvorfor norske jagerfly gjorde dette og ønsket en klar linje på at den norske deltakelsen skulle etterfølge mandatet og ikke gå utenfor det. Men i Stortingets spørretime samme uke fikk ikke forsvarsminister Grete Faremo noen spørsmål om Libya. Ingen fra SVs ledelse kommenterte de norske angrepene.⁴⁴⁰ En anonym norsk stabsoffiser, som var med i aksjonen, fortalte ifølge NRK at den internasjonale koalisjonen gikk aktivt inn i kamphandlingene og støttet opprørerne. Og at selv om opprørere skjøyt inn i byer og tettsteder mot sivile angrep koalisjonen aldri opprørerne.⁴⁴¹ 26. april ble det rapportert at Gaddafis kontor i Tripoli ble angrepet.⁴⁴² Natt til lørdag 1. mai ble huset til Gaddafis 29 år gamle sønn Saif al-Arab også bombet, mens Gaddafi selv angivelig skal ha vært i huset.⁴⁴³ Angrepet drepte sannsynligvis Gaddafis yngste sønn og tre av hans barnebarn. Ifølge militære kilder tilknyttet kampavdelingene, som snakket med VG, stod norske bombefly bak bombingene av Gaddafis residens, men ikke huset til sønnen Saif Al-Arab.⁴⁴⁴ Daværende forsvarsminister Grete Faremo ville ikke uttale seg om konkrete angrep, men hun understrekte

⁴³⁸ Per Christian Magnus, "- Det Var Brutale Ting - Ofte Stygge Ting," *Nrk*, 12.03.2013 2013.

⁴³⁹ Harriet Sherwood, "Gaddafi Compound Hit in Nato Attack" *The Guardian* (2011), <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/25/gaddafi-compound-hit-nato-attack>.

⁴⁴⁰ "Gaddafi Tilbyr Våpenhvile Og Amnesti," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/gaddafi-tilbyr-vaapenhvile-og-amnesti/a/10092922/>.

⁴⁴¹ Magnus.

⁴⁴² "Norway Involved in Gaddafi Bombing," *The Foreigner*, 26.04.2011 2011.

⁴⁴³ Sindre Murtne Tom Viktor Høgseth, "Her Skal Nato-Bombene Ha Drept Gaddafis Sønn Og Barnebarn," *VG* (2011), <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/her-skal-nato-bombene-ha-drept-gaddafis-soenn-og-barnebarn/a/10092992/>.

⁴⁴⁴ "Norske Skal Ha Bombet Gaddafis Hus," *ibid.*, <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/forsvaret/norske-skal-ha-bombet-gaddafis-hus/a/10085001/>.

fortsatt at Gaddafi ikke var målet for de militære aksjonene. På spørsmål om private hus var militære mål svarte hun at kun kommando- og kontrollsentre var militære mål.⁴⁴⁵

Både Frankrike og Qatar hadde anerkjent NTC som Libyas nye regjering. Bombeangrepene i april førte til ytterligere spekulasjoner om hvorvidt det egentlige målet for den militære aksjonen var regimeendring. Samtidig ble Libyas opprørere etter hvert avhengig av militær hjelp fra luften, der Norge spilte en ledende rolle. Neste redegjørelse i Stortinget om Libya var 9. mai. Hvordan forholdt politikerne seg til dette?

Aksjon for regimeendring? Debatt i Stortinget

Neste redegjørelse i Stortinget var 9. mai. Støre redegjorde om situasjonen i Libya og Norges rolle. Han understrekte at FN mandatet dreide seg om beskyttelse av sivile, ikke regimeendring. «FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til.»⁴⁴⁶ Også Svein Roald Hansen (A) understrekte viktigheten av å følge mandatet.⁴⁴⁷ Det samme gjorde Trine Skei Grande (V) «Jeg er også glad for at statsråden bekrefter at Gaddafi sjøl ikke er et legitimt mål. Det syns jeg er en viktig understreking. Ifølge FN resolusjonen skal han stilles for retten for sine gjerninger, og jeg syns ikke at Norge skal ha en rolle der vi mener at statsledere eller terrornettverks ledere skal kunne tas ut, som det heter militært.»⁴⁴⁸

FrPs Morten Høglund derimot uttrykte et behov for å «håndtere Gaddafi» «Gaddafi er problemet for sivilbefolkningen i Libya, og jo fortere han er håndtert, jo fortere kan vi snakke om en form for stabilisering.»⁴⁴⁹

Bård Vegar Solhjell ga SVs støtte til Norges bidrag så lenge mandatet ble fulgt. Han tok også opp at angrep på Gaddafifamilien og utsagn fra statsledere om regimeendring skapte bekymring. Han var tilfreds med at forsvarsministeren og utenriksministeren understrekte at mandatet var beskyttelse av sivile, ikke regimeendring.⁴⁵⁰

⁴⁴⁵ "Faremo Vil Ikke Si Om Gaddafi-Sønn Ble Drept Av Norske Bomber," VG (2011), <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/libya/faremo-vil-ikke-si-om-gaddafi-soenn-ble-drept-av-norske-bomber/a/10093019/>.

⁴⁴⁶ "9. Mai – Redegjørelse Av Utenriksministeren Og Forsvarsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norsk Innsats," ed. Stortinget (2011), 3932.

⁴⁴⁷ Ibid., 3937.

⁴⁴⁸ Ibid., 3941.

⁴⁴⁹ Ibid., 3938.

⁴⁵⁰ Ibid., 3939.

Hva betydde egentlig det at Norge forholdt seg strengt til mandatet? At regjeringen var sikre på at den internasjonale militære aksjonen ikke var for regimeendring, eller at norske bombefly ikke eventuelt ville bidra til dette? Faremo sa hun ikke kan kommentere akkurat hvor norske styrker hadde bombet. Var regjeringens bekreftelse på at Norge forholdt seg strengt til mandatet en bekreftelse på at regjeringen anså de målene som var bombet som innenfor mandatet, eller at Norge ikke var med og ikke syntes slike mål var legitime? Redegjørelsen i Stortinget svarte ikke på disse spørsmålene.

Både FrP og Høyre trakk fram kritikken som hadde kommet fra innad i SV mot aksjonen. Ine M. Eriksen Søreide (H) kritiserte statssekretær Ingrid Fiskaas (SV) uttalelse på SVs landsstyremøte helgen før, Fiskaas hadde ifølge Søreide uttalt: «Skal vi fortsette å støtte Storbritannia og Frankrike som åpent sier målet er å styrte Gaddafi?» I tillegg kommenterte Søreide videre om SVs landsmøte at: «Det kom også klare formaninger fra landsstyremøtet om at man mente at de militære hadde gått utover mandatet om å beskytte sivilbefolkningen – altså at mandatet skulle være brutt. Det er svært alvorlig[...]»⁴⁵¹

Søreide mente altså at det var galt av Fiskaas å ta opp eventuelle kritikkverdige forhold når det gjaldt Libya-aksjonen på landsmøte i SV. Hun mente det var galt av en statssekretær å anklage de militære for å ha gått utenfor FN's mandat. Også andre opposisjonspartier reagerte sterkt på dette. Støre derimot mente det ikke var et problem: «Det er tross alt partiene som er kanalene for den politiske debatten inn mot politiske beslutninger. Da mener jeg at vi faktisk kan leve veldig godt med at det går slike debatter i partiene. Det er der de bør gå.»⁴⁵²

Debatten var i stor grad preget av at opposisjonen kritiserte at enkelte i regjeringen kritiserte ulike sider ved aksjonen, de mente dette ikke burde forekomme. Støres utsagn om at Norge forholdt seg strengt til mandatet ble akseptert uten noe om og men, til tross for bombingene av Gaddafis residens. Det var ikke stemning for å diskutere temaene Fiskaas hadde tatt opp på SVs landsstyremøte i Stortinget. Til tross for at enkelte i SV hadde denne kritikken, så tapte de kampen på landsmøtet, og stortingspolitikere fra SV var ikke spesielt kritiske og stilte ikke inngående kritiske spørsmål til aksjonen. Fokuset var på at Stortinget skulle stå samlet bak aksjonen. Om mekling sa Støre at forsøkene på en politisk løsning ikke hadde gitt resultater. Spørsmålet som stod i veien var om Gaddafi skulle gå. Både opposisjonen, NATO

⁴⁵¹ Ibid.

⁴⁵² Ibid., 3942.

og kontaktgruppen for Libya var enig om det. AU så ikke avgangen som et premiss, men som en konsekvens av forhandlinger.⁴⁵³

Grete Faremo informerte om at det var ti nasjoner som deltok i bombingene av Libya eller luft-til-bakke-rollen, som forsvarsministeren kalte det: Danmark, Belgia, USA, Canada, Storbritannia, Frankrike, Italia, De forente arabiske emirater, Qatar og Norge.⁴⁵⁴ Foruten vestlige land var altså to arabiske oljestater aktive i bombeaksjonene. I tillegg deltok flere stater med mindre offensive bidrag, for det meste europeiske land, i tillegg til et arabisk, nemlig Jordan. Faremo informerte videre om at dersom operasjonen ville bli videreført av NATO etter 24. juni, ville et eventuelt norsk bidrag bli et annet og mindre omfattende enn dagens bidrag.⁴⁵⁵ Det ble likevel holdt åpent for å vurdere behovene i Libya og forespørslene fra Norges alliansepartnere. Norges bidrag hadde vært betydelig fra starten, og planen var ikke å fortsette slik lenge.

Meklingsforsøk – men Gaddafi må gå

Det foregikk en rekke forsøk på forhandlinger, og de libyske myndighetene gjentok at de ønsket våpenhvile. Ifølge en epost med oversikt over forhandlinger og samtaler ulike land hadde med Libya, sendt av utenriksminister Hillary Clintons stabsjef Jacob Sullivan til Clinton 30. mai, var USA klar over en rekke meklingsforsøk. Oversikten inkluderte informasjon om AUs bestrebelser, og om at Gaddafi-regimet selv hadde forsøkt å sende utsendinger av stammeledere til Benghazi for å mekle. De var blitt avvist. Libyas daværende statsminister, Baghdadi al-Mahmoudi, hadde holdt en pressekonferanse 26. mai og hadde sendt brev til forskjellige stater hvor han tok opp våpenhvile og forhandlinger.

Gaddafis stabsjef Fouad Zlitni ringte den amerikanske ambassadøren Gene Cretz for å ta opp punktene al-Mahmoudi hadde holdt pressekonferanse om. Zlitni fortalte at myndighetene i Libya ønsket en umiddelbar våpenhvile, og at internasjonale utsendinger kunne overvåke dette. I tillegg var libyske myndigheter villige til å gå inn i en politisk dialog som inkluderte flere grupper i Libya. Det inkluderte opprettelse av en midlertidig regjering som ville inkludert både myndighetene og andre partier samt arbeid med en grunnlov. Myndighetene var også åpne for diskusjoner om sivilsamfunnet og ytringsfrihet. Myndighetene i Libya

⁴⁵³ Ibid., 3933-34.

⁴⁵⁴ Ibid., 3936.

⁴⁵⁵ Ibid., 3937.

hadde også samtaler med Det muslimske brorskapet i Egypt, de sendte en utsending til Malta for å diskutere våpenhvile og hadde hatt samtaler med Russland. Sør-Afrikas president Jacob Zuma ga 30. mai beskjed til Gaddafi at han måtte gå, i følge eposten. Zlitni sa også til Cretz at Libya ville implementere resolusjon 1970 og 1973 og at de ønsket umiddelbare forhandlinger med USA, da de mente det var det eneste som ville fungere. De libyske myndighetene hadde forsøkt forhandlinger med flere andre aktører men oppfattet dette som ineffektivt. Når det gjaldt forhandlingene med USA og Storbritannia så ville regimet forhandle men ikke om Gaddafis avgang. Eposten inneholder også informasjon om libysk kontakt med Norge, Gabon, Frankrike, Hellas, Italia og Tyrkia, men det er sensurert i eposten. Eposten er offentliggjort i henhold til Freedom of Information Act. Der søkte jeg på «Norway».⁴⁵⁶ Den norske ambassadøren til USA, Wegger Strømmen, bekreftet at de norske meklingsforsøkene oppfordret Gaddafi til å gå av.⁴⁵⁷

Det var altså en rekke forsøk på forhandlinger og våpenhvile. Meklingen førte ikke fram fordi det var uenighet om Gaddafis videre rolle. NATO, FN, NTC og de vestlige statene krevde Gaddafis avgang. Gaddafi nektet å gå, men ville forhandle om situasjonen videre. AU ville forhandle med Gaddafi om en politisk prosess som inkluderte alle parter, men som skulle ende med Gaddafis avgang. Men dette ble ikke støttet av hverken NTC eller NATO, FN eller statene som deltok i aksjonen. Matlary mener at Storbritannia og Frankrike hadde bestemt seg på forhånd for en ny regjering i Libya, og at de derfor ikke var åpne for forhandlinger.⁴⁵⁸

27. juni anerkjente også britene NTC.⁴⁵⁹ Den norske deltakelsen varte til 1. august. Norske fly utførte 583 tokt av nesten 6500 totalt. Norske bombefly slapp 569 bomber i Libya under operasjon Unified Protector.⁴⁶⁰ I tillegg til bombene Norge slapp under amerikansk ledelse under operasjon Odyssey Dawn kom den totale summen opp i 588. 23. august falt den libyske hovedstaden Tripoli, der Gaddafi tradisjonelt hadde hatt støtte og innflytelse. Han ble presset tilbake til sin fødeby Sirte. På flukt fra Sirte ble han drept 20. oktober 2011. NATO bombet konvoien hans, og opprørere forgrep seg på Gaddafi med en jernstang før de drepte ham foran åpent kamera. 31. oktober var operasjonen over og NATOs generalsekretær slo fast at det var

⁴⁵⁶ Jacob J Sullivan, "Libya: List of Interlocutors and Emissaries," ed. U.S. Department of State (Freedom of Information Act 2011).

⁴⁵⁷ "Norway (Case Number: F-2014-20439)."

⁴⁵⁸ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 114-15.

⁴⁵⁹ Ibid., 114.

⁴⁶⁰ Forsvaret, "Operation Unified Protector," Forsvaret, <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/operation-unified-protector>.

en suksess.⁴⁶¹ Norge har slikt sett bidratt til regimeendringen i Libya. Det har i skrivende stund enda ikke blitt fred eller en stabil regjering. Det er borgerkrig og konkurrerende regjeringer. Situasjonen i Libya etter Gaddafi er verre enn under Gaddafi hevder norske forskere.⁴⁶² Ifølge Morten Bøås ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) er situasjonen for libyere blitt mer uforutsigbar: «Den fysiske, sosiale og økonomiske tryggheten er nå revet bort». Til tross for at motstandere av Gaddafis regimet ble forfulgt, så var det mulig å ha et trygt liv dersom du aksepterte systemet, argumenterte han med. Også historieprofessor Knut Vikør sa seg enig i at det er verre nå enn under Gaddafi. Dette resultatet har ført til økt debatt om krigen.

Debatt i Norge

Terje Tvedt, professor i historie ved Universitetet i Oslo skrev i mars 2015 et innlegg i «Nytt norsk tidsskrift» og en kronikk i *Aftenposten* ved navn «Tausheten om Libya». Innlegget var en idehistorisk analyse av den politiske elitens begrunnelse for å gå til krig mot Libya i 2011 og av tausheten etterpå.⁴⁶³ Disse innleggene skapte debatt vedrørende den norske deltakelsen i den militære intervensjonen. Tvedt fremhevet også politikernes manglende kunnskaper om situasjonen i Libya og konkluderte med at politikerne ikke visste hva de gjorde da de avgjorde at Norge skulle intervensjonere militært. Tvedt påstod at «den norske politiske eliten tok del i en krig ikke bare uten baktanker; men rett og slett uten tanker, siden bombingene ble redusert til et enkelt moralsk imperativ næret av uklare rykter om en arabisk vår.»⁴⁶⁴ Og:

««Vi», dvs. de norske politikerne og verdenssamfunnet, kjempet for demokrati og menneskerettigheter mot diktatoren Gaddafi og hans støttespillere. På den ene siden – de som ville redde menneskeliv og kjempe for de universelle menneskerettighetene, og på den andre siden – de som ville slakte befolkningen og opprettholde diktaturet.»⁴⁶⁵

Tvedt forklarer avgjørelsen med Norges selvbilde og verdensbilde. Norge stod for demokrati og menneskerettigheter opp mot en ond diktator. At bombene ble ansett som i det godes interesse var det avgjørende for den norske avgjørelsen om deltakelse. Ifølge ham var det en enkel moralsk begrunnelse var basert på verken kunnskap om Libya, konsekvensene av krig eller utfordringene krigen ville føre til. Tvedts innlegg førte til en offentlig debatt der viktige

⁴⁶¹ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 114.

⁴⁶² "Forskere: - Verre I Libya Nå Enn under Gaddafi," *Aftenposten*, 02.07.2015 2015.

⁴⁶³ Terje Tvedt, "Tausheten Om Libya," *Nytt norsk tidsskrift* (2015): 217, punkt 15.

⁴⁶⁴ *Ibid.*, 212.

⁴⁶⁵ *Ibid.*, 210.

beslutningstakere som Jonas Gahr Støre og nestleder i SV Bård Vegar Solhjell uttalte seg.⁴⁶⁶ Støre sa seg enig i at kunnskapen om Libya var begrenset. Han sa også at «det kan stilles spørsmål ved mangfoldet av drivkrefter i beslutningsprosessen i blant annet Paris og London.»⁴⁶⁷ Hva betydde det? Betydde det at Støre stilte spørsmål ved intensjonene «drivkreftene» hadde? Var det en kritikk av at Cameron og Sarkozy kjørte saken gjennom uten at rådgiverne og den diplomatiske prosess var så involvert?⁴⁶⁸ Støre la videre vekt på beskyttelsen av sivile og erfaringene fra Rwanda og Srebrenica. Der ble folkemord utført uten at FN grep inn, noe som har vært et viktig argument for at FN burde ta ansvar for å beskytte sivile. Videre skrev han: «Det er riktig at den militære aksjonen var svakt ledet, at den ikke hadde et klart definert sluttmaal og at en mangfoldig opposisjon mot Gadafi hadde stor nytte av luftangrepene mot regimets infrastruktur i den borgerkrigen som utviklet seg.»⁴⁶⁹

Solhjell hevdet at den militære aksjonen endret karakter til å bli en krig mot regimet. Mandatet ble brutt. Han pekte også på at Tvedt ikke tok opp dette og heller ikke den sterke forventningen i norsk politikk om å stille opp militært når allierte ba om det.⁴⁷⁰ Det veide tungt, hevdet han. Tvedt derimot mente FN-sporet ikke «var kronargumentet, fordi det i mars var klart at NATO iverksatte aksjonen og bombingene.»⁴⁷¹ Han hevdet at heller ikke argumenter om at det var forholdet til USA som var viktig kan belegges med kilder.⁴⁷² Han mente at forklaringen på den kollektive enigheten lå i mangel på kunnskap om Libya, og det at krigen ble oppfattet som humanitær og god.⁴⁷³ Tvedt hevder disse ideene har avgjørende betydning hos de politiske beslutningstakerne, og at en kan dokumentere årsakene til deltakelsen ved å se på politikernes retorikk. Det kan føre til feilskjær. Det er ikke like akseptert å gå til krig for å oppfylle en forpliktelse til en allianse, som det er å gå til krig for menneskerettigheter og beskyttelse av sivile. Det er avgjørende at en krig blir oppfattet som «god» for å få støtte. Dette kan føre til at politikerne blåser opp og bruker hyppig noen argumenter, og nedtoner andre. For eksempel ble svenske sosialdemokrater sjokkert da

⁴⁶⁶ Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?"; Bård Vegar Solhjell, "La Oss Bruke Debatten Om Norsk Deltaking I Libya Til Å Endre Norsk Utenrikspolitisk Praksis," *ibid.*, 27.09.2015.

⁴⁶⁷ Jonas Gahr Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?," *ibid.*, 24.09.2015.

⁴⁶⁸ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 117.

⁴⁶⁹ Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?."

⁴⁷⁰ Bård Vegar Solhjell, "La Oss Bruke Debatten Om Norsk Deltaking I Libya Til Å Endre Norsk Utenrikspolitisk Praksis," *ibid.*, 27.09.2015.

⁴⁷¹ Tvedt, 211.

⁴⁷² *Ibid.*

⁴⁷³ *Ibid.*, 215.

Stoltenberg brukte argumentet om trening for det norske forsvaret.⁴⁷⁴ Argumenter om trening for forsvaret, geopolitikk, allianselojalitet og lignende vil ikke alene stå som gode og overbevisende argumenter for deltakelse i en militær operasjon. Norsk alliansepolitikk har bred støtte i folket og de ulike partiene, men det er likevel nødvendig for politikerne å overbevise om at saken er verdt å gå til krig for. Wik, som har skrevet en uautorisert biografi om Jonas Gahr Støre, hevder at det ikke var en kollektiv enighet uten noen tanker. Han trakk fram at Jonas Gahr Støre selv advarte mot en militær intervensjon, men snudde etter FN resolusjon 1973. Han skriver også om fredsmeklingen som Jonas Gahr Støres folk stod bak, og spør: «AU anklaget NATO for å bombe deres fredsforhandlinger i stykker. Spørsmålet blir i tillegg om også Norge bidro til bombe sitt eget, hemmelige og angivelig mer lovende fredsinitiativ i stykker?»⁴⁷⁵ Støre hevdet derimot at det var Gaddafis skyld at meklingen ikke førte fram og at forhandlingene antakelig ikke hadde funnet sted hvis det ikke var for den militære aksjonen.⁴⁷⁶

I debattene på Stortinget ble det ytret bekymring fra SV for om den militære aksjonen opererte utenfor FNs mandat. Mandatet var å beskytte sivile. Det kan man argumentere for at kun innebar å angripe mål som utgjorde en konkret fare for sivile, som militære styrker på vei for å angripe sivile. Det kan stilles spørsmål til om hvorvidt en praksis som innebar å hjelpe opprørerne med å «ta ut» myndighetspersonell som ikke utgjorde en konkret trussel var innenfor mandatet. Arbeiderpartiet gjorde det klart at det var viktig for Norge å holde seg innenfor mandatet. Hvordan skulle regjeringen sørge for det?

Store bidrag – men lite innflytelse?

I en militæraksjon er det et politisk/militærstrategisk nivå, der de overordna politiske målene blir lagt. I dette tilfellet lå resolusjon 1973 til grunn. I tillegg hadde de ulike statene egne analyser rundt måloppnåelse av den militære intervensjonen. Det taktiske nivået er nivået på bakken – eller i dette tilfellet i lufta. Å ha ansvar og innflytelse på taktisk nivå innebærer for eksempel at riktig mål bombes, som at en militærleir faktisk er en militærleir, og ikke en

⁴⁷⁴ "Stoltenbergs Holdning Til Libya-Krigen Sjokkerte," *Aftenposten* (2014), <http://www.aftenposten.no/norge/Stoltenbergs-holdning-til-Libya-krigen-sjokkerte-76991b.html>.

⁴⁷⁵ Ståle.

⁴⁷⁶ Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?."

skole. Det som binder disse sammen er det operasjonelle nivået, der de politiske målsetningene omsettes til konkrete planer og operasjoner.⁴⁷⁷

Den tradisjonelle holdningen til småstater og militærstrategisk tenkning er at småstater ikke har det fordi de ikke stiller med avgjørende bidrag. Med andre ord, hvorfor legge planer for å nå mål ved bruk av militærmakt når en småstat ikke har mulighet til å sette planen ut i livet eller påvirke den i vesentlig grad? I Libya var det norske bidraget betydelig. Store deler av operasjonen fra vestlig side var dratt av USA, Frankrike, Storbritannia og Canada i tillegg til Norge og Danmark. Norge og Danmark bidro til sammen med 30 prosent av bombingene. Her bidro altså Norge vesentlig med de største og sterkeste maktene i Europa og som deres aller nærmeste allierte. Norge har et forsvarsbudsjett på linje med stater som Nederland og Spania. Matlary argumenterer for at Norge derfor hadde ansvar for å tenke militær effekt på linje med større land. Dessuten er politisk effekt også et resultat av militær effekt. Med andre ord er den politiske suksessen av en krig avhengig av hvordan krigen føres og dets utfall, og også derfor er militær strategi relevant for norske myndigheter.⁴⁷⁸

Det operasjonelle nivået er der de overordnede målene blir til militær strategi. Det er der viktige spørsmål som hva beskyttelse av sivile skulle innebære, hvordan målsetningene skulle nås i praksis og hva retningslinjene i resolusjon 1973 skulle bety. Hva betydde egentlig «med alle tilgjengelige virkemidler» i praksis? Den kongelige resolusjonen satte som krav norsk innsyn i og kontroll med oppdragene de norske styrkene skulle ta, samt at norsk lov og folkerettslige forpliktelser skulle legges til grunn. Norske offiserer skulle være i posisjoner der de kunne hindre norske styrker i å delta i oppdrag som ville gå imot dette.⁴⁷⁹ Tormod Heier fra Forsvarets høgskole pekte på at i følge den kongelige resolusjonen var det enkeltmålene som skulle kontrolleres av Norge, ikke vurderingene av hvor langt mandatet kunne tøyes.⁴⁸⁰ På det operasjonelle nivået hvor slike spørsmål ble vurdert deltok ikke Norge, bortsett fra med én liaisonoffiser.⁴⁸¹ Den operasjonelle planleggingen ble overlatt til andre. Norge etterspurte heller ikke innflytelse på det operasjonelle nivået. Det er ikke fordi det ikke var mulig, sjefen for NATO operasjonen «Operation Unified Protector» sa selv at han i så fall hadde ønsket

⁴⁷⁷ Henriksen, 34.

⁴⁷⁸ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 112.

⁴⁷⁹ "Fullmakt Til Deltakelse Med Norske Militære Bidrag I Operasjoner Til Gjennomføring Av Fns Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)," 3.

⁴⁸⁰ , 137.

⁴⁸¹ Henriksen, 35.

dette velkommen, og at det faktisk var normen å gjøre dette.⁴⁸² Bakgrunnen for manglende norsk interesse for å delta på det operasjonelle nivået var manglende kompetanse og innsats på dette området, samt en kultur for ikke å engasjere seg over det taktiske nivået hevdes det av Bøe-Hansen, Heier og Matlary i innledningen til boken «Strategisk suksess».⁴⁸³

Det taktiske nivået var under det operasjonelle. Etter debatter og målutvelging på det operasjonelle planet ble lister sendt videre til taktisk nivå. Der var Norges Red Card Holder Team. På dette nivået ble oppdrag fordelt, og landene kunne velge bort sensitive mål, eller gå i spissen for dem.⁴⁸⁴ Norge gjorde det siste. En forutsetning for dette var at det norske bidraget ikke hadde begrensninger for pilotene, såkalte caveats. Caveats innebærer at myndighetene legger begrensninger på de militære bidragene de stiller med i internasjonale operasjoner. Det kan innebære begrensninger på områder styrkene kan bidra i, type oppdrag de kan være med på, eller at visse mål trenger politisk godkjenning.⁴⁸⁵ Ifølge en pilot som var ledende i oppdraget, intervjuet av hovedlærer ved forsvarets høyskole Ola Bøe-Hansen, så var Norge eneste nasjon uten såkalte caveats, noe han aldri før hadde sett i en internasjonal operasjon.⁴⁸⁶ De norske styrkene stod med andre ord frie til å ta på seg oppdrag. Det la til rette for at de norske pilotene kunne gå i spissen for vanskelige og politisk sensitive bombemål. De retningslinjene som gjaldt var Forsvarsdepartementets generelle regler om at militær maktbruk skulle være i henhold til krigens folkerett, i tillegg til FNs resolusjon 1973, samt et notat om at menneskelige skjold skal anses som sivile.⁴⁸⁷ Norge hadde representasjon på taktisk nivå, og kunne komme med innspill og informasjon om målene, og Norge kunne på dette nivået også si nei til oppdrag, noe Grete Faremo også pekte på i redegjørelsen i Stortinget 9. mai.⁴⁸⁸

Men det er stor forskjell på å sørge for at ikke feil mål bombes og å ha innflytelse over planene på et overordnet nivå. Det ser ikke som at norske myndigheter forsøkte å få innflytelse over operasjonen i noen særlig grad. Som en småstat var det selvfølgelig ikke Norge som la føringene eller bestemte retningen for aksjonen. Det norske bidraget fulgte det internasjonale oppsettet. Resolusjon 1973 definerte ikke tydelig hva beskyttelse av sivile

⁴⁸² Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 141.

⁴⁸³ Ibid., 19.

⁴⁸⁴ Henriksen, 35.

⁴⁸⁵ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 132.

⁴⁸⁶ Ibid., 152.

⁴⁸⁷ Henriksen, 32.

⁴⁸⁸ "9. Mai – Redegjørelse Av Utenriksministeren Og Forsvarsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norsk Innsats," 3936.

innebar eller hva alle tilgjengelige midler innebar. Resolusjonen hadde for eksempel ikke noen begrensning av hvilke mål som var legitime og hvilke som ikke var det. Den presiserte ikke et ønsket utfall av intervensjonen og den hadde ingen begrensning av mål som ikke var en direkte trussel mot sivilbefolkningen.⁴⁸⁹ For eksempel er det forskjell på å «ta ut» soldater på vei til et oppdrag og å bombe infrastruktur og kontorer der avgjørelser fattes og settes ut i livet. Det er forskjell på en operasjon som stopper konkrete angrep og som angriper generelle kommandolinjer. Som Grete Faremo uttalte i redegjørelsen i Stortinget 9. mai:

NATOs operasjonsplan er delt inn i tre hovedfaser. Innledningsvis fokuserte man på ulike bakkebaserte militære enheter og installasjoner som utgjorde en umiddelbar trussel mot sivilbefolkningen. Man er nå over i en fase hvor det i større grad fokuseres på strategiske mål som har betydning for regimets evne til kommando, kontroll og ledelse. Den avsluttende fasen vil fokusere på å sikre at regimet på lengre sikt overholder Sikkerhetsrådets resolusjoner.⁴⁹⁰

Disse planene var ikke lagt av FN. Det var opp til den internasjonale koalisjonen, og NATO å gjøre resolusjonens innhold om til en brukbar militær strategi. Diskusjoner og beslutninger om dette ble tatt på operasjonelt plan i NATO. Jonas Gahr Støre hadde tidligere uttalt på NRK Dagsnytt at etter den innledende militære fasen trodde han at fokuset ville bli rettet mot en politisk løsning.⁴⁹¹ Det er opp til medlemslandene å lage en plan som de mener gjenspeiler resolusjonens innhold og mening. I og med at aksjonen ikke hadde et klart mål og en klar definisjon av hvilke mål som var legitime og hvilke som ikke var det, så må det ha vært enda vanskeligere å ha kontroll for norske myndigheter med intensjonene og planene. Det framstår som om den politiske ledelsen i Norge ønsket at Norge skulle bidra maksimalt i den militære operasjonen, men ikke nødvendigvis for å få maksimal innflytelse over den konkrete aksjonen. Norske myndigheter var først og fremst opptatt av at norske styrker skulle følge norsk lov og norske folkerettslige forpliktelser, og ikke bombe feil som følge av manglende innsyn. De var ikke like opptatt av mest mulig innflytelse på operasjonelt plan, i tolkning av mandatet og planlegging på høyere plan, og hadde heller ikke gode forutsetninger for dette.

⁴⁸⁹ Bøe-Hansen, Heier, and Matlary, 134.

⁴⁹⁰ "9. Mai – Redegjørelse Av Utenriksministeren Og Forsvarsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norsk Innsats," 3936.

⁴⁹¹ "Nrk2 Dagsnytt 18, 22. Mars," 22.03.2011.

6 Konklusjon:

Etter den kalde krigens slutt endret både internasjonal og norsk sikkerhetspolitikk seg. Nye NATO fokuserte på konflikter utenfor Europa, og Norge støttet opp om dette. Politisk satset Norge enda større på engasjementspolitikken, noe som innbefattet både fredsarbeid, bistandsarbeid, og støtte til FN. Også forsvaret ble en integrert del av engasjementspolitikken. Norske militære bidrag ble sendt til en rekke forskjellige land. Da norske styrker bidro i militære operasjoner var de sjeldent blant de offensive. Utover 90-tallet endret dette seg, og med deltakelsen i Afghanistan fra 2001 slapp norske kampfly de første bombene siden andre verdenskrig. Deltakelsen i Libya var en fortsettelse av den utviklingen og første gang Norge gikk for å være ledende i den offensive krigføringen. Norsk deltakelse i Libya var avhengig av FNs godkjenning. Norge, og den norske regjeringen, hadde vært aktive pådriver for at prinsippet om å beskytte sivile skulle være en oppgave for FN, og hadde sterke interesser og ønsker om en FN-ledet verden. Det førte til at da FN vedtok resolusjon 1973 om en militær aksjon i Libya for beskyttelse av sivile var Norge rask til å støtte den.

6.1 1.1 Hvorfor ble FNs resolusjon 1973 vedtatt?

Det var flere faktorer som var nødvendige for at FNs resolusjon 1973 skulle bli vedtatt. Først måtte noen ta initiativ til og arbeide aktivt for en resolusjon. I dette tilfelle var det Frankrike og Storbritannia som gjorde det. De ønsket sannsynligvis en regimeendring i Libya, og ville også styrke egen prestisje. Frankrike hadde store interesser i Afrika, og alliansen med Storbritannia skulle vise disse effektive militærsamarbeid og styrke. Da USA valgte å bli med på laget, stod den vestlige blokken samlet. Men det var ikke nok for å få igjennom et FN-vedtak. Resolusjonen måtte få ni ja-stemmer og ingen vetostemmer. Sør-Afrikas og Nigerias stemmer var avgjørende. De stemte for resolusjonen fordi de var for en militær aksjon som skulle beskytte sivile, og tilrettelegge for fredsmekling. Resolusjonens ordlyd og fokus på AUs og FNs spesialutsending sine tiltak for en politisk løsning i Libya var derfor viktig. Det stod ingenting om regimeendring i resolusjonen, og målet med den militære aksjonen skulle ifølge resolusjonen være å beskytte sivile. Det var avgjørende for disse stemmene. For at ikke Kina og Russland skulle legge ned veto måtte flere faktorer være på plass. Det ene var regionale aktører. De afrikanske landenes ja-stemmer var viktige, og det var også Den arabiske liga. Da ligaen etterspurte en flyforbudssone legitimerte det i stor grad resolusjonen.

Kina og Russland er vanligvis imot å blande seg inn i staters indre anliggender, men i dette tilfellet ble det pekt på hvor særegen og spesiell situasjonen var. Det særegne var både Den arabiske ligas standpunkt, og den generelle misnøyen med Gaddafis regime. Den generelle misnøyen la forholdene godt til rette for en bredere koalisjon av stater som støttet en militær intervensjon. I tillegg hadde resolusjonens ordlyd og mandat, nemlig beskyttelse av sivile, betydning. Mange stater var enige behovet for en beskyttelse av sivile, og stemte derfor for resolusjonen, eller avholdent.

Da resolusjon 1973 ble vedtatt gikk den norske regjeringen raskt ut med støtte til den.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre gikk fra å være advarende, til å støtte helhjertet opp om en militær aksjon.

6.2 Hva bestod den norske regjeringens standpunkt av? Hvordan ble det utviklet?

Den norske regjeringens standpunkt, først og fremst representert av Jonas Gahr Støre, var preget av skepsis mot militær intervensjon i Libya, både når det gjaldt om det faktisk ville hjelpe sivile, og konsekvensene av en militær aksjon. Men regjeringen avviste ikke å støtte en flyforbudssone, Gahr Støre forklarte regjeringens posisjon dagen før resolusjon 1973 ble vedtatt: «Men fra norsk side vil vi selvfølgelig respektere og stille opp og støtte en enighet i FNs sikkerhetsråd, også om den skulle inneholde en flyforbudssone. Men vi har vært blant dem som har funnet grunn til å advare.»⁴⁹² Så kom resolusjon 1973 17. mars 2011. Fra da av bestod det norske standpunktet av å bidra med beskyttelse av sivile i henhold til resolusjon 1973. Regjeringen stod også bak meklingsforsøk og forsøk på å få Gaddafi til å gå av ved hjelp av forhandling. Videre i prosessen understrekte regjeringen at det norske bidraget ikke skulle være med på regimeendring. Jonas Gahr Støre: «FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til.»⁴⁹³ Det norske standpunktet var etter resolusjon 1973 ble vedtatt å beskytte sivile gjennom flyforbud og militære aksjoner mot regimets innretninger. Dette skulle legge til rette for

⁴⁹² *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10, 2951.*

⁴⁹³ "9. Mai – Redegjørelse Av Utenriksministeren Og Forsvarsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norsk Innsats," 3932.

utvikling av demokrati, ifølge Jonas Gahr Støre: «Det å innføre demokrati fra 40 000 fots høyde, det er ikke enkelt... men blant virkemidlene så er det dette vi har»⁴⁹⁴

Hvorfor valgte den norske regjeringen å delta i den påfølgende militære aksjonen?

En FN-styrt verden

Først og fremst deltok den norske regjeringen på grunn av tilslutningen til en FN-styrt verden, noe som også var nedfelt i Soria Moria erklæringen.⁴⁹⁵ Det krevde at FN-vedtak måtte respekteres og ikke minst følges opp. FN-vedtaket var derfor avgjørende. En FN-styrt verden er i Norges interesse fordi internasjonale lover og konvensjoner følges opp, noe som kommer en småstat som Norge til gode både ved at norske naturressurser respekteres og ved at landegrenser respekteres. Regjeringen ga før resolusjon 1973 ble vedtatt klar beskjed om at et FN-vedtak ville være nødvendig å få på plass. Jonas Gahr Støre utdypet: «Jeg mener at både Vesten og verdenssamfunnet bør tenke seg nøye om og bruke det som er FNs sikkerhetsråd og enighet der, som utgangspunkt for de beslutningene man tar.»⁴⁹⁶ SV har tradisjonelt sett vært det av stortingspartiene som har vært mest skeptisk til internasjonale militære operasjoner. SV har ønsket å begrense USAs og NATOs militære operasjoner i andre stater. Som motsats til disses makt er SV derfor ivrige tilhengere av en FN-styrt verden. For SV sin del betydde støtte til FN støtte til et internasjonalt system som vil legge begrensninger på NATOs og USAs internasjonale militære aksjoner. Slikt sett ville et militært bidrag under FN-mandat vært et bidrag mot en NATO og USA-styrt verden. Dersom ingen stater bidrar til å sette FN-mandatene ut i livet vil FN svekkes og alternative strukturer som en «USA-styrt verden» eller en «NATO-styrt verden» vil styrkes. Derfor ble et offensivt bidrag i en NATO-aksjon tolket som et bidrag til en mindre NATO-styrt verden. Dette var avgjørende for SVs støtte til en offensiv militær deltakelse fra norsk side. Regjeringen støtte til FNs resolusjon var helt og holdent i tråd med norsk utenrikspolitikk.

Beskyttelse av sivile og en FN-ledet verden

Det har vært nyttig å skille mellom beskyttelse av sivile og støtten til en FN-ledet verden. Regjeringens manglende støtte til en militær aksjon før resolusjonen tyder på at regjeringens vurdering ikke var at en militæraksjon var det foretrukne verktøyet for å redde sivile. Terje

⁴⁹⁴ "Nrk Dagsrevyen 18.03."

⁴⁹⁵ Regjeringen, 6.

⁴⁹⁶ *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10, 2953.*

Tvedt kritiserte regjeringens beslutning om å delta militært i Libya «uten å forstå hva de gjorde».⁴⁹⁷ Jonas Gahr Støre og Bård Vegard Solhjell svarte. Støre viste først og fremst til behovet for beskyttelse av sivile, han pekte på den akutte situasjonen, og på erfaringene fra Rwanda og Srebrenica. Men også til at Norge «strekker seg langt» for å følge opp sikkerhetsrådets vedtak.⁴⁹⁸ Solhjell pekte på behovet for beskyttelse av sivile, den sterke føringen om å delta når NATO-land deltar, FN-mandatet samt konsensuskulturen i norsk utenrikspolitikk.⁴⁹⁹ En vedtatt resolusjon med beskyttelse av sivile som ordlyd var antakeligvis et sterkt insentiv for en aktiv norsk deltakelse i aksjonen. Men Støre og regjeringen hadde selv ikke vært overbevist av argumentet om at en militær aksjon ville beskytte sivile før resolusjonen ble vedtatt. Jonas Gahr Støre argumenterte for at en flyforbudssone ikke nødvendigvis var et bra verktøy for å redde sivile: «Jeg har da forsøkt å forklare at jeg ikke er sikker på at en flyforbudssone vil hindre det man er opptatt av å hindre, og sikre det man er opptatt av å sikre, nemlig beskyttelse av sivile.»⁵⁰⁰ Og som Erna Solberg kommenterte «Jeg hadde ønsket meg at regjeringen hadde vært blant de som hadde jobbet for en flyforbudssone, ikke mot en flyforbudssone i disse ukene opp mot FNs behandling.» Også etter at resolusjonen var vedtatt påpekte Støre dette: «Vi må fortsatt ikke tro at en flyforbudssone automatisk beskytter sivile...»⁵⁰¹ Regjeringen var engasjert i meklings med regimet i Libya, og regjeringens advarsler mot en militær aksjon, samt uttalelsene til Støre antyder at regjeringen i utgangspunktet mente at en politisk løsning ville være en foretrukket metode for å redde sivile liv. Støre ble konfrontert med at han bare dager i forveien hadde vært skeptisk til en militær intervensjon, men da Resolusjon 1973 ble vedtatt ga han den sin fulle støtte. Da la Støre vekt på at resolusjon 1973 ikke bare innebar militære tiltak: «Det som nå er, er noe helt annet. En bred FN resolusjon, med mange tiltak, politiske, sivile og militære, flyforbudssonen er en del av det.»⁵⁰² Selv om regjeringen i utgangspunktet ikke ivret for en militær aksjon for å beskytte sivile, så var det beskyttelse av sivile som var begrunnelsen til resolusjon 1973 og den påfølgende militære intervensjonen, og det støttet regjeringen fullt opp om.

Hvorfor så aktiv støtte?

⁴⁹⁷ Tvedt, 215.

⁴⁹⁸ Støre, "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?."

⁴⁹⁹ Bård Vegar Solhjell, "La Oss Bruke Debatten Om Norsk Deltaking I Libya Til Å Endre Norsk Utenrikspolitisk Praksis," *ibid.*, 27.09.2015.

⁵⁰⁰ *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10*, 2953.

⁵⁰¹ "Nrk Dagsrevyen 18.03."

⁵⁰² *ibid.*

At Norge bifalt resolusjonen var forventet, å avvise en FN resolusjon ville vært helt utenfor den bredt etablerte konsensusen i norsk utenrikspolitikk. Men når vi spør hvorfor Norge deltok i intervensjonen spør vi også hvorfor Norge deltok så aktivt, så offensivt, med seks kampfly. Regjeringens i utgangspunktet advarende holdning til militær aksjon gjør dette spørsmålet enda mer presserende. Norges tilslutning til en FN styrt verden var en viktig årsak også på det punktet. Som Kristin Halvorsen uttalte «Hvis vi vedtar resolusjoner i sikkerhetsrådet, og ingen er villig til å sørge for at de kan gjennomføres, da har et av SVs viktige mål gått tapt, nemlig at vi ønsker en FN-leda verdensorden.»⁵⁰³ En FN ledet verdensorden betyr ikke bare å støtte vedtakene til FN, men å følge de opp i praksis. I tillegg til dette var Norges årelange sterke engasjement for at FN skulle beskytte sivile fra overgrep en viktig faktor. Norge hadde støttet arbeid for at FN skulle innlemme beskyttelse av sivile i sine vedtekter, og for en utvidelse av FNs makt når det gjaldt å blande seg inn i staters «indre anliggender» ved overgrep mot sivile. Norge har ønsket å støtte overnasjonale strukturer heller enn statenes suverenitet i slike spørsmål. Da FN-resolusjonen ble vedtatt var det naturlig å støtte opp om dette, slik det ville vært i de fleste FN-resolusjoner. Men da resolusjonen i tillegg gikk på det prinsippet som Norge hadde vært en så aktiv forkjemper for så var det et ekstra insentiv til en mer aktiv deltakelse. Jens Stoltenberg ivret for et bidrag som ville telle. Jonas Gahr Støre var fremdeles blant skeptikerne til et offensivt bidrag. Selv om Norge hadde arbeidet for at FN skulle beskytte sivile fra overgrep, så var det likevel ikke regjeringens vurdering i dette tilfelle at en militær aksjon nødvendigvis ville være den beste løsningen for å beskytte sivile.

Å vise muskler – Norsk tilknytning til NATO og USA

Det er tverrpolitisk enighet om at Norge skal bidra i internasjonale militære operasjoner. Det norske militæret har gått igjennom en omlegging for å kunne bidra offensivt i internasjonale operasjoner. Omleggingen av forsvaret til innsatsstyrker tilpasset til å delta i internasjonale operasjoner var bakgrunnen for at det kunne tas en beslutning om å delta med kampfly. Omleggingen betydde at Norge hadde seks kampfly som stod klare med ekspertise og piloter klare for oppdrag. En situasjon med FN-vedtak, og bred internasjonal enighet var en passende anledning å beslutte å bruke de. For å kunne tilby profesjonelle styrker, trengs også øvelse. Det var også i denne forbindelse Jens Stoltenberg uttalte at den militære aksjonen ville være

⁵⁰³ "Nrk Dagsrevyen 21.03."

god øvelse for forsvaret.⁵⁰⁴ En offensiv deltakelse i internasjonale operasjoner hever Norges posisjon ved å vise at Norge har muskler til å være en relevant bidragsyter til NATO, FN, og en nær alliert av USA.

Det offensive bidraget var et signal ikke bare til FN, men til USA og NATO om at Norge er villige til å ta sin del av arbeidet og ansvaret for opprettholdelse av internasjonal sikkerhet og lovgivning. Som SVs Bård Vegard Solhjell sa:

Det typiske er likevel at Norge seier ja til å delta militært, når andre NATO-land er med og en operasjon har FN-mandat. Det har ført oss til Afghanistan, Irak, Libya og Irak igjen. Den gjennomgående faktoren i norsk deltaking i – og debatt om – krig, er den sterke føringa om å stille opp militært når våre allierte ber om det. For storparten av politikarar, embetsverk og akademikarar veg det tungt.

Å støtte aktivt opp om NATO betyr at Norge forventer at NATO stiller aktivt opp for Norge. NATOs rolle som Norges sikkerhetsgarantist kan gi NATO forrang overfor FN i norsk politikk.⁵⁰⁵ I dette tilfelle var det ingen konflikt mellom disse, da NATOs generalsekretær gjorde det klart at en NATO deltakelse kun var aktuelt dersom det forelå et FN-vedtak.⁵⁰⁶

Idealpolitikk og realpolitikk – hånd i hånd?

Var det ideelle årsaker eller egeninteresse som lå bak Norges deltakelse i intervensjonen i Libya? Debatten om hvorvidt Norge er en idealist eller realist, er sentralt i masteroppgaven til Eivind Skaug Gulbrandsen. Gulbrandsen konkluderte med at beskyttelse av sivile, altså idealistiske faktorer, var den viktigste årsaken til at Norge så aktivt var med i Libya aksjonen. Samtidig pekte Gulbrandsen på at idealpolitikken kan være et mål for realpolitikken.⁵⁰⁷ Norge er en realistisk idealist, argumenterer han for.⁵⁰⁸ At Norge er en realistisk idealist baseres på en forestilling at på den ene siden har Norge interesse av et sterkt FN, og et sterkt FN sørger for verdensfred, orden og motvirker «den sterkestes rett».⁵⁰⁹ Et tryggere Norge og en tryggere verden går slikt sett hånd i hånd. Men stemmer dette når det gjelder deltakelsen i militære operasjoner? Ifølge Godal-rapporten, en offentlig utredning om innsatsen i Afghanistan, var det tre viktige mål for deltakelsen i Afghanistan. Det første og viktigste var å støtte USA og å

⁵⁰⁴ "Stoltenbergs Holdning Til Libya-Krigen Sjokkerte".

⁵⁰⁵ Leraand and Lindqvist, 306.

⁵⁰⁶ "Nato Secretary General's Statement on the Situation in Libya".

⁵⁰⁷ Eivind Skaug Gulbrandsen, "En Realistisk Idealist? Norges Deltakelse I De Militære Operasjonene I Adenbukta Og Libya," (2015), 56.

⁵⁰⁸ Ibid., 64.

⁵⁰⁹ Ibid.

bidra til NATOs relevans. Det andre var å bidra i krigen mot terror, og det tredje var å bidra til en stabil og demokratisk stat i Afghanistan. Rapporten konkluderte med at det første målet ble godt oppnådd, det andre målet delvis oppnådd og det tredje ikke oppnådd. «Antallet sivile drepte har steget fra år til år.»⁵¹⁰ Med andre ord så oppnådde Norge sine egne sikkerhetspolitiske mål, men uten at Afghanistan fikk en tryggere og mer demokratisk stat. Den militære intervensjonen i Libya førte til borgerkrig, statlig kollaps og hadde destabiliserende ringvirkninger også i Afrika og Midtøsten. Norske interesser ble derimot styrket, Norge fikk skryt av allierte og det er nærliggende å anta at Norges stilling i FN, NATO og hos USA er styrket. Samtidig har dette foreløpig ikke gått hånd i hånd med stabilitet, demokrati og trygghet i Libya, Midtøsten og Afrika. Disse forholdene gjør det aktuelt å diskutere om hvorvidt realisme og idealisme virkelig går hånd i hånd i norske internasjonale militære aksjoner, og i dette tilfelle, i Libya.

NATOs betydning

Idealistiske forklaringer er fokuset på menneskerettigheter og ansvaret for å beskytte sivile, samt styrke FN. Disse var de mest brukte forklaringene på intervensjonen i Libya, og den norske deltakelsen. Men det trenger ikke nødvendigvis å bety at de ideelle motivene var de viktigste. Ideelle begrunnelser er mer populære i offentligheten, og virker samlende. Gulbrandsen mener at «operasjonene i Adenbukta og Libya i hovedsak var basert på idealpolitiske faktorer».⁵¹¹ Og at den norske beslutningen og deltakelsen ikke kan ha vært grunnet i ønske om poeng hos NATO fordi aksjonen ble iverksatt og ledet av en koalisjon av villige før NATO tok over. Det har blitt hevdet at Norges aktive bidrag i Libya var et resultat av et politisk ønske om å vise engasjement etter den norske tilbaketrekningen fra Operation Enduring Freedom i Afghanistan i 2005.⁵¹² Det avviser Gulbrandsen fordi tilbaketrekningen ikke kom som et resultat av SV i regjering og dermed politisk uenighet, men var allerede bestemt av Bondevik regjeringen etter etterspørsel fra britene.⁵¹³ Han avviser derfor sammenhengen mellom tilbaketrekningen i Afghanistan og det offensive bidraget i Libya. Det kan likevel være på sin plass å hevde at Norge likevel hadde en mer tilbaketrukket rolle i Afghanistan enn allierte ønsket. Det kom blant annet til uttrykk i begrensinger på de norske styrkenes deltakelse. I Libya hadde ikke de norske styrkene nasjonale begrensninger, noe de

⁵¹⁰ "En God Alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014," in *Norges offentlige utredninger* (Lagt fram for Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet 6. juni 2016/2016), 193.

⁵¹¹ 63.

⁵¹² Heier, Kjølberg, and Rønnefeldt, 77.

⁵¹³ Gulbrandsen, 54-55.

allierte var svært fornøyde med. Uavhengig av årsaken til den norske tilbaketrekningen fra Afghanistan, hadde Obama gjort det klart at han forventet mer av europeiske stater. Det er et amerikansk ønske og behov for at europeiske stater skal ta en større del av byrden i NATO, noe som påvirket norske beslutningstakere, uten at det var hovedårsaken for den norske deltakelsen. Mine funn samsvarer med Gulbrandsen sine i at tilknytningen til NATO ikke var den primære årsaken. FN-linjen var den avgjørende årsaken til den norske militære deltakelsen i Libya.

Litteratur og kilder

Kilder

Stortingshøringer, regjeringsdokumenter og rapporter

"9. Mai – Redegjørelse Av Utenriksministeren Og Forsvarsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norsk Innsats." edited by Stortinget, 2011.

Bjørn Tore Godal, Mats Berdal, Kristian Berg Harpviken, Astri Suhrke, Gunhild Hoogensen Gjörv, Gro Nystuen, Rolf Tamnes, Torgeir Hagen, Sten Rynning, Torunn Wimpelmann, Paal Sigurd Hilde, Elisabet Eikås, Harald Høiback, Anni Røe, Ellen Svendsen, Helene F. Widerberg "En God Alliert – Norge I Afghanistan 2001–2014." In *Norges offentlige utredninger*. Lagt fram for Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet 6. juni 2016, 2016.

"Bruk Av Norske Styrker I Utlandet." edited by Forsvarsdepartementet, 1993-94.

"Fullmakt Til Deltakelse Med Norske Militære Bidrag I Operasjoner Til Gjennomføring Av Fns Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)." edited by Forsvarsdepartementet. regjeringen.no, 2011.

"Muntlig Spørretime 23. Mars." edited by Stortinget. Stortinget.no, 2011.

Redegjørelse Av Statsministeren Om Situasjonen I Libya Og Norges Deltakelse I Den Internasjonale Koalisjonsstyrken, 29.03 2011.

Regjeringen. "Regjeringsplattform - Soria Moria." In *Plattform for regjerings samarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09*. regjeringen.no, 2005.

"Skriftlig Spørsmål Fra Karin S. Woldseth (Frp) Til Utenriksministeren." stortinget.no, 2011. Stortinget. *Stortinget - Møte Onsdag Den 16. Mars 2011 Kl. 10*, 16.03.2011 2011.

Støre, Jonas Gahr. "Innlegg I Fns Menneskerettighetsråds 16. Sesjon." Paper presented at the FNs menneskerettighetsråds 16. sesjon, Geneve, 28.02.2011 2011.

Utenriksdepartementets arkiver

Utenriksdepartement, Det kongelige. "Oversiktsrapport Januar 2010 Alger Til Ud 27.01.2010." 2010.

Internasjonale rapporter og dokumenter

UN Security Council. *6491st Meeting*, 26.02.2011 2011.

United Nations Security Council. *6498th Meeting*, 17.03.2011 2011.

Blumenthal, Sidney. "France's Client & Q's Gold. Sid." edited by U.S. Department of State Freedom of Information Act (FOIA). www.foia.state.gov, 2015.

Council, UN Human Rights. "Report of the International Commission of Inquiry to Investigate All Alleged Violations of International Human Rights Law in the Libyan Arab Jamahiriya*." [In English]. Seventeenth session A/HRC/17/44, no. Agenda item 4 Human rights situation that require the Council's attention (01.06.2011 2011).

"Libya: Examination of Intervention and Collapse and the UK's Future Policy Options ". publications.parliament.uk: The Foreign Affairs Committee 2016.

Nations, United. "Human Development Report 2010." United Nations Development Programme, 2010.

"Norway (Case Number: F-2014-20439)." edited by U.S. Department of State. Freedom of information act, 2015.

"Official Communiqué of the 6486th (Closed) Meeting of the Security Council." edited by United Nations Security Council. un.org: UN, 2011.

Report of the Human Rights Council on Its Fifteenth Special Session. Fifteenth special session, 25.02.2011.

"Resolution 1970." edited by UN: UN Security Council, 2011.

"Resolution 1973." In *1973*, edited by UN: UN Security Council, 2011.

"Security Council Press Statement on Libya." news release., 22.02.2011, 2011, <http://www.un.org/press/en/2011/sc10180.doc.htm>.

Sullivan, Jacob J. "Libya: List of Interlocutors and Emissaries." edited by U.S. Department of State. Freedom of Information Act, 2011.

United Nations Security Council. *Un Security Council 6490th Meeting*, 25.02.2011 2011.

UNION, AFRICAN. "Communique of 'the 261st Meeting Of the Peace and Security Council." edited by PEACE AND SECURITY COUNCIL: AFRICAN UNION, 23 FEBRUARY 2011.

———. "Communique of the 265th Meeting of the Peace and Security Council." edited by AU Peace and security Council: African Union, 2011.

Nettsider

Assembly, United Nations General. "General Assembly Suspends Libya from Human Rights Council." un.org, 2011.

"Charter of the United Nations." edited by UN, 1945.

"Fns Menneskerettighetsråd Vil Granske Drap På Sivile I Libya." news release., 25.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/drap_sivile_libya/id634757/.

Forsvaret. "Operation Unified Protector." Forsvaret, <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/operation-unified-protector>.

Hague, Foreign & Commonwealth Office and The Rt Hon William. "Statement by Foreign Secretary William Hague Following the Libya Contact Group Meeting in Doha " In *Libya Contact Group: Chair's statement*. gov.uk, 2011.

Landsmøte, SV. "Libya." sv.no, 2011.

"The London Conference on Libya: Attendees." news release., 29.03.2011, 2011, <https://www.gov.uk/government/news/the-london-conference-on-libya-attendees>.

Nations, United. "Unsmil Mission Backround/Mandate." unmissions.org, 2011.

"Norge Med I Operasjoner I Libya." news release., 23.03.2011, 2011, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-med-i-operasjoner-i-libya/id636399/>.

"Norge Støtter Akutt Medisinsk Nødhjelp Til Libya." news release., 23.03.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/hjelp_libya/id634600/.

"Ntc Libya." <http://ntclibya.org/>.

"Sikkerhetsrådet Må Hindre Maktvakuum I Libya." news release., 28.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/mr_hovedsesjon/id634845/.

SV. "Prinsippogram 2015-2019 " news release, 15.03.2015, 2015, <https://www.sv.no/wp-content/uploads/2013/12/5.-Global-rettferdighet.pdf>.

"Uakseptabelt Med Vold Mot Egne Innbyggere I Libya " news release., 22.02.2011, 2011, https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vold_egne/id634501/.

University, National Defense, and D.C. Washington. "Remarks by the President on the Situation in Libya." The White House: Office of the Press Secretary, 2011.

"Voting System and Records." edited by Security Council, 1945.

Watch, Human Rights. "Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings." hrw.org, 2011.

Avisartikler

"Arab League Backs Libya No-Fly Zone." (2011). Published electronically 12.03.2011. <http://www.bbc.com/news/world-africa-12723554>.

"Arab League Suspends Libya Delegation - Tv." (2011). Published electronically 22.02.2011. <http://www.reuters.com/article/libya-protests-league-idUSLDE71L2GK20110222>.

- "Arab States Seek Libya No-Fly Zone." *aljazeera.com* (2011). Published electronically 12.03.2011.
<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/201131218852687848.html>.
- "Au's Opposition to Military Intervention in Libya Ignored by Unsc, Obama." *Sudan Tribune* (2011). Published electronically 19.03.2011.
<http://www.sudantribune.com/spip.php?article38332>.
- Aziz, Jean. "Who Kidnapped Hannibal Gadhafi, and Why?" *Al monitor*, 22.12. 2015.
- Brekke, Kristine Hirsi og Anders. "– Norge Skal Delta I Libya-Aksjon." *nrk* (2011).
 Published electronically 18.03.2011. <https://www.nrk.no/norge/-norge-skal-delta-i-libya-aksjon-1.7554408>.
- "Cameron: Uk Working on 'No-Fly Zone' Plan for Libya." *bbc* (2011). Published electronically 28.02.2011. <http://www.bbc.com/news/uk-politics-12598674>.
- Caroline Gammell, and Nick Meo. "Libya: Inside the Sas Operation That Went Wrong." *The Telegraph* (2011). Published electronically 06.03.2011.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8365007/Libya-inside-the-SAS-operation-that-went-wrong.html>.
- Cody, Edward. "Arab League Condemns Broad Bombing Campaign in Libya." *Washington Post* (2011). Published electronically 20.03.2011.
https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-condemns-broad-bombing-campaign-in-libya/2011/03/20/AB1pSg1_story.html.
- Dabbashi, Ibrahim. "Letter Dated 21 February 2011 from the Chargé D'affaires A.I. Of the Permanent Mission of the Libyan Arab Jamahiriya to the United Nations Addressed to the President of the Security Council." (2011). Published electronically 22.02.2011.
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20S%202011%20102.pdf>.
- Denselow, James. "Libya and Lebanon: A Troubled Relationship." *The Guardian* (2011).
 Published electronically 16.03.2011.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/mar/16/libya-lebanon-un-security-council-resolution>.
- "Det Er Ingen Grunn Til Kritik Av Stoltenberg-Regjeringen for Beslutningen Om Libya | Janne Haaland Matlary." *Aftenposten*, 05.10.2015 2015.

- "Eu, Nato, Un Discuss Intervention in Libya." *Voice og America* (2011). Published electronically 24.02.2011. <http://www.voanews.com/content/eu-nato-un-discuss-intervention-in-libya-116931063/170508.html>.
- Fadel, Sudarsan Raghavan and Leila. "Military Helicopters Reportedly Fire on Protesters in Libya." *The Washington Post*, 21.02 2011.
- "Faremo Vil Ikke Si Om Gaddafi-Sønn Ble Drept Av Norske Bomber." *VG* (2011). Published electronically 01.05.2011. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/libya/faremo-vil-ikke-si-om-gaddafi-soenn-ble-drept-av-norske-bomber/a/10093019/>.
- "Forskere: - Verre I Libya Nå Enn under Gaddafi." *Aftenposten*, 02.07.2015 2015.
- "Full Forvirring Om Kommandoen I Libya-Aksjon." *Aftenposten* (2011). Published electronically 20.03.2011. <http://www.aftenposten.no/norge/Full-forvirring-om-kommandoen-i-Libya-aksjon-189338b.html>.
- "Gaddafi Erklærer Våpenhvile." *Dagens Næringsliv* (2011). Published electronically 18.03.2011. <http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2011/03/18/gaddafi-erklærer-vapenhvile>.
- "- Gaddafi Fortsetter Angrepene." *Bergens Tidende* (2011). Published electronically 18.03.2011. <http://www.bt.no/nyheter/utenriks/--Gaddafi-fortsetter-angrepene-225446b.html>.
- "Gaddafi Lover Våpenhvile, Men Blir Ikke Trodd." *Vårt land* (2011). Published electronically 18.03.2011. <http://www.vl.no/gaddafi-lover-vapenhvile-men-blir-ikke-trodd-1.37867>.
- "Gaddafi Tilbyr Våpenhvile Og Amnesti." *VG* (2011). Published electronically 30.04.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/gaddafi-tilbyr-vaapenhvile-og-amnesti/a/10092922/>.
- "- Gaddafi Vil Ha Våpenhvile." *e24* (2011). Published electronically 04.04.2011. <http://e24.no/utenriks/gaddafi-vil-ha-vaapenhvile/20042151>
- Gardner, Frank. "Libya Protests: Second City Benghazi Hit by Violence." *BBC News* (2011). <http://www.bbc.com/news/world-africa-12477275>.
- Gettleman, Jeffrey. "Libyan Oil Buys Allies for Qaddafi." *New York Times* (2011). Published electronically 13.03.2011. http://www.nytimes.com/2011/03/16/world/africa/16mali.html?_r=0.

- Gilbrant, Jørgen M. "- Viktig at Libyere Lager Sin Egen Revolusjon." *Dagbladet*, 01.03.2011 2011.
- Gjerde, Robert. "Halvorsen: - Krigsdeltagelse Skal Ikke Avgjøres over Telefon." *Aftenposten*, 19.12.2012 2012.
- Gjestad, Elisabeth Rodum og Fred C. "Spørsmål Og Svar Om Konflikten I Libya." *Aftenposten* (2011). Published electronically 21.02.2011.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Sporsmal-og-svar-om-konflikten-i-Libya-5111261.html>.
- Grete Ingebjørg Berge, Vilde Helljesen, Su Thet Mon, Øyvind Grosvold, Amund Aune Nilsen , and "USA: - Gaddafi Har Brutt Sikkerhetsrådets Resolusjon Allerede." *NRK* (2011). Published electronically 18.03-19.03. https://www.nrk.no/urix/fredag_-folg-situasjonen-i-libya-1.7554867.
- Gunnarsen, Anja Tho. "Sv Vil Ut Av Afghanistan " (2008). Published electronically 22.10.2008. http://www.tv2.no/a/2323510?referrer=tv2no_menu.
- Hans Henrik Torgersen, Lars Akerhaug og Lars Joakim Skarvøy "Gaddafi: - Ta over Gatene, La Oss Rense Det Østlige Libya." *VG* (2011). Published electronically 22.02.2011.
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/gaddafi-ta-over-gatene-la-oss-rensede-ostlige-libya/a/10022133/>.
- Harris, Paul. "Barack Obama Defends Us Military Intervention in Libya " *The Guardian* (2011). Published electronically 29.03.2011.
<https://www.theguardian.com/world/2011/mar/29/barack-obama-us-speech-libya>.
- Hellestveit, Cecilie. "Få Svar På Hva Som Skjer I Libya." (18.03.2011 2011).
- Helljesen, Vilde. "Gaddafi: Forberedt På En Lang Krig." *NRK*, 20.03.2011 2011.
- Hinna, Anne Kari. "– Luftangrep Mot Mange Mål I Tripoli " (2011). Published electronically 21.02.2011. <http://www.tv2.no/a/3422932>.
- Hirsti, Kristine. "Uroen Sprer Seg I Libya." *NRK* (2011). Published electronically 17.02.2011. <http://www.nrk.no/urix/uroen-sprer-seg-i-libya-1.7512499>
- Hweshe, Francis. "Zuma Reaffirms Govt's Commitment to Human Rights." *South African Government News Agency* (2011). Published electronically 21.03.2011.
<http://www.sanews.gov.za/south-africa/zuma-reaffirms-govts-commitment-human-rights>.
- "In Libya, 11 Reportedly Die in Cartoon Protests." (2006). Published electronically 18.02.2006. <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/africa/02/17/libya.cartoons/>.

- Johansen, Per Anders. "Tok Beslutningen Om Kampfly På Telefon." *Aftenposten* (2011).
Published electronically 19.04.2011. <http://www.aftenposten.no/norge/Tok-beslutningen-om-kampfly-pa-telefon-578956b.html>.
- Johnson, Nilas. "Støre Til Vg: – Gaddafi Var Hovedproblemet." *VG* (2014). Published electronically 09.10.2014. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/arbeiderpartiet/stoere-til-vg-gaddafi-var-hovedproblemet/a/23311920/>.
- Jostein Matre, and Erlend Skevik Morten Hopperstad, Rune Thomas Ege "Norge Sender Trolig Kamp- Og Overvåkningsfly." *VG* (2011). Published electronically 18.03.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/norge-sender-trolig-kamp-og-overvaakningsfly/a/10083196/>.
- Knudsen, Sjur Øverås. "Libyas Forsvar Innfører Våpenhvile." *nrk* (2011). Published electronically 20.03.2011. <https://www.nrk.no/urix/libyas-forsvar-innforer-vapenhvile-1.7557543>.
- "– Kontroll over Norsk Maktbruk." *Siste* (2011). Published electronically 23.03.2011. <https://www.siste.no/innenriks/kontroll-over-norsk-maktbruk/s/1-111-5538648>.
- Kristoffersen, Martin Jacob. "Halve Verden Kritiserer Libya-Angrep." *Dagbladet* (2011).
Published electronically 20.03.2011. <http://www.dagbladet.no/2011/03/20/nyheter/libya/utenriks/politikk/kadhafi/15881362/>.
- Lederer, Edith M. "Un Rejects Emergency Meeting Sought by Libya." *The Washington Post* (2011). Published electronically 21.03.2011. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/03/21/AR2011032101870.html>.
- "Libya Closes Beirut Mission over Cleric." *Al Jazeera* (2003). Published electronically 03.09.2003. <http://www.aljazeera.com/archive/2003/09/2008410132919387101.html>.
- "Libya Leader Regrets Ben Ali's Fall." (2011). Published electronically 17.01.2011. <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/01/2011117244693773.html>.
- "Libya Unrest: Ministers Accused of 'Serial Bungling'." *BBC news* (2011). Published electronically 07.03.2011. <http://www.bbc.com/news/uk-12665575>.
- "- Libya Vil Løslate Islamister." *VG* (2011). Published electronically 16.02.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya-vil-loeslate-islamister/a/10038442/>.
- "Libyere Krever Gaddafis Avgang." *VG* (2011). Published electronically 16.02.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/midtoesten/libyere-krrever-gaddafis-avgang/a/10038448/>.

- Lukac, Michael. "U.S. Says No Evidence of Libya Air Attacks on Protesters." *International Business Times* (2011). Published electronically 01.03.2011.
<http://www.ibtimes.com/us-says-no-evidence-libya-air-attacks-protesters-272333>.
- Lund, Sissel Kruse Larsen og Tanja Wibe. "- USA Har Sluppet 40 Bomber." *VG* (2011).
Published electronically 20.03.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/usa-har-sluppet-40-bomber/a/10091084/>.
- Lysberg, Magnus. "Krevde Gaddafis Avgang." *Klassekampen* (2016). Published electronically 25.01.2016.
<http://www.klassekampen.no/article/20160125/ARTICLE/160129928>.
- Magnus, Per Christian. "- Det Var Brutale Ting - Ofte Stygge Ting." *Nrk*, 12.03.2013 2013.
- Matre, Jostein. "Libyas Regjering: - Send Observatører Hit." *VG* (2011). Published electronically 18.03.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/libyas-regjering-send-observatoerer-hit/a/10083226/>.
- Meldrum, Andrew. "African Leaders Criticize Bombing of Libya " *Public Radio International (PRI)* (2011). Published electronically 22.03.2011.
<https://www.pri.org/stories/2011-03-22/african-leaders-criticize-bombing-libya>.
- Moynihan, Colin. "Libya's U.N. Diplomats Break with Qaddafi." (2011). Published electronically 21.02.2011.
http://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html?_r=0.
- "Nato Secretary General's Statement on the Situation in Libya." (2011). Published electronically 24.02.2011. http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_70790.htm.
- "Norge Driver Med Flere Hemmelige Fredsforhandlinger." (2013). Published electronically 09.06.2013. <http://www.aftenposten.no/verden/Norge-driver-med-flere-hemmelige-fredsforhandlinger-117117b.html>.
- "Norske Skal Ha Bombet Gaddafis Hus." *VG* (2011). Published electronically 04.05.2011.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/forsvaret/norske-skal-ha-bombet-gaddafis-hus/a/10085001/>.
- "Norway Involved in Gaddafi Bombing." *The Foreigner*, 26.04.2011 2011.
- NTA. "Au Tasks Five African Leaders to Mediate Crisis in Libya." *Newstime Africa* (2011).
Published electronically 12.03.2011. <http://www.newstimeafrica.com/archives/17522>.
- "Obama: - Gaddafi Må Gå Av Nå." *VG* (2011). Published electronically 26.02.2011.
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/obama-gaddafi-maa-gaa-av-naa/a/10082294/>.

- "Qatar Anerkjenner Libysk Opprørsråd." *e24* (2011). Published electronically 28.03.2011.
<http://e24.no/utenriks/qatar-ankjenner-libysk-opproersraad/20039648>.
- Rasch, Jonas Sverrisson. "Politisk Strid Om Svs Utspill Om Nato I Libya." *Dagbladet* (2011). Published electronically 23.03.2011.
<http://www.dagbladet.no/nyheter/politisk-strid-om-svs-utspill-om-nato-i-libya/63914048>.
- Rønneberg, Kristoffer. "Dette Ble De Enige Om I Paris." *Aftenposten* (2011). Published electronically 19.03.2011. <http://www.aftenposten.no/verden/Dette-ble-de-enige-om-i-Paris-189395b.html>.
- RØNNEBERG, KRISTOFFER, and "Utelukker Norge I Nato-Angrep." *Aftenposten*, 08.03.2011 2011.
- Seamark, Tim Shipman and Michael. "Gaddafi's Compound Reduced to Rubble by Night-Time Blitz as Coalition Reveals Libyan Tyrant Is a 'Legitimate Target'." *Daily Mail Online* (2011). Published electronically 21.03.2011.
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1368279/Libya-Coalition-reveals-Gaddafi-legitimate-target-Tripoli-lair-bombed.html>.
- . "Gaddafi's Compound Reduced to Rubble by Raf Blitz as Defence Secretary Admits Tyrant Is a 'Legitimate Target'." *Daily Mail Online* (2011). Published electronically 21.03.2011. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1368250/Libya-We-kill-Gaddafi-says-Defence-Secretary-Liam-Fox-RAF-blitz-Libya.html>.
- "Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions." (2011). Published electronically 17.03. <http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>.
- "- Seks Drept I Libya." *VG* (2011). Published electronically 17.02.2011.
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/seks-drept-i-libya/a/10014091/>.
- Sherwood, Harriet. "Gaddafi Compound Hit in Nato Attack " *The Guardian* (2011). Published electronically 25.04.2011.
<https://www.theguardian.com/world/2011/apr/25/gaddafi-compound-hit-nato-attack>.
- Skevik, Erlend. "Opposisjonen Kritisk Til Libya-Nøling Fra Støre." *VG* (2011). Published electronically 16.03.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/opposisjonen-kritisk-til-libya-noeling-fra-stoere/a/10082929/>.
- Solhjell, Bård Vegar. "La Oss Bruke Debatten Om Norsk Deltaking I Libya Til Å Endre Norsk Utenrikspolitisk Praksis." *Aftenposten*, 27.09.2015 2015.

- Stiegler, Ingvil Teige. "Gaddafi Jr. Truer Med Blodbad." (2011). Published electronically 21.02.2011. <http://www.tv2.no/a/3422205>.
- "Stoltenbergs Holdning Til Libya-Krigen Sjøkkerte." *Aftenposten* (2014). Published electronically 15.10.2014. <http://www.aftenposten.no/norge/Stoltenbergs-holdning-til-Libya-krigen-sjokkerte-76991b.html>.
- Støre, Jonas Gahr. "Ante Vi Hva Vi Gjorde Da Vi Sendte F-16-Fly Til Libya I Mars 2011?" *Aftenposten*, 24.09.2015 2015.
- "Støre Med Hemmelige Libya-Forhandlinger." *VG* (2014). Published electronically 09.10.2014. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/stoere-med-hemmelige-libya-forhandlinger/a/23311908/>.
- "Sv-Medlemmer Melder Seg Ut I Libya-Protest." *VG* (2011). Published electronically 30.03.2011. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/libya/sv-medlemmer-melder-seg-ut-i-libya-protest/a/10099831/>.
- Sætren, Lars. "Fire New York Times-Journalister Savnet I Libya." *Dagbladet* (2011). Published electronically 16.03.2011. <http://www.dagbladet.no/nyheter/fire-new-york-times-journalister-savnet-i-libya/63905991>.
- Sørli, Eivind. "Tyrkias Statsminister: - Ikke Vedta Sanksjoner Mot Libya." [In Norsk]. *Aftenposten* (26.02.2011 2011).
- Tim Lister, Mohammed Jamjoom, Jenifer Fenton and Mitra Mobasherat "Protests Spread to Libya." *CNN* (2011). <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/02/16/muslim.world.unrest/>.
- Tisdall, Simon. "Is Gaddafi Himself a Target? ." *The Guardian* (2011). Published electronically 21.03.2011. <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/21/gaddafi-target-analysis>.
- Tom Viktor Høgseth, Sindre Murtne "Her Skal Nato-Bombene Ha Drept Gaddafis Sønn Og Barnebarn." *VG* (2011). Published electronically 30.04.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/her-skal-nato-bombene-ha-drept-gaddafis-soenn-og-barnebarn/a/10092992/>.
- Torgersen, Hans Henrik. "Gaddafis Norske Privatpilot Rømte Fra Libya I Dag:
- Kona Til Gaddafis Privatpilot:- Tv 2 Satte Oss I Fare." *VG* (2011). Published electronically 23.02.2011. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/libya/kona-til-gaddafis-privatpilot-tv-2-satte-oss-i-fare/a/10022309/>.

- Urban, Mark. "Inside Story of the Uk's Secret Mission to Beat Gaddafi." *bbc.com* (2012).
Published electronically 19.01.2012. <http://www.bbc.com/news/magazine-16573516>.
- Usborne, David. "'This Will All Be over in 48 Hours': Gaddafi's Son Vows to Crush Revolution." *Independent* (2011). Published electronically 17.03.2011.
<http://www.independent.co.uk/news/world/africa/this-will-all-be-over-in-48-hours-gaddafis-son-vows-to-crush-revolution-2244163.html>.
- Vegstein, Mímir Kristjánsson og Lars Unar Størdal. "Sv Samler Seg Om Bombing." *Klassekampen* (2011). Published electronically 22.03.2011.
<http://www.klassekampen.no/58649/article/item/null/sv-samler-seg-om-bombing>.
- Watch, Human Rights. "Libya: Arrests, Assaults in Advance of Planned Protests." (2011).
Published electronically 16.02.2011. <https://www.hrw.org/news/2011/02/16/libya-arrests-assaults-advance-planned-protests>.

TV og film

- Magnus, Terje Tvedt og Per Christian. "De Gode Bombene." 40 min. NRK Brennpunkt, 2013.
"Nrk2 Dagsnytt 18, 22. Mars." 2011.
"Nrk2 Dagsnytt 18, 29. Mars." 2011.
"Nrk Dagsrevyen 18.03." 2011.
"Nrk Dagsrevyen 19.03." 2011.
"Nrk Dagsrevyen 21.03." 2011.

Litteratur

Libya

- Adler-Nissen, Rebecca, and Vincent Pouliot. "Power in Practice: Negotiating the International Intervention in Libya." *European Journal of International Relations* 20, no. 4 (2014): 889-911.
- Anderson, Lisa. "Demystifying the Arab Spring: Parsing the Differences between Tunisia, Egypt, and Libya." *Foreign Affairs* 90, no. 3 (2011): 2-7.
- Bearman, Jonathan. *Qadhafi's Libya*. London: Zed, 1986.
- Beresford, Alexander. "A Responsibility to Protect Africa from the West? South Africa and the Nato Intervention in Libya." (2015): 288-304. ISSN 1384-5748.
- Blomfield, Adrian. "Bahrain Hardliners to Put Shia Mps on Trial." [In English]. *The Telegraph* (2011).

- Bob-Milliar, George M., and Gloria K. Bob-Milliar. "The Politics of Trans-Saharan Transit Migration in the Maghreb : Ghanaian Migrants in Libya, C.1980 - 2012." 5, no. 1 (2013): 60-73.
- Chorin, Ethan Daniel. *Exit Gaddafi : The Hidden History of the Libyan Revolution*. London: Saqi, 2012.
- Cole, Peter, P. Cole, Brian McQuinn, and B. McQuinn. *The Libyan Revolution and Its Aftermath*. Oxford University Press, 2015.
doi:10.1093/acprof:oso/9780190210960.001.0001.
- Davidson, Jasonw. "France, Britain and the Intervention in Libya: An Integrated Analysis." *Cambridge Review of International Affairs* 26, no. 2 (2013): 310-29.
- De Waal, Alex. "African Roles in the Libyan Conflict of 2011." *International Affairs* 89, no. 2 (2013): 365-79.
- Forte, Maximilian. *Slouching Towards Sirte Nato's War on Libya and Africa* [in English]. Baraka Books, 2012.
- Fosshagen, Kjetil K. *Arab Spring : Uprisings, Powers, Interventions*. Critical Interventions: A Forum for Social Analysis. Vol. vol. 14, New York: Berghahn Books, 2014.
- Gelvin, James L. *The Arab Uprisings : What Everyone Needs to Know*. 2nd ed. ed. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Hehir, Aidan, and Robert W. Murray. *Libya, the Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- Meiloud, Ahmed. "Foreign Actors and the Libyan Civil War." *Middle East Eye* (2014).
Published electronically 05.09.2014. <http://www.middleeasteye.net/essays/foreign-actors-and-libyan-civil-war-878614656>.
- Pack, Jason. *The 2011 Libyan Uprisings and the Struggle for the Post-Qadhafi Future*. New York, US: Palgrave Macmillan, 2013. doi:10.1057/9781137308092.
- Parello-Plesner, Jonas, and Mathieu Duchâtel. "International Rescue: Beijing's Mass Evacuation from Libya." *Adelphi Papers* 54, no. 451 (2014): 107-24.
- Pargeter, Alison. "Localism and Radicalization in North Africa : Local Factors and the Development of Political Islam in Morocco, Tunisia and Libya." *International affairs (Cambridge : trykt utg.)*.
- Reykers, Yf, and Niels Smeets. "Losing Control: A Principal-Agent Analysis of Russia in the United Nations Security Council's Decision-Making Towards the Libya Crisis." *East European Politics* (2015): 1-19.

- Ronen, Yehudit. "Libya's Conflict with Britain: Analysis of a Diplomatic Rupture." *Middle Eastern Studies* 42, no. 2 (2006): 271.
- . "Qadhafi and Militant Islamism: Unprecedented Conflict." *Middle Eastern Studies* 38, no. 4 (2002): 1-16.
- Sadiki, Larbi. "Libya's Arab Spring: The Long Road from Revolution to Democracy." *International Studies* 49 (2012): 285-314.
- Sakbani, Michael. "The Revolutions of the Arab Spring: Are Democracy, Development and Modernity at the Gates?". *Contemporary Arab Affairs* 4, no. 2 (2011): 127-47.
- Shesterinina, A. "Evolving Norms of Protection: China, Libya and the Problem of Intervention in Armed Conflict." *Cambridge Review of International Affairs* (2016): 1-19.
- Tudoroiu, Theodor. "The Arab Spring: Last Episode of the Cold War." *Contemporary Politics* 19, no. 3 (2013): 304-20.
- Twinomugisha, Wilson Kajwengye. "The African Union's Response to the Libyan Crisis of 2011." 2014.
- Vandewalle, Dirk. *A History of Modern Libya*. 2nd ed. ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Vikør, Knut S. *Maghreb - Nordafrika Etter 1800*. Utsyn & Innsikt. 2. utg. ed. Oslo: Samlaget, 2011.
- Norge**
- Bjerga, Kjell Inge, and Torunn Laugen Haaland. "Development of Military Doctrine: The Particular Case of Small States." *Journal of Strategic Studies* 33, no. 4 (2010): 505-33.
- Bøe-Hansen, Ola, Tormod Heier, and Janne Haaland Matlary. *Strategisk Suksess? : Norsk Maktbruk I Libya Og Afghanistan*. Oslo: Universitetsforl., 2013.
- Græger, Nina. "Norsk Nato-Debatt Etter Den Kalde Krigen." *Internasjonal politikk* 63, no. 2-3 (2005): 217-341.
- Gulbrandsen, Eivind Skaug. "En Realistisk Idealist? Norges Deltakelse I De Militære Operasjonene I Adenbukta Og Libya." 2015.
- Heier, Tormod, Anders Kjølberg, and Carsten F. Rønnefeldt. *Norge I Internasjonale Operasjoner : Militærmakt Mellom Idealer Og Realpolitikk*. Oslo: Universitetsforl., 2014.

- Henriksen, Dag. "Suksess Uten Innflytelse?: Norges Erfaringer Fra Operasjonene over Libya." *Norwegian experiences from its operations over Libya. Success without influence?* 71, no. 1 (2013): 29-57.
- Henriksrud, Paal. *Norsk Deltagelse I Operasjonene over Libya 2011 : En Historie Om Hvordan Beskyttelse Av Sivile Bidro Til Regimeendring*. Oslo: Forsvarets høgskole, 2012.
- Kjølberg, Anders, and Tore Nyhamar. "Småstater I Internasjonale Operasjoner ; Muligheter Og Begrensninger." *Norsk militært tidsskrift* (2012).
- Lange, Even, Helge Pharo, and Øyvind Østerud. *Vendepunkter I Norsk Utenrikspolitikk : Nye Internasjonale Vilkår Etter Den Kalde Krigen*. Samtidshistoriske Temaer. Oslo: Unipub, 2009.
- Leraand, Dag, and Petter H. F. Lindqvist. "Norsk Innsats I Fredsoperasjoner - Mellom Fn Og Nato?". *Internasjonal Politikk* 72, no. 02 (2015).
- Lunde, Leiv, and Henrik Thune. *Norske Interesser : Utenrikspolitikk for En Globalisert Verden*. Oslo: Cappelen Damm, 2008.
- Rolf, Tamnes. "Et Lite Land I Stormaktspolitikken." *Internasjonal Politikk*, no. 03 (2015): 384-93.
- Solbakk, Kjell Harald. *Libya-Operasjonen : Hvorfor Valgte Norge F-16 Som Sitt Styrkebidrag*. Oslo: Forsvarets høgskole, 2013.
- Ståle, Wig. "De Rette Spørsmålene Om Libya." *Nytt Norsk Tidsskrift*, no. 04 (2015): 419-23.
- Søllhusvik, Lilla. *Kristin Halvorsen : Gjennomslag*. Oslo: Cappelen Damm, 2013.
- Tvedt, Terje. "Tausheten Om Libya." *Nytt norsk tidsskrift* (2015).
- Waage, Hilde Henriksen. *"Peacemaking Is a Risky Business" : Norway's Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96*. Prio Report (Trykt Utg.). Vol. 1/2004, Oslo: International Peace Research Institute, 2004.
- Wig, Ståle. *Seierherren : En Uautorisert Biografi Om Jonas Gahr Støre*. Oslo: Kagge, 2014.

Internasjonalt

- Hall, Ian. "Tilting at Windmills? The Indian Debate over the Responsibility to Protect after Unsc Resolution 1973." *Global Responsibility to Protect* 5, no. 1 (2013): 84-108.
- Isaac, Sally Khalifa. "Explaining the Patterns of the Gulf Monarchies' Assistance after the Arab Uprisings." *Mediterranean Politics* 19, no. 3 (2014): 413-30.
- Joffé, George. "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects." *The Journal of North African Studies* 16, no. 4 (2011): 507-32.

- Jon Harald Sande, Lie, and Carvalho Benjamin de. "Beskyttelse Av Sivile (Poc) Og Ansvar for Å Beskytte (R2p): Konseptuelle Og Historiske Betragtninger." *Internasjonal Politikk* 69, no. 01 (2011): 108-16.
- Jones, Erik. "Power, Leadership and Us Foreign Policy." *Italian Journal of International Affairs* 46, no. 3 (2011): 13-23.
- Lee, Pak K., and Lai-Ha Chan. "China's and India's Perspectives on Military Intervention: Why Africa but Not Syria?". *Australian Journal of International Affairs* 70, no. 2 (2016): 179-214.
- Maddy-Weitzman, Bruce. "The Arab League Comes Alive." *Middle East Quarterly* 19, no. 3 (2012): 71-78.
- Mälksoo, Lauri, and L. Mälksoo. *Russian Approaches to International Law*. Oxford University Press, 2015. doi:10.1093/acprof:oso/9780198723042.001.0001.
- O'Donnell, Chelsea. "The Development of the Responsibility to Protect: An Examination of the Debate over the Legality of Humanitarian Intervention." *Duke Journal of Comparative & International Law* 24, no. 3 (2014): 557.
- Reed, Michael C. "Gabon: A Neo-Colonial Enclave of Enduring French Interest." *J. Mod. Afr. Stud.* 25, no. 2 (1987): 283-320.
- Wirkola, Elida Rønnaug Hole. "Reform of the Un Security Council and Veto Player Theory." 2010.